

Üdvözlét az olvasónak!

Mindennapi hitre nevelésünk sokféle közegben történik. Az óvodák és iskolák mellett Isten kegyelméből a gyülekezeti vasárnapi alkalmainkon is jelen vannak gyermekek és fiatalok. Sokféle érdeklődéssel, igencsak sokszínű háttérrel. Különbözőségeik ellenére mégis mindenkit szeretnénk megszólítani, közel vinni hozzá Isten Igéjét. De hogyan tehető ez meg? A Magyar Református Nevelés 2012/2 számában megjelent írások ötleteket, gondolatokat adnak ahhoz, hogy a hitre nevelés élményekben gazdag legyen. Amennyire sokszínű a gyermekek, fiatalok világa – olyan sokszínű és sokrétű lehet azoknak a módszereknek a skálája is, mellyel megközelíthetőek és elérhetőek.

Kiindulópontként **Dr. Fodorné Dr. habil. Nagy Sarolta** a módszertan alapjáról, a kreativitásról ír és rámutat annak 5 fő vonására, 5 „kis kövecskéjére”. A közös vonások mellett azonban mindenkire más és más út vezet. Minden ember – legyen gyermek vagy felnőtt, egyéni módon éli meg a világ dolgait, érti és látja az eseményeket. Így van ez a hit terén is. Az **Egyéniségre hangolva** című tanulmány gyermekeink egyéni adottságait, képességeit feltérképezve segíti ráhangolódásunkat hittanosainkra. Arra kaphatunk ötleteket és javaslatokat, hogyan használjuk ezt az egyéni felfogóképességet abban, hogy a hittanórán, gyermek-istentiszteleten részt vevő gyermekek meghallják és megértsék Isten hozzájuk szóló üzenetét. Az utak keresésében **Bölcsöldi András** kreatív imaformákat tár elénk, néhány példát adva arra, hogyan hívogathatjuk a közös imádságra a fiatalokat.

A legkisebbek hitre nevelésével foglalkozik **Fördös Kata** cikke. Izgalmas és megvalósítható ötleteket ad ahhoz, hogyan keltsük fel és tartsuk fenn az izgó-mozgó, minden iránt (néha minden más iránt) érdeklődő gyermekek figyelmét, vagy éppen hogyan foglalkozunk meg kisgyermek nyelven a Mindenható örökkévaló üzenetét az óvodában. **Kustárné Almási Zsuzsanna** az óvodás és kisiskolás korosztály egyik legkedveltebb módszerének alapjaival, a bábok rejtelseivel ismerteti meg bennünket. Nemcsak arról szól, hogy miért jó a bábok használata a hittan foglalkozásokon, hanem a bábozás alapvető fogalmaiba, a bábkészítés, bábtervezés rejtelseibe is bevezet bennünket.

Minden korosztálynál használható módszertant mutat be **Cs. Szabó Sándor**, amikor a dramatikus hittan alapelemeiről, a drámapedagógiai metódikára épülő foglalkozás felépítéséről ír tanulmányában, melyhez egy mintát is találhatunk. Rajzoljunk a táblára! – buzdít **Lazsádi Ákos** képekkel és korosztályra lebontott ötletekkel szemléltetve a hagyományos tábla és kréta, valamint a táblarajzok felhasználásának lehetőségeit a hittanórákon. A régien és megszokotton túl, a 21. század adottságaival élésre indít **Kiss Gyula** írása, aki a digitális segédeszközök – többek között a digitális tábla – lehetőségeit taglalja. Az MRN történetében először, az Internet adta lehetőségeknek megfelelően, a cikk vonatkozó linkjei honlapunkon (www.refpedi.hu) elérhetőek. Ezen a nyomvonalon halad **Miklya Luzsányi Mónika** írása is, aki az Interneten elérhető tudástárról, a Katetékáról készített bemutatót. **Miklya Zsolt** egy kreatív írásgyakorlattal vezeti a gondolatainkat, majd zárásként **Dr. Hodossi Sándor** az irodalom talaján maradván azt a kérdést vizsgálja, hogyan használhatjuk a középiskolai hittanórákon a tanulók által már ismert verseket, irodalmi alkotásokat.

Dr. Szászi Andrea
katechetikai szakértő

Utak

„Boldog, aki felolvassa, és boldogok, akik hallgatják...”¹

SZILÁGYI TAMÁS

„Boldog, aki felolvassa, és boldogok, akik hallgatják ezeket a prófétai igéket, és megtartják azt, ami meg van írva bennük: mert az idő közel van.” (Jel 1,3)

KEDVES KOLLÉGÁK!

Az áhítatok textusát rendszerint a napi ige alapján választom, most mégis kivételt teszek. Kapcsolódva a szakmai továbbképzés témájához – *Gyerekek, szülők olvasóvá nevelése* – azt az ígét választottam a Jelenések könyvéből, ami 2008-ban a Biblia évének mottója volt: „Boldog, aki felolvassa, és boldogok, akik hallgatják ezeket a prófétai igéket...” Ennek fényében szeretném átgondolni, hol is tartunk a gyermekek *bibliaolvasóvá nevelésében*.

2006-ban az Országos Református Tanévnyitó ünnepi istentiszteletét Márkus Mihály püspök úr egy rendhagyó feleltetéssel kezdte. Megkérte az ünnepségen részt vevő diákokat, hogy mindazok, akik már konfirmációi fogadalmat tettek, emeljék magasra a kezüket. Csaknem minden diák, körülbelül százan jelentkeztek. Ezt követően azt kérte tőlük, hogy azok jelentkezzenek, akik olvasták a bibliaolvasó kalauz által két nappal azelőttre kijelölt ószövegségi, Példabeszédek könyvéből vett ígét – ami egyben igehirdetésének alapigéje. Mindössze öten jelentkeztek.

A különbség szembetűnő. Több mint száz konfirmációi fogadalmat tett diákból, mindössze öt olvassa rendszeresen a Szentírást.

Vajon a templomba járó gyülekezeti tagoknál, vagy az egyházi iskoláinkban tanító pedagógusoknál milyen lenne az arány? Adódik a kérdés: miért nincs jelen a rendszeres bibliaolvasás, mint a református kegyesség része, még az egyházhoz kötődő ember mindennapjaiban sem?

Hasonló arányokat tükröz egy vallásszociológiai vizsgálat, amit a 90-es évek végén, az önkormányzati fenntartású középiskolákban tanuló diákok körében végeztek. Arra a kérdésre, hogy minek tartják a Bibliát, a válaszadók alig 25-25%-a nyilatkozta azt, hogy a Biblia csupán irodalmi, illetve történelmi mű. Csaknem 60%-uk viszont azt válaszolta, hogy számára a Biblia Isten beszédét jelenti. Ezzel szemben, amikor a kérdező a bibliaolvasási szokások iránt érdeklődött, mindössze a fiatalok alig több, mint 4%-a válaszolta azt, hogy rendszeresen, közel 65%-a azt, hogy néha, egyharmaduk pedig azt, hogy soha nem olvassa a Szentírást.

1 Elhangzott a Református Pedagógiai Intézet által szervezett Iskolai könyvtárosok szakmai napján 2012. április 12-én a Debreceni Református Hittudományi Egyetem Kölcsey Ferenc Gyakorló Általános Iskolájában.

A kérdés itt is ugyanaz: ha a diákok 60%-a Isten beszédének tartja a Bibliát, akkor miért csak 4%-uk olvassa azt rendszeresen? Lehet, hogy a *Szentírás* = *Isten beszéde* csupán egy, a hittan órán, vagy esetleg más forrásból hallott, vagy megtanult tétel?

Vajon hol a hiba, miért nem válnak a felnövekvő gyermekek bibliaolvasóvá, és mi az egyházi iskolában tanító pedagógus feladata ezen a téren?

Egy magyar-történelem szakos kolléga, aki elkötelezett a diákok – és rajtuk keresztül a szülők – olvasóvá nevelésében, annak lényegét így fogalmazta meg: az olvasóvá nevelés célja, hogy a gyermek átélje, hogy belecsöppen egy történetbe, ami róla szól. Így találkozik olyan élethelyzetekkel, vagy magatartásmintákkal, amelyek tanácsot, akár megoldást jelenthetnek számára a saját körülményei közt, amelyek tovább segítik az úton, amelyen céljai felé halad.

Van egy ismert történetet, amelyik két favágóról szól. Mindkettő naphosszat dolgozik az erdőben. Abban különböznek egymástól, hogy míg az egyik megállás nélkül vágja a fát, addig a másik óránként néhány perces pihenőt tart – a munkát mégis ő fejezi be hamarabb. Miért? Mert a rendszeres pihenés idejét arra használta fel, hogy megélezze a fejszéjét.

A Biblia története rólunk szól, a mi történetünk. Annak rendszeres olvasása valami hasonlót jelent ahhoz, mint amit a favágó tesz. Hozzásegít, hogy elvégezzük mindazt, ami ránk bízott.

Végül: Mit tehetünk mi azért, hogy bibliaolvasóvá neveljük a felnövekvő generáció tagjait, azokat, akikre hatással lehetünk? Antoine de Saint-Exupéry szerint, ha hajót akarsz építeni, ne azzal kezd, hogy embereket toborzol, tervrajzot készítesz, szerszámokat adsz a kezükbe, hanem keltsd fel bennük az olthatatlan vágyat a végtelen tenger iránt. Úgy vélem, hogy az képes a tenger iránt vágyat ébreszteni, aki maga is járt már a végtelen tengeren, vagy még inkább a végtelen tengert járja. Aki tudja, hogy ez jó, aki nem tud nélküle megenni. Az olvasáshoz, még inkább a bibliaolvasáshoz, akkor tudok kedvet csinálni, ha magam is olvasó, bibliaolvasó vagyok. Ha életem része az életnek beszéde. Amit olvasok, amivel élek, és amit megélek. S ha egyházi iskoláinkban mindenkinek, aki a gyermekkel találkozik, legyen az pedagógus, könyvtáros, vagy éppen igazgató (és a sort lehetne folytatni), fontos az Isten beszéde, akkor, úgy vélem, megtettünk egyet a ránk bízott lépések közül. Mert a gyermek figyel. Ami nekünk fontos, neki is azzá lehet. S ha a Bibliával élés sokaknak az, ő is komolyan veheti. Adj a Isten, hogy a bibliaolvasásunk boldogsága átragyoghasson gyermekekre és szülőre egyaránt. Ámen.

A kreativitás „öt sima kövecskéje”

DR. FODORNÉ DR. HABIL. NAGY SAROLTA

Unalmas az iskola, nyűg a tanulás, fölösleges a hittan... inkább bulizzunk, focizzunk, csocsózzunk – mondják sokszor már a kisiskolások is, s még inkább a nagyok. Miről árulkodnak ezek a megjegyzések? Két dologról biztosan: a kreativitás *hiányáról* a tanulásban és a kreativitás *hiányáról* a tanításban.

Mi is a kreativitás? Olyan alkotóképesség, amely hasznos, „cél-szerű”, értelmes, egyben játékos, mentes a gépies megoldásoktól és a kényszeredettség minden terhétől. A kreatív tanulás nem „egy-hangú”, mert hozzáadhatjuk a magunk hangját; nem „szürke”, mert belevihetjük a magunk „színét”. A kreatív megnyilvánulás néhány ismérve:

A KREATIVITÁS A TRANSZCENDENSZEN GYÖKEREZIK

Az alkotó-teremtő munka Isten műve a Szentlélek által. A teremtés hajnalán Isten lelke lebegett a vizek felett, s a káoszból rend lett, az ember számára élhető világ. Minden alkotó gondolat az anyagi világon túli lelki-szellemi világból indul. Titok, hogyan születnek a kreatív megoldások. Egyszer csak ott vannak, eredetük kívül esik ellenőrzésünkön.

Azzal, hogy a Teremtő (Creator) a „maga képére és hasonlatosságára” teremtette az embert, „kreatív” tette. Áldásában felhatalmazta, hogy „hódítsa meg a földet és uralkodjék rajta”, azaz uralva alakítsa környezetét, tudja hozzáadni az egészhez a maga részét, elméjével és képességeivel *részt* tudjon venni az *egész* világ formálódásában, s ebben a változtatásban kedvét lelje ő maga és környezete is.

Az imádat nem szükségtelen rítus, hanem egyszerűen az „áldott” – mondhatjuk úgy is: „kreatív” – megoldásokhoz vezető első lépés. Jézus legfőbb parancsként hagyja meg: „Szeresd az Urat teljes szívedből (...) szeresd felebarátodat...” A szeretet az a legfőbb szinkronizáló tevékenység, amely új relációkat teremt nem csak Isten-ember, ember-ember, hanem ember és feladat között is. A farizeusokat azért feddette Jézus, mert ámitották önmagukat, a kegyességnek csak látszata volt náluk, de tagadták annak erejét. Hatástalan maradt bennük Isten „ható” igéje. A szeretet a teremtő erő, nem csupán a vallásosság. A szeretetből fakadó imádság, Isten iránti bizalom egyengetheti úgy sok százmilliónyi idegsejtünk működését, hogy ugyanaz az inger vagy információ más idegpályát fut be, más agyi hullámtevékenységet generál, következőképpen más eredményre is jut(tat), mint ha pusztán anyagi dimenziókban gondolkoznánk.

GAZDAG BELSŐ VILÁG

A kreativitás további feltétele a gazdag belső világ. Belső világ alatt értendő érzelmeink, motivációink több ezer éves kulturális örökségünk összessége. Freund Tamás neurobiológus, agykutató hangsúlyozza: a legfontosabb feladat a nevelés szempontjából az, hogy az agy vonja be a belső világot a tanulás folyamatába.¹ Minél gazdagabb a belső világunk, annál kreatívabbak leszünk. Belső világunk gazdagítása történhet művészeti neveléssel, erkölcsi-etikai oktatással. A költészet, művészet, muzsika, hangszeres zene, kórus, festés, kerámia vagy szobrász-szakkör mind alkalmas arra, hogy gazdagítsa belső világunkat. Hozzáteszi: az agyunkban elraktározott információhoz a képzelet révén jutunk hozzá. Tehát a nevelésnek a képzelőerő használatát kell bátorítania. A belső világ olyan, mint valamiféle habarcs,

1 V. ö. www.youtube.com/watch?v=6ug2OIErll8.

amely lehetővé teszi, hogy az információteglákat ne csak egymásra rakjuk, hanem valami újat építsünk fel belőlük. Az egyedi belső világ az, amely révén tudásunk is egyedivé válik. Ugyanezeket megerősíti Csókay András agysebész, Kopp Mária magatartáskutató orvos és mások. Az arc nélküli anonim társadalom megöl. A személytelen iskola is.

A gazdag belső világ nem csak az egyén, hanem a közösség szempontjából is létfeltétel. Safarevics, orosz matematikus írja társadalmi folyamatokat elemző könyvében: „Egyáltalán nem olyan ritka eset, hogy egy nemzet vagy egyéb társadalmi csoport nem gazdasági okok miatt hal ki, s nem is azért, mert az ellenség kiirtja, hanem mert megsemmisülnek létezése lelki feltételei. [...] Ma már a legtöbb néprajztudós egyetért abban, hogy e [...] népek kihalásának fő oka nem az volt, hogy az európaiak kiirtották vagy kizsákmányolták őket, nem a fertőző betegségek és az alkohol, hanem az őket *élethez kötő szellemi világuk, vallásuk és rítusaik elpusztítása*.”² Máshol ugyan ő így mondja: „vissza kell térnünk a létezés stabil módjához” – azokhoz az éltető forrásokhoz és életformákhoz, amelyek az élet lényegét jelentik.

IHLETŐ PEDAGÓGUSOK

Aki elvárja a kreatív gondolkodást, az tud arra ihletni. A kreatív tanuláshoz a sodró tanítók, tanárok szolgáltatnak modellt. A kreatív tanításnak sokféle megnyilvánulása lehet: ha a pedagógus világosan, könnyedén – mintegy játszva – magyarázza a legszárazabb anyagot is; ha diákjainak nem kell szégyenkezni amiatt, hogy valamit nem értenek; ha a tanár nem csak „kötőtpályás” utakat enged meg a gondolkodásban; vagy éppen engedi látni saját útkereséseit a feladatok megoldásában. És akkor még nem beszéltünk a számtalan eljárásról, amellyel érdekesebbé tehetjük az órát. A tanár juttassa katartikus élményhez tanítványait és kreatív tanítványai lesznek. Az iskola sokszor megöli az eredeti gondolatokat. A kreatív tanítás szabad a módszertani és elméleti indoktrinációktól.

Egyszer egy hitoktató kérte a gyermekeket, hogy rajzolják le a karácsonyi történetnek azt a részletét, amely leginkább megragadta őket. Amint járt-kelt a padsorok között, észrevette, hogy az egyik gyermek egy szokatlan angyal-figurát rajzolt. Amint megállt mellette, a gyermek padtársa odahajolt és kinevette: „nem is így néz ki egy angyal!” A gyermek azonnal letakarta, és soha többet nem engedte megnézni senkinek. Nem csak a gyermekek, hanem a felnőttek is hajlamosak arra, hogy sémákba szorítsák az „angyalokat”.

EGYSZERŰSÉG BÁTORSÁGA

A kreatív alkotáshoz gyakran az egyszerűség bátorsága kell. Dávid és Góliát története szemlélteti ezt. Góliát a beköszönő vaskor hadivívmányaival kérkedő harcos párviadalra hívja ellenfelét. Kezében dárda – végén 6-7 kg vashegygel, rézsisak és kb. 82 kg súlyú

2 Igor R. Safarevics, *A szocializmus mint világtörténelmi jelenség*. Kairosz, Budapest, 2002. Eredeti kiad. Moszkva, 1994. Ford. Babus Antal. 355.o.

rézpáncél védi. Túlméretezett fegyverzete elsősorban lelki hadviselésül szolgál. Igézni akar. Reménytelennek tünteti fel a harcot, azt sugározza: „add fel”. Vele indul szembe Dávid a nomád természeti élet egyszerű fegyverével: egy parittyával. Ez az ő saját eszköze. Egyszerű, de az övé. Ismeri. Dávid nem engedi, hogy címkézzék sem őt, sem Istenét, sem népét, és kultúrányi hátránya ellenére is győz. Ez a győzelem elsősorban a szívében, a hitében dőlt el – miként az első pontban rámutattunk –, de azzal vitte véghez, hogy meglévő eszközeit latba vetette, s nem siránkozott azon, hogy mi nincs. Mondhatjuk úgy is, hogy addig megszerzett „kompetenciáját” új összefüggésekbe állította, mégpedig nagyon elszántan. Őt sima kövecskét szedett fel a patakból. A végletekig elszánta magát. Eddig a medve és az oroszlán ellen harcolt, most Góliáttal szemben kellett győznie. A kreatív elme gyakran pótolja a felszereltséget, az anyagi forrásokat, és az új helyzetekben néha meghökkentően egyszerű megoldásokat talál. Éppen egyszerűségével hoz létre váratlan fordulatokat. Szabad az anyagi- technikai bűvölettől, és szabad a civilizáció meghatározottságától. Ősi egyszerűség, de bizalom Istenben – ez Dávid titka. A gyermek merészsége.

Idő

Az alkotó munkához idő szükséges. Kapkodva nem lehet kreatívnak lenni. Időt kell hagyni arra, hogy az információkat kellő mélységben tudjuk mobilizálni. Az idői dimenzió érdekes módon nem hiányzik a teremtéstörténet leírásából sem, sőt az új teremtés előállításából sem. Az alkotáshoz az aktív munka éppen annyira hozzátartozik, mint a hetedik nap nyugalma, amely keresztyén hitünkben az első napra tevődik át. Ez a békesség örökös minden új kezdet felett.

A kreatív tanulásban a hitoktatóknak kiemelten fontos szerep jut. Ihletnek a hittanórával, mert a kreatív gondolkodás első lépése az istenszeretet, de a hittanon keresztül az egész iskolai teljesítményt is javíthatják, és mert a kreativitás interdisziplináris kiterjedésű.

Dávid öt sima kövecskét vett föl a patakból. Legyenek most ezek a kreativitás kövei: 1. nyitottság a transzcendens felé 2. gazdag belső világ 3. ihlető pedagógus 4. egyszerűség bátorsága 5. idő. Forgassuk, használjuk őket, s legyen a kreatív munka gyönyörűséges gyümölcse a jutalmunk!

Egyéniségre hangolva: Utak, módszerek, ötletek a sokrétű intelligencia segítségével **DR. SZÁSZI ANDREA**

Differenciálás? Egyéniségre hangolódás!

Mindennapi hitre nevelésünk sokféle közegben történik. Isten kegyelméből jelen lehetünk nemcsak református óvodákban és iskolákban, de állami oktatási intézményekben is. Az óvodák és iskolák mellett a gyülekezeti vasárnapi alkalmainkon is jelen vannak gyermekek

és fiatalok. Sokféle érdeklődéssel, igencsak sokszínű háttérrel. Különbözőségeik ellenére mégis mindenkit szeretnénk megszólítani, közel vinni hozzá Isten Igéjét. De hogyan tehető ez meg? Hol vannak a megfelelő utak, kulcsok, módszerek, amelyek élményt adnak és segítenek abban, hogy az Ige belsővé váljon, megérintsen és élővé legyen a gyermekekben és fiatalokban?

A pedagógia erre az esetekre ajánlja a differenciálást – de hadd legyen személyesebb és előbb ilyen megfogalmazásban: egyéniségre hangolódás. Hiszen minden gyermekünk külön kis világ, aki a maga módján éli meg az őt körülvevő valóságot. Saját módon ért és saját módon gondolkodik. Miért ne próbálnánk meg az ő saját módján közel kerülni hozzá, és segíteni abban, hogy az Ige magvai gyökeret verjenek a szívükben? Az egyéniségre hangolódásként hívjunk segítségül egy igencsak modern és friss szemléletet, a sokrétű intelligencia elméletet és annak katechetikai kapcsolópontjait!

A SOKRÉTŰ INTELLIGENCIA ELMÉLET ÉS A KATECHÉZIS

Mit is jelent a sokrétű intelligencia elmélet és hogyan kapcsolódik a katechézishoz? Ennek rövid bemutatásához a teória kidolgozójaig, Howard Gardnerig érdemes visszamennünk. Magáról az elméletről jelen tanulmány csak rövid áttekintést kíván adni, részletesebb háttérbemutatást a *„Lehet-e mindenki tehetséges? A tehetség fogalmának árnyalása Howard Gardner sokrétű intelligencia elmélete alapján”* c. írásomban lehet találni (MRN 2010/3). Jelen munka sokkal inkább a gyakorlatra és a katechézis lehetőségeire akar koncentrálni. A gyakorlati ötletek előtt néhány szóban fontosnak tartom bemutatni a kiindulópontot.

Howard Gardner a Harvard pedagógiai-pszichológiai tanszékének kognitív pszichológia professzorának elmélete az 1970-es évek végétől formálódott, mely elsősorban angol nyelvterületen terjedt el, és a különböző tanulói utakra irányul. Kiindulópontja azonban nem a pedagógia volt. Agykárosult (valamilyen baleset, genetikai vagy egyéb okok miatt sérült) emberek számára kereste azt a módot, hogyan tudnak teljes életet élni a meglévő károsodásuk mellett is. Vizsgálataiban elsősorban azt kutatta, hogy az agy mely részei károsodtak és ez a károsodás milyen következményekkel járt. Mindezekon kívül fölhasználta a fejlődépszichológia eredményeit (Erik. H. Erikson, J. Piaget a fő hátterei elméletének), munkássága során kiterjesztette az intelligencia fogalmát.

Kiindulópontja szerint minden ember törekszik arra, hogy a körülötte lévő eseményeket, a világ dolgait megértse, és így jelentést adjon mind a körülötte lévő dolgoknak, mind saját életének. Ez azonban nem azonos módon történik, mivel az embereknek eltérő adottságaik vannak. Ezek az eltérő adottságok, képességek azt eredményezik, hogy az egyén a saját adottságának megfelelő módon tudja leghatékonyabban föl fogni, megérteni és elsajátítani mindazokat az információkat, melyek őt érik. Ezeket az adottságokat Gardner a „*talentum*”, illetve „*képesség*” kifejezéssel is illeti. Nem véletlenül, hiszen emberképe pozitív, mindenkit valamilyen talentummal megáldottnak lát. A talentumok azonban nem feltétlenül tesznek kimagaslóan tehetségessé valakit, azaz Gardner elmélete elkülönül a tehetséggondozástól. Bizonyos emberek ügyesek és jók adott területeken (írásban,

beszédben, rajzban stb.), de nem kimagasló tehetségűek. Egyénenként változhat az is, hogy kinek milyen téren vannak erősségei, melyek segítik a világ megértését (felfogását), és a világról való tudása konstruálását, a számára.¹ Bár a szerző maga rendkívül szereti ezeket az adottságokat a „*talentum*” szóval jelölni, a szakirodalom kedvéért használja rájuk az „*intelligencia*” kifejezést – jelentősen kibővítvé.² A „*sokrétű intelligencia*” fogalmának bevezetésével azonban Gardner nem törli el az általános intelligencia értelmezését sem. Ennek létét továbbra is elfogadja, de az emberi értelmezés és emberi különbözőségek teljesebb figyelembe vételét igyekszik elősegíteni az intelligenciák kiterjesztésével. Az általa fölfedezett típusokat rendszerbe foglalta, melynek eredményeként kezdetben 7, majd napjainkra 11 eltérő típust különböztet meg. Ezek közül az intelligencia-típusok közül a pedagógia 8 területet fogadott el és ezek igazolhatóak, tapasztalhatóak leginkább. E 8 típus bemutatása található írásomban is.³

Ezek az intelligencia-típusok nem kezelhetőek teljesen elkülöníthetően, bár egyes emberek bizonyos területeken ügyesebbek, mint másokon. Gardner felismerései a hittanoktatásban is hasznosak, hiszen ezek segítségével hozzásegíthetjük diákjainkat befogadni a Szentírás üzenetét. Hogyan is történhet ez? Az elmélet tágíthatja a hittanoktató látókörét, segítheti kreativitását, illetve hasznos eszközöket adhat a kezébe az oktatási folyamat során.⁴ Diákjaink egyéni jellegzetességeit, erősségeiket keresve fölfedezhetjük az intelligencia-típusaikban megnyilvánuló egyediségüket. Ezeket figyelembe véve és használva hozzásegíthetjük őket a Szentírás Igéi és a Szentháromság Isten alaposabb megértéséhez, a keresztyén értékek elfogadásához és beépüléséhez, valamint Jézus Krisztus tanítványává váláshoz és a tanítványság megéléséhez a mindennapokban. Az ilyen típusú, diák-központú katechézis, a tanulók különböző képességeinek megfelelően, sokszínű és sokoldalú eszközöket használ az oktatás hatékonysága érdekében.

1 Howard Gardner, *The Disciplined Mind...* 72-82.

2 Gardner továbbá az intelligencia hagyományos értelmezésén, s azt mondja, hogy a korábbi, IQ-teszteken alapuló vizsgálatok túlságosan lehatároltak, s csak egy bizonyos területet mérnek. Ezzel szemben Gardner tágítani akarja a határokat, s az emberi képességeket szélesebb körben kívánja mérni. Ahogyan már korábban említettem, Gardner érvel amellett, hogy mindenki a saját maga módján fejlődhet, s ez a sajátos, egyedi fejlődési mód a diákokra is jellemző. Nemcsak eltekint a korábbi intelligencia-fogalom használatától, hanem vizsgálataira alapozva megalkot egy újabb definíciót is. Egész elméletének ez a kiindulópontja, mely egy paradigmaváltáson alapul. Ennek megfelelően, úgy értelmezi az intelligenciát, mint az individuumnak azt a megközelítési módját, amivel a világot, s saját életét értelmezi. Az intelligencia tehát nem pusztán a „valamit tudni”, hanem a „valahogyan tudni”, s ez különböző módokon nyilvánulhat meg. Gardner hangsúlyozza, hogy mindenki észre vehető az intelligenciának (azaz a környező világ értelmezésének) a képessége, de ennek megnyilvánulása egyénenként különböző lehet. Az intelligenciának ilyen tekintetben különböző módokon való megnyilvánulását veszi figyelembe, amikor teóriáját a „*sokrétű intelligencia*” kifejezéssel illeti.

Az általa megalkotott intelligenciafogalom így hangzik: „*Egy biológiai-pszichológiai potenciál az információk fejlesztésére, melyek egy adott kulturális közegben aktiválódnak abból a célból, hogy problémákat oldjanak meg, illetve az adott kultúrában értékes produktumokat hozzanak létre.*”

Howard Gardner, *Frames of Mind...* xv-xix.; 31-33.; 68-69. ; Howard Gardner, *Intelligence Reframed...*

3 www.howardgardner.com; Howard Gardner, *Intelligence Reframed...* 47-66.

4 Richard Robert Osmer, *The Teaching Ministry of Congregation*. John Knox Press, Louisville, 2005. 96-97, 122-125.

Milyen módon használhatjuk és vehetjük figyelembe a diákok egyéni képességeit (intelligenciájának, erősségének) a tanítási-tanulási folyamatban? Gardner 3 utat javasol erre:

- a) *Motiválás.* E lehetőség alatt elsősorban a tanóra elejének aktivitását érti, melynél különösen is kihangsúlyozza, hogy egy erős kezdőpont segít fölkelteni a különböző beállítottságú diákok érdeklődését. Hittankönyveink esetében ez a tananyag bevezetésében, a leckék kezdő motivációjában jelenhet meg. A hittanórákon, gyermek-istentiszteleteken, foglalkozásokon pedig maga a motiválás külön is egységet jelent, ahol a tanulók számára érdekes, élményt adó különböző módszerekkel vezethetjük be a témát.
- b) *Ismeretlen információk megértésének előkészítése.* Gardner második javaslata a diákok számára korábban nem ismert ismeretanyag megértésének elősegítésével kapcsolható össze. Az új információk, vagy ismeretlen anyagrészek elsajátítását a diákok számára (erősségeiket felhasználva) érthető példákkal lehet előkészíteni és segíteni.
- c) *A tananyag tartalmának sokoldalú közvetítése.* A harmadik felhasználási javaslat a lecke magvának, központi üzeneteinek sokoldalú megvilágításához kapcsolódik. A sokszínűséget, és könnyebben érthetőséget szolgálja, ha a lecke központi mondanivalója a különböző intelligenciátípusokra tekintettel, sokoldalúan kerül feldolgozásra.⁵ Olyan módszertani sokszínűségre ad tehát ez lehetőséget, mely az egyéniségre hangolódást teszi lehetővé.

A sokrétű intelligencia elmélet által ismertetett és leginkább elfogadott 8 típus a következő:

Verbális-nyelvi intelligencia

Az egyénnek arra a képességére utal, mely a nyelvi kifejező eszközök terén jelenik meg. Verbális-nyelvi intelligencia birtokában az individuum képes megérteni, fölhasználni, alkalmazni, manipulálni a szavakat, illetve a nyelv különböző elemeit. Mindenki ott van ennek az intelligenciának valamilyen szintje, az iskolában ez az egyik leghálásabb intelligencia-típusként ismert. Magába foglalja az írást, olvasást, beszédet, illetve bármilyen formáját a szóbeli és írásbeli kommunikációnak. Mindazok, akiknek fejlett (erős) lingvisztikai intelligenciájuk van mesteri módon képesek a beszélt világ eszközeit használni, értelmezni és munkálkodni a különböző hangzásokkal, ritmusokkal, hangszínekkel, s egyéb a beszédre jellemző eszközökkel. Akik erős nyelvi intelligenciával rendelkeznek, azok megértik, értelmezik, könnyen elsajátítják és emlékeznek mindarra, amit a katechéta mond. Ugyanez igaz az olvasási készségeikre is. Mivel jól bánnak a szavakkal, s a beszéd eszközeivel, ezért általában jól használják a nyelvtani szabályszerűségeket. Szívesen készítenek naplót, interjúkat, játszanak játékokat a szavakkal (akasztófa stb.), vagy bátoríthatóak egy beszélgetésre. Ezek a tanulók legjobban olvasás, jegyzetelés, illetve előadások hallgatása által tanultak.⁶

5 Howard Gardner, *The Unschooled Mind, How Children Think & How Schools Should Teach*. Basic Books, New York, 1991. 117.; Howard Gardner, *The Disciplined Mind...* 186-188.

6 Howard Gardner: *Frames of Mind...* 73-98.

Logikai-matematikai intelligencia

Adatok, számok hatékony manipulálásának képessége tartozik ide. Az egyén képes gyűjteni, rendszerezni, analizálni és értelmezni a hozzá eljutott információkat, adatokat. Ezekből következtetéseket von le, ill. a jövőre vonatkozó tendenciákat állapít meg belőlük. A gondolkodásban általában a számok terén, induktív és deduktív logikában, valamint az absztrakciók megértésében és használatában jelenik ez meg. Azok a diákok, akik jók a logikai-matematikai intelligencia területén könnyen átlátják az összefüggéseket, kapcsolásokat események között. Ezek a tanulók jók a problémamegoldásban, valamint a kritikus (mérlegelő) gondolkodásmódban. Szeretik a stratégiai játékokat, ügyesen oldanak meg matematikai problémákat. Piaget maga is ezt a típust vizsgálta főként, mely alapján potenciális tudósként értékelte a gyermekeket.⁷

Testi-mozgásos intelligencia

Ezzel az intelligencia-típussal rendelkező egyén képes információkat kifejezni, átadni, fölfogni testének mozdulataival. Erős testi-mozgásos intelligenciájú emberek szeretnek mozogni, megérinteni dolgokat (pl. másokat, akikkel beszélnek), játszani (eljátszani), sportolni, élvezik a fizikai aktivitásokat, fizikai relaxációs gyakorlatokat. Gyakran fejezik ki önmagukat a táncon keresztül. Fontos számukra az érintés és szívesen fejezik ki érzéseiket mozgással. Diákként szeretik a drámajátékokat. Szeretnek beszélni, képesek olvasni az érintésből, s más emberek non-verbális jeleiből (elsősorban mozdulatokból és gesztusokból). Ezek a tanulók a testüket, mozgásukat használják problémáik megoldására is, pl. testedzéssel vagy tánccal vezetik le a bennük lévő feszültséget stb.⁸

Vizuális-térbeli intelligencia

Ez az intelligencia-típus a gondolatban való megformálás és azzal való munkálkodás képességére utal. Erős vizuális-térbeli intelligenciájú diákoknak nagy a képzelőerejük is, és rendkívül vizuálisak. Képesek dekódolni, olvasni és tanulni különböző vizuális eszközöket, prezentációkat, képeket, modelleket, diagramokat, térképeket, grafikonokat stb. Képesek formálni és manipulálni elképzelt modelleket. Élvezik a munkáltatásnak mindazon módszereit, amikor vizualitásukat használhatják, pl. rajzolhatnak, festhetnek, vagy az információkat egy konkrét, vizuális formában jeleníthetik meg. Ennek megfelelően tanulni is leginkább a látható, vizuális, szemléltetőeszközökkel dúsított tanításból és tananyagból tudnak.⁹

⁷ Howard Gardner, Uo. 128-169.

⁸ Howard Gardner Uo. 205-236.

⁹ Howard Gardner Uo. 170-204.

Zenei-ritmikus intelligencia

A zene megértésének, zenei eszközök, zene alkotórészeinek manipulálására, alkotására, megértésére, értelmezésére és ezekkel való önkifejezésre való képesség tartozik e típushoz. Nemcsak a zene élvezetét jelenti, hanem a zene alkotórészeinek (ritmus stb.) használatát, s az azokkal való mesteri bánást is magában foglalja. Ide tartozik a zenei részek alkotása, magyarázata; ritmusok, tónusok értelmezése; vagy akár a zenei kompozíció is, illetve a hangszeres játék.¹⁰

Kapcsolati intelligencia

Howard Gardner utal egy ún. „személyes” (*personal*) intelligenciára, melyet két további típusra bont. Az első az ember-ember közötti kapcsolatokban tehetségesnek mutatkozó viselkedésmódja alapján állapítja meg. Ez az ún. kapcsolati intelligencia abban nyilvánul meg, hogy az individuum képes értelmezni a körülötte lévő emberek viselkedését, hangulatát, érzelmeit, cselekedeteit. Az értelmezés mellett képes ezekre megfelelő módon reagálni, akár kezelve, alakítva azokat. E típusú intelligencia jellemzője még a jó kommunikációs készség, valamint a mások iránt való empátia tanúsítása is.¹¹

Önismereti intelligencia

Szintén a „személyes” (személyhez kötött) intelligenciák közé tartozik. Míg az előző típus mások megismerésében, a másokkal való hatékony kommunikációban fejeződött ki, addig ez az intelligencia-típus az önmagunkkal való hatékony kommunikációt jelenti. Az erős önismereti (*intrapersonal*) intelligenciával rendelkező emberek megértik, átlátják, irányítják saját érzelmeiket, cselekedeteiket. Erős belső motivációval rendelkeznek, s törekszenek a fejlődésre, feltérképezve önmaguk erősségeit és gyengeségeit.¹²

Természeti intelligencia

Az emberek azon képességére utal, mellyel a természetből képesek következtetéseket levonni, s a környezet változásai, s különböző események hatására tanulnak, sajátítanak el ismereteket stb. Különösen jellemző az ilyen típusú emberekre (diákokra is), hogy képesek felismerni és kategorizálni állatokat, növényeket, vagy a természet egyéb objektumait. Az erős naturalista intelligenciával rendelkező emberek szívesen kísérleteznek, s tesznek felfedezéseket a természetben tapasztaltak alapján. A természetben általában előforduló mellett felfedezi a szokatlant, melynek segítségével következtetések von le, és értelmezi azokat. Gyakran elvonatkoztat a természetben tapasztaltaktól, és a világ nagy kérdéseire

¹⁰ Howard Gardner Uo. 99-127.

¹¹ Howard Gardner Uo. 237-276.

¹² Howard Gardner Uo. 237-276.

vonatkozó válaszokat szűr le abból. Szeret a természetben lenni, kirándulni, tevékenykedni a lakáson/tantermen kívül.¹³

KI, MIBEN ÉS HOGYAN?

Maga a sokrétű intelligencia elmélet nagyon izgalmas és érdekes, de igazán hasznos akkor lesz a mindennapi katechézis számára, ha föl tudjuk fedezni gyermekeinkben az egyéni adottságokat – azt, hogyan értenek, hogyan látnak, és hogyan gondolkodnak. Ezzel megtanulunk az egyéni nyelvükön – nyelveiken beszélni. Ha pedig idáig eljutottunk, akkor következő lépésként megkereshetjük azokat a feladattípusokat, munkáltatási módokat, feldolgozási lehetőségeket, melyekbe leginkább be tudnak kapcsolódni, és amelyekkel élmény és élvezet lesz a tanulók számára a hittanóra vagy éppen egy vasárnapi gyermek-istentisztelet.

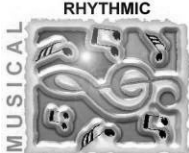
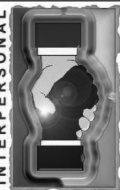
De hogyan beszélnek a gyermekeink? Kinek, melyek a már bemutatott, felsorolt nyolcból az egyéni erősségei? Hogyan ért a legjobban? Egyértelmű és könnyen kitölthető teszt nincs, amivel pillanatokon belül be tudjuk kategorizálni gyermekeinket – de nem is lehet ez a célunk. A sokrétű intelligencia ismeretében sokkal inkább kitágítjuk a határokat és olyan módszereket, ötleteket vihetünk be a hitre nevelésbe, mely közvetlenül az adott gyermekhez szól.

Teszt tehát nincs, de figyelve a gyermekeket, tipikus reakcióikat, viselkedésmódjukat, visszajelzéseiket, információkat kaphatunk az általuk leginkább kedvelt tevékenységekről és arról, hogyan látják és értik a világot. Az alábbiakban néhány ilyen tipikus jellegzetesség, kulcskifejezés és jól használható feladat található. A tanulóink mellett érdemes saját magunkat is mérlegre tennünk. Vajon melyek a mi erősségeink? Felnőttként általában 2-3 intelligencia területén vagyunk erősebbek, és gyakran ezeket a típusú feladatokat használjuk motiválásként, munkáltatásként, feldolgozásként. Ha fölismerjük a saját erősségeinket, akkor fejleszthetővé válnak a kicsit elhanyagoltabb területeink is és talán új ötleteket is nyerünk a mindennapi katechézisünk számára.

13 Howard Gardner, *Intelligence Reframed...* 48-52.

INTELLIGENCIA-TÍPUS	NÉHÁNY JELLEMZŐJE AZ ADOTT INTELLIGENCIATÍPUSBAN ERŐS TANULÓNAK	KAPCSOLÓDÓ KULCSKIFEJEZÉSEK	ÁLTALÁBAN KEDVELT, KÖNNYEN TELJESÍTHETŐ FELADAT TÍPUSOK (tipikus korosztályi sajátosságok figyelembe vételével)
Verbális-nyelvi 	A korához képest jobb az írásban. Általában a hosszú meséket szereti vagy vicceket, történeteket mond. Jól emlékszik a nevekre, dátumokra, helyekre és a részletekre. Élvezi a szavakkal való játékokat. Szeret könyveket olvasni. Jól és pontosan betűzi a szavakat (korához képest erősebben). Érdeklődik és szereti a szójátékokat, versikéket, ritmikus mondókat. Korához képest nagyon jó a szókincse. Másokkal főként verbálisan és hatékonyan kommunikál.	• szavakban gondolkodik • beszédet, kommunikál • jól artikulál • megvitat • leír • kifejt • összegez • szavakkal illusztrál • választékosan beszél • részletez	• hallgatási feladatok • beszédfeladatok • írás • történetmondás • magyarázat (elmagyarázni valamit) • tanítás • humor elemeinek használata • szavak jelentésének helyes használata • mások meggyőzése
Logikai-matematikai 	Kérdez, és érdekli hogyan működnek a dolgok. Élvezi a számokkal való munkálkodást és játékok. Szereti a matematika órákat. Óvodásként élvezi a számolást vagy bármit, ami a számokhoz kapcsolódik. Érdekesnek találja a matematikai és számítógépes játékokat. Általában élvezi a sakkot és más stratégiai játékokat. Szereti a fejtörőket, puzzle-t. Szereti, ha kategóriákba, sorrendbe vagy más logikai mintába kell rendeznie pl. adatokat. Szereti a kísérleteket, kísérletezést. Érdeklődést mutat a tudományos tantárgyak iránt.	• tesztel, elemez, kalkulál • mér • megold • kitalál • tervez • feltérképez • következtet • elrendez • kategóriákba sorol • rendszerez • kivonatol • logikusan gondolkodik	• problémamegoldás • információk osztályozása, rendszerezése • műveletek elvont fogalmakkal • ok-okozati összefüggések fölfedezése • ok-okozati összefüggések értelése, használata • érdeklődés a természeti események iránt • érdeklődés az iránt, hogy miért történik • matematikai kalkulációk • játék, feladat a számokkal

Testi-mozgásos 	Nagyon jó legalább egy vagy több sportban. Óvodásként korához képest fejlettebb testi ügyességet, érettséget mutat. Nem tud egy helyben mozgás nélkül megülni: izeg-mozog, dobog stb. Ügyesen utánozza más emberek gesztusait. Általában mutogat beszéd közben. Szereti szétszedni és összerakni a dolgokat. Kézbe kell vennie mindent, amit lát. Szeret futni, ugrani – bármit, ami mozgást jelent a számára. Általában jó képessége van – pl. famegmunkálás, varrás, kötés, stb. Óvodásként jók a motorikus képességei. Élvezi azokat a játékokat, feladatokat, melyek testi érintést igényelnek.	• testével kifejez • bemutat • egyensúlyba hoz • mozog, moogat • koordinál • gesztikulál, mutogat • mozgással fejez ki • érzelmet • mimikával kifejez • előad, színészkedik	• egyensúlyérzéklet igénylő feladatok • szem-kéz koordinációt igénylő feladatok • labdajátékok • tánc, mozgások • fizikai koordináció • sport feladatok • ügyességet igénylő feladatok • elműtogatás (activity, mimika, drámajáték) • érzések kifejezése testrel, mozgással
Vizuális- térbeli 	Könnyebben boldogul a térképekkel, diagramokkal, grafikonokkal, mint a szövegekkel. Óvodásként szívesebben nézi a térképeket, diagramokat, vizuális eszközöket, mint az írott szöveget. Sokat álmodozik. Élvezi a művészeti tevékenységeket. Általában jól rajzol. Szeret filmet, vizuális prezentációkat nézni. Élvezi a puzzle-t, labirintust és egyéb vizuális feladatokat. Érdekes három-dimenziós alakzatokat épít pl. Lego. Gyakran firkál a könyvébe, füzetébe.	• képvé tesz • képekben gondolkodik • modelleket alkot • szimbólumokkal dolgozik • elképzel • megtervez • térkép – feltérképez • diagramot készít • fest, rajzol • jól tájékozódik • egymás mellé helyez	• puzzle készítés, építés • olvasás • írás • diagramok, grafikonok készítése, értelmezése • táblázatok készítése, értelmezése • térképek olvasása • képek használata • digitális segédletek (filmek, video stb.) • vázlatkészítés • festés, rajz • vizuális analógiák és metaforák alkotása • képekkel való munkálkodás • vizuális elemek értelmezése • alkotás (pl. szobrok, gyurma, origami stb.) • gyakorlati tárgyak tervezése • memóriakártyák

Zenei-ritmikus 	Emlékszik dalokra, zenékre. Észreveszi a hamis hangokat a zenében, vagy bármilyen más zavaró módon. Jó énekhangja van általában. Gyakran játszik hangszeren, énekel kórusban vagy más csoportban. Óvodásként élvezi azokat a játékokat, amelyekben hangszerek, hangok vannak, szeret énekelni. Beszéde, mozgása néha ritmikus. Gyakran hintáztatja, mozgatja magát. Ritmikusan kopácsol, hangokat ad ki valamilyen módon miközben dolgozik (pl. dobog). Érzékeny a környezeti hangokra – zajokra (pl. eső a tetőn). Oszálytermen/óvodán kívül is éneklí az iskolában/órán/foglalkozáson tanult énekeket.	• ritmizál (ritmikusan mozog) • zenét szerez, zenél, komponál • énekel • belső harmóniát értelmez • hangszeren játszik, hangszerrel • veri a ritmust • kihallja a ritmuselemeket • érzékenységet a környezet zajára	• éneklés, dúdolás • hangszeres játék • hangok felismerése • hangutánzó, hangszínező hangok használata • zene komponálása • zenei ritmusok felismerése • ritmusok használata (pl. tapsolás)
Kapcsolati 	Élvezi a másokkal való kapcsolatot. Természetes és jó vezető. Tanácsokat ad azoknak a barátainak, akinek problémái vannak. Szívesen tartozik egy csoporthoz, klubhoz, közösséghez, szervezethez. Szívesen elmagyarázza a tananyagot más gyerekeknek. Szeret más gyerekekkel játszani. Általában legalább kettő vagy több jó barátja („legjobb barát”) van. Jó érzéke van az empátiához, illetve a másokról való gondoskodáshoz.	• tanácskozik • szervez • kapcsolatba lép • együtt érez, megért, átérz • hatékonyan együttműködik • kooperál • összekapcsol • másokra hat • mozgósít	• egy történet, esemény több szempontú vizsgálata • mások érzéseinek, hangulatának értelmzése • kooperatív feladatokban való részvétel • kooperatív feladatokban irányító szerep • hangulatok, célok, motivációk felfedezése • verbális és nem verbális kommunikáció • szerepjátékok

Önismereti 	Függetlenséget, önállóságot, erős akaratot mutat. Általában jó érteke van a saját erősségeinek, gyengeségeinek a felméréséhez. Önállóan is jól dolgozik. Szívesen játszik egyedül is. Általában van érdeklődési köre vagy hobbjaja, amiről azonban nem beszél túl sokat. Jó érteke van önmaga koordinálásához. Jobban szeret egyedül dolgozni, mint másokkal. Képes tanulni a saját hibáiból és sikereiből.	• meditál • reflektál • elmélkedik • szemlél, szemlélődik • latolgat, analizál • megfontol • elmereng • belsővé tesz • önértékel, elemzi magát • álmódoszik	• önreflexiós feladatok • egyéni erősségek, gyengeségek föltérképezése • relaxációs, meditációs technikák
Természeti 	Sokat beszél a kedvenc állatairól vagy a természet általa kedvelt dolgairól. Szereti a túrákat a természetbe, állatkertbe vagy természeti múzeumba. Érzékeny a természeti formák iránt (pl. felhők, hegyek, vagy a városi környezetben pl. autómárkák). Szeret olyan környéken máskálni, ami a természethez kapcsolódik (park, akvárium, terrárium stb.) Ha szükséges, kiáll az állatok jogai mellett vagy a környezetvédelemért. Élvezi azokat a projekteket, melyek a természethez kapcsolódnak – pl. madárlesés, pillangógyűjtés, fák kategorizálása stb. Gyakran visz az órákra és az iskolába magával természeti dolgokat (állatok, növények, levelek, termések), melyeket megoszt/szívesen megmutat az osztálytársaival vagy a tanáraival. Különösen aktív, ha olyan feladatok, témák kerülnek elő az iskolában mely az élővilággal kapcsolatos.	• egyensúlyba hoz • véd, óv • örökölt • csoportokba rendez • beosztályoz • tanulmányoz • hat rá a természet • formál • készít	• kategóriákba rendezés • természeti események vizsgálata, értelmezése • következtetések levonása a természet alapján

KONKRÉT ÖTLETEK AZ EGYES INTELLIGENCIATÍPUSOKRA

Bár a fönti táblázat már segíti az egyéniségre hangolódó módszerek keresését, az alábbiakban hadd szerepeljen néhány konkrét ötlet a feldolgozáshoz.

Verbális-nyelvi intelligencia

A szavak, nyelv, kifejezések iránt érdeklődő és azokkal jól bántó tanulók számára élvezet minden olyan feladat, munkáltatás, közös vagy egyéni tevékenység, melyben nyelvi kifejezőeszközök szerepelnek. Éppen ezért számukra jól használhatóak például motiválásként, feldolgozásként a történethez kapcsolódó szókirakó (vagy akasztófa játék), activity, „írd körül” típusú feladata. Noé történetéhez kapcsolódva ilyen kitalálandó szó lehet a bárka, melyhez aztán közösen kereshetünk szinonimákat.

A katechéta élvezetes, színes, szépen megfogalmazott történetmondása szintén segítséget jelent az erős verbális-nyelvi intelligenciájú tanuló számára, mely így nemcsak a figyelmét kelti föl, hanem belsővé is válik a számára.

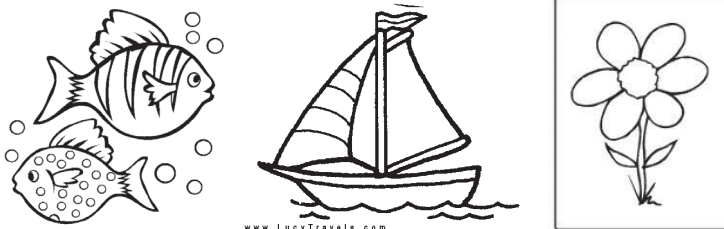
Szintén nagy lehetőségek vannak a közös történetmondásban, ahol a gyermekek/ fiatalok maguk fogalmazhatják meg a tanult történetet és mondanivalóját akár a többiek számára. Mivel ezek az intelligenciátípusok soha nem önmagukban jelennek meg egy-egy feladat során, itt is látható, hogy a többiek számára továbbmondás során megjelenik a kapcsolati intelligencia, míg a tanulás megfogalmazásában az önismereti intelligencia nyilvánulhat meg.

Logikai-matematikai intelligencia

A következtető, rendszerező, analízáló, elemző gyermek számára nagyon izgalmasak a kakukktojás típusú feladatok. A csodálatos halfogás történetében a jó logikai-matematikai intelligenciájú óvodás számára könnyen teljesíthető a következő rajzos feladat:

Feladat 1.

Mivel találkoztál az alábbi képek közül a csodálatos halfogás történetében? Karikázd be a rajzot és ha van kedved, ki is színezheted!

Nagyobbaknál (2-3. osztály) akár ugyanehhez a történethez egy matematikai megoldandó képletet is készíthetünk:

Feladat 2.

Mi kerülhet a kérdőjel helyére? Meg tudod mondani, hogyan jönnek elő ezek a számok a csodálatos halfogás történetében?

$$(12-1) + 1 + (3 \times 3) = 153 - ?$$

Aranymondás tanításánál pedig rendkívül hálás és élvezetes munkáltatás, ha előre elkészített szókétyákon bevisszük az aranymondás szavait egy borítékban, melyet aztán a gyermekeknek kell mondattá összerakniuk.

Testi-mozgásos intelligencia

Izeg-mozog, mocomog és állandóan fészkelődik. Nem biztos, hogy hiperaktív a gyermekünk, ha ilyen tapasztalataink vannak róla, lehet, hogy egyszerűen csak erősebb a testi-mozgásos intelligenciája az átlagosnál. Használjuk föl ezt is a hittanórán! A zenei intelligenciával kombinálva óra közben jöhet egy-két mozgásos (ún. „mutogatós”) ének, de ezen túl is számtalan lehetőségünk adódik gyermekeink mozgására. A már említett Activity játék néhány kapcsolódó kulcsfogalommal pantomimmal bemutatható a többiek számára. Pl.: Sámuel elhívásának története kapcsán a bemutatandó cselekvések lehetnek: alszik, beszél, csodálkozik, meghall, mérgeződik stb. Óvodások esetében a cselekvést bemutató gyerekeket kihívjuk, és a fülébe súgjuk azt, amit a többieknek meg kell mutatnia. Nagyobbaknál akár kombinálható drámajátékkal a feladat, amikor a hallott történetet néhány tehetségesebb mozgásos intelligenciájú gyermek eljátssza a többieknek, vagy éppen az egész csoport együtt vesz részt az éjszakai elhívás megjelenítésében. Jó zenei intelligenciájú gyermekek az „éjszaka hangjait” utánozhatják háttérként (szél zúgása, faág reccsenése, nyikorgás stb.)

Vizuális-térbeli intelligencia

A hitre nevelés során általában használunk szemléltetőeszközöket. Bábok, flanelek, képek, rajzok, térképek, filmek, audio-vizuális eszközök széles tárháza áll a rendelkezésünkre a környezetnek, pénztárcánknak, egyéni lehetőségeinknek megfelelően. Azok a gyermekek, akiknek jó a vizuális-térbeli intelligenciájuk, különösen is igénylik ezeket a szemléltetőeszközöket. Mivel főként képekben gondolkodnak, ezért az apró részletek iránt is érdeklődnek, és megjegyeznek ezek segítségével olyan részleteket is, melyek elmondására talán sem idő, sem lehetőség nem adódik a hittanórán. Ezért is annyira fontos, hogy szemléltető eszközeink biblikusak és hitelesek legyenek, jól kifejezve az adott történetet mind kortörténetileg, mind teológiaiilag.

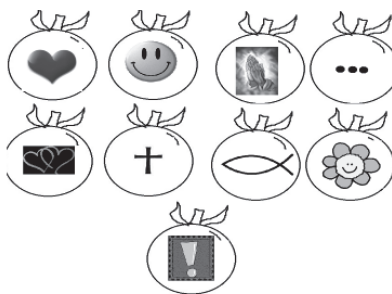
A szemléltetésen túl is rengeteg lehetőség adódik a vizuális-térbeli intelligencia mozgására a hittanoktatás során. A matematikai-logikai intelligenciával összekapcsolva ide tartozó feladatok a klasszikus dekódoló feladványok, melyekben kis szimbólumok segítségével szavakat vagy mondatokat „fordíthat” le a tanuló.

Akárcsak a dekódolás, a képes memóriakártyák használata is minden bibliai témánál jól használható. Már az óvodások között is, akár az emlékeztetésben, akár az alapvető

szimbólumok tanításánál bevihető, de nehezebb feladatként még a 4-5. osztályosok is szívesen használnak képes memóriakártyákat.

Az ősatyák történeteinél, de különösen Izsák és Rebeka történeténél (1Móz 24) jól bevált motiváció a teveszépségszervező verseny nagycsoportosoktól kb. 3. osztályig. Egy kedves kolleganőm adta az alapötletet, melyet több másodikos csoportban is nagy áldással használtam, és jó szívvel ajánlok mások számára is. Kiszínezhető teverajzokat viszünk be, minden gyermek számára egyet és ezeket a tevéket csinosítják ki a gyermekek. A saját tevéjüknek nevet adhatnak, nemcsak kiszínezhetik, hanem a környezetét is díszíthetik. Kb. 6-10 perc alatt elkészülnek a tevék a megmértetésre (közben lehet énekelni, beszélgetni arról, hogy mit tudunk a tevéről, miért volt fontos az ősatyák korában stb.), majd a gyerekek közösen pontozzák az elkészült alkotásokat. Érdemes a táblán vagy egy lapon vezetni az összegyűjtött pontokat és csak a szavazás legvégén összesíteni. A legszebb tevé koronát ugyan nem kap, de kis gazdája választhatja esetleg a következő órán az éneket vagy valamilyen apróbb jutalomban részesül. A pontozás során lehetőség van arra is, hogy az apróságokat megdicsérve (szép színek használata, precíz színezés, ötletesség, stb.) erősítsük, bátorítsuk a gyermekeket és segítsük őket az egymásra való odafigyelésben és a helyes versenyzésben.

A vizuális-térbeli intelligencia akár szimbólumokat segítségül hívva is jól használható. A Lélek gyümölcse (Gal 5, 22-23) könnyen tanítható aranymondásként egy-egy jól ismert szimbólum segítségével.

Zenei-ritmikus intelligencia

Isten különleges áldása, ha valakinek szép hangja, egyedi zenei tehetsége van. E mellett azonban vannak olyan gyermekeink, akik nem kimagaslóak zeneileg, de élvezik az éneklést, szeretik a zenei hangzást és a ritmust, „vérükben van” a zene. Bibliai történeteink sok esetben dúskálnak hangzásban, melyről elég gyakran elfeledkezünk és lekorlátozzuk a zenei intelligencia használatát pusztán egy éneklésre. Merjünk élni a drámapedagógia eszközeivel és figyeljük a Szentírás történeteit abból a szempontból is, hogy milyen hangzásvilág jelenhetett meg akkoriban. Amikor a drámapedagógia eszközeivel eljátszunk Noé történet, kérjük meg a gyermekeket, hogy válasszák ki a kedvenc állatukat, mely ott lehetett a bárkában. Legyenek ők maguk ezek az állatok és néhány percen

keresztül képzeljük el, hogy Noé bárkájában együtt vagyunk. Óvodás, illetve első és második gyermekek élvezettel veszik a „hangzavart”, ami ezzel jár. De ha lehetőségünk van rá, akár egy MP4-lejátszó segítségével állatkerti hangokat is bevihetünk motivációként, melyek közül a gyermekeknek kell kiválasztaniuk az általuk ismerős állatok hangjait. (Egy-egy nehezebb állathang esetén még a 4-5. osztályosok is izgalommal találhatnak.) Az állatokkal és a természettel való összekapcsolás miatt ez a feladat érdekes és figyelemfelkeltő a természet iránt érdeklődő, erős természeti intelligenciával rendelkező gyermekek számára is.

Felsősnél a zenei és a kapcsolati, illetve önismereti intelligencia jól összekapcsolható például a jerikói vak történetében. Egy önként jelentkezőnek bekötjük a szemét, és úgy játsszuk el a történetet, hogy a háttérzajok (kiabálás, beszélgetés, utcai színtér zajai) közül ki kell hallania mikor áll meg előtte valaki, akihez segítségért fordulhat. Jó beszélgetési alap ez a feldolgozás ahhoz is, hogy az elesettségről, segítségre szorulásról, elhagyatottságról beszélgessünk a tanulókkal a közös játék után.

Kapcsolati intelligencia

A sikeres élet egyik titka a másokhoz való helyes viszonyulás. Akinek erős a kapcsolati intelligenciája, általában ráérez arra, hogyan kell másokkal bánni. Az erős kapcsolati intelligenciájú gyermekek szívesen vesznek részt olyan feladatokban, melyekben együtt kell másokkal dolgozniuk, ügyesen vezetnek is kisebb csoportokat vagy vállalnak irányító szerepet. Természetesen az elfogadó, másokat megértő, odafigyelő, kooperatív látásmódot a hittanórán is jól használhatjuk és fontos fejleszteni. Egy-egy bibliai történet kapcsán jó beszélgetési alapot, közös munkáltatást adhat, ha a történet szereplőire figyelünk és a középpontba az ő érzéseik, háttér motivációik, gondolataik kerülhetnek.

Noé történetéhez már szerepelt néhány ötlet, hadd álljon itt még egy. Felső tanulóknál kiscsoportos feladatként adhatjuk ki, hogy képzeljék Noé helyébe magukat (vagy akár több szereplőt is lehet választani – Noé felesége, Noé kortársai). A csoport feladata, hogy gondolják végig mit érezhetett Noé, amikor Isten először szólt hozzá és ezzel a különös feladattal bízta meg. Hogyan viselhette a körülötte lévők értetlen viselkedését? Mi miatt tarthatott mégis ki? A feladat továbbvihető és hozzá kapcsolatható az önismereti intelligenciához, ha azt kérjük egyénileg mindenkitől, hogy gondolja végig ő mit tett volna Noé helyében. Természetesen ez utóbbit nem muszáj elmondaniuk, de egy jó hangulatú csoport és óra esetén a gyermekek szívesen megnyílnak és lehetőség adódik arra, hogy az egyéni félelmekről, meg nem értettségről vagy éppen az elfogadottság érzésének meg tapasztalásáról szó essen.

Önismereti intelligencia

Nemcsak másokkal kell bölcsen kommunikálnunk, az is fontos, hogy saját magunkat reálisan értékeljük. Akinek erős az önismereti intelligenciája, általában helyesen ítéli meg saját erősségeit és gyengeségeit. A körülötte lévő világ eseményeiből is könnyen tud olyan tapasztalatokat gyűjteni, tanulságokat levonni, melyek rá vonatkoznak, őt vezetik

és irányítják. A hitre nevelés során kimondatlanul is arra nevelünk, hogy megértsük, meglássuk, hogyan vezeti Isten gyermekei életét a mindennapokban. A Szentírás történetei nemcsak izgalmas sztorik, hanem Isten életünkre szóló üzenetei, útmutatásai a mindennapokban. Éppen ezért az önismereti intelligencia fejlesztése különösen is fontos területe lehet a hittanoktatásnak. Könnyebb dolgunk van azokkal a tanulókkal, akiknek alapvetően erős önismereti intelligenciával rendelkeznek – de a többiekéről sem feledkezzünk meg ezen a téren!

Már általános iskola alsóban (2. osztálytól kezdve) jól használható feladat például ennél az intelligenciátípusnál, ha a gyerekeket valamilyen önálló feladatra kérünk meg hosszabb időn keresztül. Például egy hétig minden este írja le, hogy aznap mi okozott neki örömet vagy boldogságot. Ezzel a feladattal például előkészíthető a pusztai vándorlás történetének tanulása, amikor a nép semminek sem tudott örülni, csak panaszkodott Isten felé. Természetesen nem kötelező megosztani a leírtakat a többiekkel, de a hét után az óra egy részét arra szánhatjuk (vagy akár egy teljes órát is), hogy az örömről, boldogságról, elégedettségről beszélgetünk, és aki szeretné, az fölolvashat részleteket az általa összegyűjtött heti tapasztalatokból.

Ennél rövidebb lélegzetű feladatként azt is kérhetjük a gyermekektől, hogy az aktuális történetünk szereplőinek helyébe képzeljék magukat és gondolják végig, mit tennének, mit éreznének az ő helyükben. Aranymondás tanításakor az önismereti intelligencia jó segítség ahhoz, hogy arról gondolkodjunk közösen, nekünk személyesen mit mond Isten Igéje, hogyan szól hozzánk az adott aranymondás által az Úr.

Természeti intelligencia

A napsütést, a jó időt általában szeretjük. Szívesen sétálunk, élvezzük a jó levegőt. Akinek erős a természeti intelligenciája nemcsak ezek iránt a dolgok iránt lelkesedik, hanem alapvetően a természet rajongója. Éppen ezért a hittanórán, gyermek-istentiszteleten is sokkal könnyebben felkelti vagy leköti a figyelmét, ha természeti eseményekről, növényekről, állatokról van szó. Tehetünk egy elképzelt látogatást a Szentírás világába, akár Jézus korába vagy az Internet és bibliai lexikonok segítségével megnézhetjük a Gecsemáné kertét, a Negev-sivatagot stb. Önálló kutatásként a már említett pusztai vándorlás története kapcsán megkérhetjük arra a jó természeti intelligenciájú tanulót, hogy nézzen utána és számoljon be a társainak arról, hogy milyen állatok és milyen növények jellemzőek a sivatagi éghajlatra.

Számtalan lehetőség található tehát arra, hogy gyermekeink egyéniségére hangolódva hozzá segítsük őket ahhoz, hogy Isten Igéje élővé váljon a számukra, a hittanórák, gyermek-istentiszteletek pedig érdekessé és élményt adóvá. Jelen tanulmány csak ízelítő volt abból a skálából, ami egyéni kreativitásunknak és lehetőségeinknek megfelelően előttünk állhat. Arra bátorítom minden olvasómat, hogy végigolvasva ezt az írást, gondolja végig saját erősségeit, keresse meg a rá bízott gyermekek, fiatalok erősségeit és merje használni változatosan, kreatívan mindezeket Istenünk dicsőségére, gyermekeink és fiataljaink hasznára!

AZ ÉRDEKLŐDŐK SZÁMÁRA JAVASOLT TOVÁBBI IRODALOM

- Szászi Andrea, *Lehet-e mindenki tehetséges? A tehetség fogalmának árnyalása Howard Gardner sokrétű intelligencia elmélete alapján.* Magyar Református Nevelés 2010/3.
- Barbara Bruce, *7 ways of teaching the Bible to Children.* Abingdon Press, Nashville, 1996.
- Linda Campbell, *Teaching & Learning Through Multiple Intelligences.* Allyn & Bacon, Needham Heights, 1996.
- Thomas Armstrong, *Multiple Intelligence in Classroom.* ASCD, Virginia, USA, 2009.
- Howard Gardner, *Intelligence Reframed, Multiple Intelligences for the 21st Century.* Basic Books, New York, 1999.
- Howard Gardner, *The Unschooled Mind, How Children Think & How Schools Should Teach.* Basic Books, New York, 1991.

Kreatív spiritualitás a lelki közösség megélése és az imádság különböző formáinak használata a fiatalok között

BÖLCSFÖLDI ANDRÁS

„Járuljunk tehát bizalommal a kegyelem trónusához
hogy irgalmat nyerjünk és kegyelmet találjunk,
amikor segítségre van szükségünk.”
(Zsid 4,16)

Hitéletünkben az egymással való közösségnek, egymás hordozásának egyik legmélyebb módja a közös imádkozás, melyet imaközösségnek nevezünk. Már a szó is magában hordja a lényegét: a közösségünk lényege az imádságban fejeződik ki, hogy nem egyénileg tárjuk Isten elé a dolgainkat, hanem közösen hordozzuk. A Zsoltárok könyvében bőven találunk példát mindkettőre: vannak individuális öröm és panasz zsoltárok, és vannak kollektív, egy közösséggel átélt hálaadások, kérések, imádságok. Éppen ezért a közös imádság már a hitbeli érettség egy foka, nem kezdhető el automatikusan minden csoportban, osztályban, ifiben, mert erre „meg kell érni”, amíg egy közösség tagjai tényleg őszintén ki tudnak tárulkozni egymás előtt, s tudják egymást felelősen hordozni. Hogy ez mikor valósul meg, erre mikor érik meg egy csapat, azt a vezetőnek kell figyelni és észlelni. Nagy áldása van a közös imádságnak, erre sok bibliai utalást is találunk. Jakab egyenesen az egyén és a közösség gyógyulásának lehetőségét látja az imádságban. „Valljátok meg azért egymásnak bűneiteket, és imádkozzatok egymásért, hogy meggyógyuljatok.” (Jak 5,16)

Tudatában vagyok annak, hogy a körben ülő, összekulcsolt kezű hívek mély imádságát nem pótolja semmilyen eszköz, módszer, s nem is lehet erőltetni semmi által Istenhez intézett szavaink igazságát, őszinteségét. Emellett használhatunk olyan elemeket, melyek segítik a gondolkodásunkat, olyan szimbólumokat, melyek által közelebb juthatunk

az imádság lényegéhez. Ez sohasem helyettesítheti az imádságot, nem léphet helyére, és még az arányaira is vigyázni kell. Néhány kipróbált ötlettel azonban gazdagíthatjuk repertoárunkat.

AZ IMAKÖZÖSSÉG

Az első lépések akkor is fontosak lehetnek az imaközösség szervezésének irányába, ha a fiatalok már sokat hallottak az imádságról vagy gyakorolták azt. Sok ifjúság életét eleve-nítette meg már az imádság. Persze nem önmagában az összekulcsolt kéz, hanem Akihez szóltak az imádságok. A közös imádkozásnak hihetetlen ereje van. „Nagy ereje van az igaz ember buzgó könyörgésének.” (Jak 5,16) Azt hiszem, hogy az tudja ezt igazán megerősíteni, aki átélte. Sok helyen akadály lehet az, hogy nincs tanítás az imádságról. Máshol idegenkednek tőle, túl kegyes dolognak tartják. Kevés gyülekezetben van imaóra, látszik is egyházunkon. Éppen ezért is „használhatjuk” vagy fedezhetjük fel az imádságot, mint az Istennel való kapcsolatunk ápolásának alapvető eszközét, és közös lelki céljaink elérésének megélését.

Az imaközösség menete

Az alkalom elején elhangozhat az imaközösség lényegének pár szavas összefoglalója, különösen akkor, ha vannak olyanok is, akik nem rendszeresen járnak vagy ritkábban fordulnak meg a közösségben. Esetleg az imádság műfajainak tisztázása is fontos lehet (hálaadó, bűnbánó, kérő, dicsőítő, közbenjáró). (Előfordul, hogy van hosszan imádkozó fiatal, őt lehet emlékeztetni, hogy ez most közösségi imádság, nem keverendő össze egyéni problémáink feltárásával.)

- Köszöntés
- Ének
- Imatémák összegyűjtése
- Néhány aktuális probléma összegyűjtése, melyért szükséges imádkozni. Lehet egy rövid „hogyan vagy?” kérdést is feltenni, de vigyázni kell, hogy ez nem egy ifi alkalom, hanem kifejezetten imaközösség – tehát erre jöttünk most össze. Ezt egyébként ifiórán is lehet alkalmazni, de akkor is külön blokk legyen.
- Igeolvasás, vagy ha könyvet olvasnak, akkor egy rövid fejezetet elolvasni; vagy egy imádságra buzdító igét akkor is lehet olvasni.
- Imaközösség (a végét lehet jelezni egy énekkel vagy a vezető lezáró imádságával, vagy a Miatyánk elkezdésével).
- Buzdítás (egy igével, egy megerősítő gondolattal, idézettel)
- Ének

Nagyon fontos a fiatalokat tanítani arra, hogy hordozzák imádságban gyülekezetüket. Imaközösséget lehet tartani istentisztelet, bibliaóra előtt vagy után. Esti alkalom után

különösen jó, mert senki sem siet haza úgy, mint délelőtt. Egy-egy konkrét témát is elő lehet venni. Különböző imaformákkal lehet élni. Egyházi, köznapi beszédünkben talán elégszer hangsúlyozzuk, de mégsem elégszer gyakoroljuk a közös imádságot!

AZ IMAKÖZÖSSÉG NÉHÁNY KREATÍV FORMÁJA

Imaközösség klasszikusan, egymás után megszólalva

Ez a legegyszerűbb módja, a leginkább elterjedt imaforma. Itt jó, ha előre tisztázzuk a témákat, amikért most imádkozunk. Ez lehet személyes jellegű, amikor mindenki saját kéréseit, szükségait fogalmazza meg, de lehet közös célokért, vagy közbenjáró imádságot mondani.

Imaközösség bibliai igékkel

Imádságok közben bibliai igéket olvasunk, melyek szólhatnak az imádságról is, de az adott témáról is. Ez megerősíti az imádságot, hiszen az ige már a közös imádság alatt is hathat ránk, s utalhat egy-egy probléma megoldására.

Kis csoportokba fordulva egyszerre

Ezt a módot akkor szokták alkalmazni, ha egy közösségben sokan vannak, s a közös imádság nagyon hosszúra nyúlna. Így kisebb körökbe összeforgatva a székeket, kis imakörök alakulnak, mindegyik kör imádkozik kis imaközösségben, de érezhető a többiek jelenléte is teremben, velük is imaközösségben vagyunk, noha nem halljuk őket. Ez a forma sokakat zavarhat, hiszen a teremben egyszerre többen imádkoznak, s ez halk zsongást idéz elő. De meg lehet szokni, főleg úgy, ha én a saját kis körömről figyelek. Ennek a vége a Miatyánk elmondása, egy a vezető által elmondott imádság vagy egy ének lehet.

Énekekkel

Van olyan imaközösség, ahol egy-két imádság után egy-egy éneket énekelünk. Az énekek egy jó része imádság is, így nem töri meg az áhítatos légkört. Akár egy éneket is végig lehet énekelni (versekre szabdalva), vagy rövidebb kánonokat, taize-i énekeket is használhatunk.

Eszközök segítségével

Toll

Olyan közösségben, ami még nem kiforrott, s többen kényszernek éreznék az imádságot, segíthetünk egy kis tárggyal, pl. egy egyszerű tollal. A tollat körbeadjuk, s akinél van a toll az választhat: imádkozik, majd tovább adja a tollat a mellette ülőnek; imádkozhat magában is és a végén „Áment” mond, s a közösség

is „Áment” mond rá. Vagy egyszerűen csak kis idő elteltével továbbadja a tollat. Ez arra jó, hogy valaki érezze, hogy az ő imádsága is fontos, számítunk rá, jó lenne, ha meg tudná fogalmazni, de még nem tudja, akkor sincs benne semmiféle kényszer, bármikor továbbadhatja a tollat.

Mécsesek

Az imádság légköréből kilépve egy asztalra vagy földre helyezett (előre elkészített) mécsest meggyújtunk, kifejezve ezzel azt, hogy világosság támadt a szívünkben. Ez sokakat emlékeztet a katolikusok által használt gyertyagyújtáshoz, de ennek ahhoz nincs semmi köze. A fény, a világosság az egyik legalapvetőbb szimbólum a Bibliában, s Jézus többféle értelemben is használja a világosságot, erre emlékeztessen bennünket a meggyújtott mécses. („Ti vagytok a világ világossága...” Mt 14-16; „Én vagyok a világ világossága...” Jn 8,12; „Addig járjatok világosságban, amíg nálatok van,” Jn 12,35; „A világosság fiai legyetek!” Jn 12,36.)

Kövek

Itt a kő a bűnt jelképezi, melyet egy kosárban vagy a földre helyezünk el, s imádság alatt kivehet valaki a kosárból egyet, kis ideig kezében tartva gondolhatja át vétkeit, majd leteheti jelképesen egy helyre (esetleg egy kereszthez) kifejezve ezzel azt a szándékot, hogy szeretne megszabadulni a terheitől, vagy afeletti örömét, hogy ez sikerült is. A kő csak külső szimbólum, a lényeg belül történik, ezt fontos hangsúlyozni.

Cetlik

Sokan szeretik megfogalmazni mindazt, amit éreznek is, erre jó az a segítség, ha kis (színes) cetlikre írhatja fel mindenki mindazt, amiért imádkozik, s ezt az imádság közben fel lehet tűzni egy keresztre jelképesen, hiszen ott történt a bűneink megváltása. Vagy egy kosárba összegyűjtve (pl. bűnök esetén) el is égethetjük, hiszen: „Bűneikről nem emlékezem többé” (Zsid 8,12).

Imaszövegek

Az imádságot segíthetünk kis papírokra leírt imaszövegekkel, igékkel is, melyek szintén segítik az imádságban való elmélyülést. Több ilyen imádságos könyv is van forgalomban, melyekben tematikusan összegyűjtött imádságokat találunk. Egyik kipróbált alapírás ezzel kapcsolatban: Kempis Tamás *Krisztus követése* c. könyve.

ZSOLTÁRÖSVÉNY

Zarándokzsoltárok segítségével (Zsoltárok könyve 120 – 134)

Zarándokzsoltároknak, zarándokénekeknek eredetileg azokat az énekeket nevezzük, melyeket az éves jeruzsálemi zarándoklatkor énekeltek a hívek. A zarándoklat az istentisztelet

különleges formájára kiválasztott szent hely fölkeresése kisebb-nagyobb távolságról. Mivel Jeruzsálem magasabban fekszik, mint az ország egyéb pontjai, így valóságosan is felmen-tek a zarándokok a fővárosba, erre utal az eredeti szó fordítsa is, mely felmenetelt, lépcsőt, zarándoklatot jelent. Más magyarázat szerint a „grádicsok éneke”, a „lépcsők éneke” kife-jezés a Jeruzsálembe érkező a templom lépcsőjén felfelé haladó zarándokok énekére utal. A Zsoltárok könyvében belül tizenöt egymás után következő zsoltár (120-134) címiratában fordul elő a kifejezés, vagyis egy kisebb gyűjtemény áll előttünk. Sok téma fordul elő bennük: öröm a zarándoklat tényén, Jeruzsálem dicsérete, áldáskívánás a városra, az útra indulók, az úton járók éneke, a megérkezettek hálaadása, bizonyágtétele mellett a gond-viselés, a családi élet örömei, bűnbánat és segélykérés, az alázat kifejezése mind az ünnep témái. A 133. rész lényege a közösség méltatása, a 134. zsoltár pedig a szentély papjainak biztatása, ami azóta is az áldás-kívánás szép éneke az egyházban.

A zsoltárösvényt az említett énekek valamilyen formában való megjelenítése által valósítható meg. A legegyszerűbben elkészíthető módja: nyomtassuk a zsoltárokat lapok-
ra, lamináljuk és helyezzük ki egy meghatározott helyre. Ez lehet egy udvarban, erdőben, dombos részen. Jó, ha van egy szépen végigjárható ösvénye.

Ehhez tehetünk ki különböző kisebb magyarázatokat, igés lapokat, sőt feladatot is rendelkezünk hozzá. Kiváló alkalom családok számára is az ösvény végigjárása, a zsoltá-
rok felolvasása, az ismert dallamok éneklése. Ezeket kitett kottákkal, magyarázatokkal segíthetjük.

Egy példa a zarándokzsoltárok üzenetére, a 121. Zsoltár. Mit is élünk át egy út során?
Isten velünk tart. Velünk jön. Milyen üzenete van számunkra?

I. Isten megőriz (121. zsoltár)

- Megőriz jártodban – keltedben
- Sokan úgy indulnak el egy útra, hogy imádkoznak
- Alapérzés: Isten velem van, mit árthat nekem ember?
- Azt a látszatot kelti, hogy szinte automatikusan megőriz, ezért kérdés is sokak szá-
mára? Így van ez? Automatikusan?
- És ha nem értjük éppen vezetését, akkor is van valamilyen értelme?
- Mit értünk megőrzésen a zarándokokra vonatkozóan?
 - A zarándoklat idején megőriz Isten
 - A hétköznapi tevékenységeinkben is számíthatunk rá
 - Az egész életutunkra is vonatkozik

A spirituális út során a lelki élmények mellett a zarándoklathoz tartozó kis játékot is szer-
vezhetünk, mellyel még nyerni is lehet! Családoknak, kis közösségeknek, magányosoknak
is ajánljuk! A következő kérdésekre lehet keresni a választ a zarándokút végigjárásakor:

Melyik zsoltárra utal a feltett kérdés és mi a válasz?

1. Honnan várja a zsoltáros a segítséget?
2. Kinek kívánja a zsoltáros: Békesség neked?
3. Hogyan arassanak, akik könnyezve vetettek?

4. Milyen képeket használ a zsoldáros a családra?
5. Minek az érzékeltetésére használja a zsoldár a szakállra csorduló olajat?

A helyes megfejtést (a mellékelt kis lapot) egy meghatározott helyre lehet gyűjteni. A zsoldárok melletti kis lapokból szabad elvinni (pl. a zsoldárt kinyomtatva), megőrizhetjük őket a zarándokút emlékére (magyarázatok, igék, kották stb.).

IMAREGGELI

Az imareggeli elnevezésnél nem valamiféle elnökök-reggelijére kell gondolni, hanem az imádság és a közösség megélésének egyik jó és bevált formájára. Egyformán gondolhatunk lelki és testi közösségre. Az imareggeli lényege sajnos rosszul kezdődik, mivel reggeli, így viszonylag korán kell kelni, mert früstökölni általában korán szoktunk. Az imareggeli lényege, hogy egy közösség elhatározza, hogy a hét egy bizonyos napját közös imádsággal kezdi, melyet közös reggeli elfogyasztása követ. Az imaközösség nem különbözik egy hagyományostól, az elején lehet rövid igeolvasás, rövid magyarázattal vagy egy áhítatos könyv megfelelő fejezetét is olvashatjuk. Itt most nem az igemagyarázat a hangsúlyos, mert „csak” az imádságot készíti elő, így egy fontos üzenet, esetleg az imádsághoz kapcsolódó ige lehet benne. Majd összegyűjtjük az imatémákat, hogy melyek a legfontosabb dolgok, melyekért közösen imádkozhatunk, de ez se vegyen el sok időt, hiszen a legfontosabb rész az imádság, erre számíthatunk több időt. Ha az egészre kb. egy órát számunk, annak fele lehet az imaközösség, fele a reggeli.

A reggeli szintén hagyományos módon készül, elő kell készíteni, s hagyományos eszközökkel megteríteni. Az étkezést kezddhetjük közös énekkel (ha már előtte úgymint imádkoztunk), majd kötetlenül beszélgethetünk magunkról, közös ügyekről, a közösség dolgaíró. Utána szánni kell időt az elpakolásra is. A szép terítés azt az érzetet kelti, hogy most nem gyorsan bekapott, sietős reggelit élünk meg, hanem minősített alkalomnak fogjuk fel az együtt töltött időt.

Az imareggelit meg lehet rendezni magánlakásban, ahol van erre megfelelő hely, kolégiumi konyhában, bármilyen közösségi helyiségben, jó idő esetén még a szabadban is. Ha már előre megterítjük az asztalt, megfőzzük a teát, kávé, akkor sok időt spórolhatunk meg. A friss péksütemény, a házas ételek szintén segíthetik a jó élményt.

Az imareggeli erősíti a közösséget, felelősségvállalást egymás szolgálataiban, problémáiban, és az étkezés pedig megadja a kedvességet és testünk táplálását is.

IMAÖSVÉNY

Az erdő csendje

Az imaösvény lényege, hogy egy jelzésekkel kijelölt úton kell végighaladni, ahol különböző hatások érik a résztvevőket. Lehet nappal is csinálni erdőben, a parókia, templom

kertjében vagy egy tábor körüli részben. A lényege, hogy az utat egyedül kell végigjárni, befelé figyelve, imádkozva, gondolkozva. A hatások, melyekre ugyan számít mindenki, mégis váratlanul érik az embert a meglepetés erejével egy-egy ott várakozó, többnyire „lát-hatatlan” beépített ember segítségével. A váratlanság, a különleges hatás segíti a spirituális élményt. Az állomásoknál lehet: egy bátorító ige: „*Ne félj, mert megváltottalak, neveden szólítottalak, enyém vagy!*” (Ézs 43,1), egy zeneszám, egy ének, egy bibliai rész, egy imádságra buzdító ige vagy imádság, melyet le lehet tépni. Jó, ha pár szót mondunk az út elején arról, hogy mi várható, s a végén össze lehet várni a résztvevőket egy közös énekélésre.

Nyáron, egy tábor keretében ugyanezt meg lehet rendezni este (sötétben) is, mécsesekkel. Akkor előre elő kell készíteni a terepet, a mécsesek egy literes befőttes üvegbe tenni a biztonság miatt. Ez jóval több időt vesz igénybe. S az egyes állomásokon lévőeknek is nehezebb éjjel a feladatuk, mert a hideggel és a sötéttel is meg kell küzdeni, bár a tapasztalat szerint jó ilyen szolgálatban is állni. És utána el kell oltani a mécsesek, majd összeszedni a tartókat.

Imaösvény

Imaösvényt egyszerűbb módon is lehet készíteni azzal, hogy a kijelölt szakaszba állomásokat iktatunk be, s az adott megállóknál talál a résztvevő egy-egy imádságot segítő elemet (kiírt zsoltár, imádságra buzdító igék, bibliai imádság, egyéb, leírt imádságok). De lehet énekszövegeket, képeket és egyéb prózai anyagot, verseket, idézetek is kitenni. Ezek segítik a gondolkodást az imádsággal kapcsolatban, elmélyítik a tudásunkat, és arra ösztökélnek, hogy imádkozzunk minél többet, hiszen egy ilyen rövid zárandoklatnak ez a lényege.

Lámpásos séta

Ugyanezt meg lehet szervezni hordozható mécsesekkel, mely során együtt megyünk (vagy kis csoportokban) az úton, s ekkor a hatás nem külön-külön lesz, hanem együtt. Itt is lehet körülbelül öt állomás, de ezt nem osztjuk be előre. Lehetnek akár egy zsoltár szakaszolt részei. A közös éjjeli séta több mindenre is enged lehetőséget, például közös ima felolvasása, egyéni ima közös elmélkedése, csillagokra tekintés (8. Zsoltár), imaközösség. Itt a vándorlás során bizonyos helyeken megállunk és imádkozunk, énekelünk, megéljük az adott helyre tervezett eseményt.

MIATYÁNK IMAKERT

Imasátor

Több helyen is állítottak fel imasátrat, ennek utána lehet nézni, pl. a Csillagpont Református Ifjúsági Találkozó egyik sikeres lelki élményt nyújtó rendezvénye volt ez.

MIATYÁNK IMAKERT INTERAKTÍV KIÁLLÍTÁS ÉS FOGLALKOZÁS FELNŐTT, IFJÚSÁGI ÉS GYERMEKCSOPORT SZÁMÁRA

Berendezhető saját csendes héten, gyülekezeti táborban, gyülekezeti napon, evangélizációkor egyéb alkalmakon. A munkáltatás bármikor elvégezhető, bizonyos tematika szerint.

A Mi Atyánk imakert egy olyant interaktív kiállítás, mely segít jobban megértetni Jézus alapimádságának lényegét, üzenetét. A Mi Atyánk újszerű megközelítése átélhetőbbé teszi nem csak a tanítványok számára, hanem a számunkra is fontos imádságot.

A kiállítás megrendezése abból a valóságos tényből indul ki, hogy Jézusnak ezt a szép imádságát sokszor, de legtöbbször mégis méltatlanul használjuk, hiszen gyakran csak „eldaráljuk”, s nem gondolunk minden egyes alkalommal arra, hogy mit is tartalmaz ez a szép ima-összefoglalás. Még istentiszteleteken is többnyire együtt mondjuk a többiekkel anélkül, hogy átelnénk lényegét.

A Miatyánk-kiállítás egy interaktív, azaz „élő” kiállítás, melynek célja, hogy az imádság egyes gondolatait közelebb hozva, átélhetővé, s ezáltal megjegyezhetőbbé tegye. Hisszük azt, ha valaki végig „éli” a kiállítást, máshogyan fogja elmondani az imádságot, mint korábban. Hiszen amit átélünk, megérintünk, megtapasztalunk, az jobban a részünkké válik, mint amit csak hallunk és befogadunk.

Az imakertet be lehet rendezni szabadtéren valóságos kertnek, melynek pavilonjaiban (sátraiban) látható a kiállítás a Mi Atyánk részeinek, kéréseinek ábrázolásával, a közepe pedig valóságos csendes hely, elmélkedésre, imádságra. Emellett be lehet rendezni zárt térben is, egy nagyobb teremben, tornateremben, ahol paravánokkal, függönyökkel kell elválasztani egymástól a különböző részeket. A kivitelezésben segít, hogy nem kell félni az esőtől, szélről.

Megrendezhető templomban is, ahol egy, pl. az imádságról szóló hét hangulatához hozzásegít, lehet utalni a prédikációban is a részekre, s imádságosabb lehet a légkör a megjelenített imarészek által. (Persze minden belülről jön, ez csak segítség.)

Az alábbi leírás szabad térre vonatkozik, így a megfogalmazás valódi kertre utal, maga a kiállítás sátrakban, pavilonokban valósítható meg.

Hisszük, hogy a Mi Atyánk imakert az imádság légkörét segíti, bárhol is állítják fel!

Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy (0. bevezető rész)

Bejárat

Eredetileg a Mi Atyánk megszólítás fából volt kifaragva, az M és az A betűk alatt lehetett belépni a kertbe.

- A bejáratnál van egy eligazító tábla arról, hogy mit is lát, hol is van a látogató.
- A bejárat mellett a Miatyánk látható különböző nyelveken, fóliázva, rögzítve.
 - Egy helyen Braille írással is van, amit szintén el lehet „olvasni”
 - + magyarázó szöveg.

- Egy nagyobb táblára kitehető egy plakát, melyen 21 nyelven van a Miatyánk.
- El lehet helyezni Dali Miatyánk sorozatát (képek min. A/3-as méretben).
- Mi Atyánkkal kapcsolatos rövidebb írást, idézetet, verseket is ki lehet tenni.

A kiállításhoz szükséges eszközigény

- Dali képekhez keret (laminálva)
- Nagy plakát rögzítése

Eszközigény

- Rögzítéshez szükséges eszközök (kalapács, szög, madzag, drót)

Munkáltatás

- Az imádságról ötletek
- Történetek
- Gyermek a Miatyánkról, s arról beszélgetés
- Beszélgetés az imádságról
- Az imádság fajtáinak elemzése
- Különböző imádságok elemzése
- A menny megjelenítése képekkel, versekkel

Szenteltessék meg a te neved... (1. pavilon)

Alapötlet

Három része van:

- Sztárok képei, tárgyak a mai „szentekről”
- Isten nevei a Bibliában
- A mi neveinkről

Berendezés

- Sztárok képei felaggatva (Madonna, Becham, Britney Spears, Michael Jackson, Einstein, Szókratész, Brad Pitt, Bush, Sztálin, Billy Gates, Kálvin, Teréz anya, Elvis, pápa)
- A szent szó leírása a Bibliából, a név jelentősége, Isten nevei (táblák mögött) (Elohim, Jahwe, Adonaj, Él, Él-Shaddaj, Él-Olam, Él-Eljon, Seregek Ura)
- Kérdések: Hogy hívnak? Mit jelent a neved? Szereted-e? Mit választanál, ha te választhatnál? (nagy lapokon)
- Asztalon utónévkönyvek, kis lapok, tollak mindenki kikeresheti a nevét
- Plakát: Isten mai nevei, másik fele: Te hogyan szólítanád nem hagyományos néven?

A kiállításhoz szükséges eszközigény

- Fóliázott sztárképek (méret?)
- Idézeteket rögzíteni
- Utónévkönyvek

- Kis asztal 3-4 székkal, vagy ülőkékkel
- Tollak
- Nagy papír + filctollak

Eszközигény

- Rögzítéshez szükséges eszközök (kalapács, szög, madzag, drót)

Munkáltatás

- Nevek keresése, kiírása
- Beszélgetés, kit miért úgy hívnak, tetszik-e neve, tudja-e a jelentését?
- A név jelentősége a Bibliában
- Érdekesebb nevek említése
- Isten, Jézus, Szentlélek megszólításainak összegyűjtése
- A névvel kapcsolatos bibliai igék keresése
 - „Mely minden név fölött való”
 - „Ne félj, megváltottalak, neveden hívtalak...”
 - „Az a neved hogy élsz...”
 - „fehér kövecske”
 - „Mózes: vagyok, aki vagyok”
- A fenti kérdések megbeszélésére lehetőség: Hogy hívnak? Mit jelent a neved? Szereted-e? Mit választanál, ha te választhatnál? (nagy lapokon)

Jöjjön el a te országod... (2. pavilon)

Alapötlet

- Isten országának bemutatása a Mt 13. példái alapján
 - A magvető, A búza és a konkoly, A mustármag, A kovász, Az elrejtett kincs, Az igazgyöngy, A háló

Berendezés

Minden példázat ki lesz írva a falra, rövid magyarázattal

- I. a Magvető: négyféle üvegben lehet szavazni különböző színű babokkal, hogy melyik föld a legjellemzőbb rá (rövid magyarázat a földekhez)
- II. Búza és a konkoly: egy búzaföld darabja lesz ott, vagy egy kéve búza
- III. Mustármag: egy asztalon különböző magok lesznek, melyeket nagyítóval lehet vizsgálni, és összekevert magokat lehet válogatni
- IV. Kovász: asztalon kovász kel egy tálban, melyet meg lehet érinteni
- V. Elrejtett kincs: egy a földben megtalált láda, melyből kincset (pénzt) lehet kivenni
- VI. Igazgyöngy: kirakatban, egy kagylóban egy szép gyöngy; gyöngyöt lehet felkötni mindenki kezére
- VII. Háló: Felakasztva, közöttük lehet kimenni, belegabalyodni, halak is
- Ilyeneké az Isten országa (montázs gyermekfotókból)

A kiállításhoz szükséges eszközigény

- Magvetőhöz: négy hosszúkás üveg, bab, kiírás
- Búza és konkoly: búzaföld
- Mustármag: magok, nagyító, asztal vagy állvány (magával vihető mag kis lapra ragasztva, a példázat igéjével)
- Kovász: edény és kovászos massa (mindig friss)
- Elrejtett kincs: földbe ázott öreg láda, csokipénzek
- Igazgyöngy: kagyló, egy gyöngy
- Háló: halászháló, műanyag halak

Eszközigény

- Rögzítéshez szükséges eszközök (kalapács, szög, madzag, damil, drót)

Munkáltatás

- Magokat válogatni
- Magképet készíteni különböző magokból
- Magos-igés lapot készíteni
- Isten országa példázatokot összeszedni
- Isten országa természetéről beszélni
- Gyöngykereső verseny (elrejtünk gyöngyöket, s meg kell keresni)
- Magvető játék (négyféle föld megjelenítése)
- Mozaik készítése

Legyen meg a te akaratod, mint a mennyben, úgy a földön is... (3. pavilon)

Alapötlet

- Isten akaratának a bemutatása, és az ember akaratának bemutatása a teremtés hét napja, valamint Jörg Zink A teremtés utolsó hét napja c. versével

Berendezés

A sátor közepén egy fal áll, melynek két oldalán lesz Isten és az ember akarata

- Az egyik oldalon a teremtéstörténet hét napjának leírása szerepel (fotók)
- A másik oldalon a leépülés hét napja (fotók)
- I. nap VII. nap
- II. nap VI. nap
- III. nap V. nap
- IV. nap IV. nap
- V. nap III. nap
- VI. nap II. nap
- VII. nap I. nap

A kiállításhoz szükséges eszközigény

- Fal (paraván) felépítése, rátenni a verseket
- Fotók nagyítása
- Verseket keretezése

Eszközigény

- Rögzítéshez szükséges eszközök (kalapács, szög, madzag, damil, drót)
- Fal megépítése

Munkáltatás

- Igék keresése a teremtésről (isten rész – emberi rész)
- Szép képek a természetről
- Képek készítése
- Montázs a teremtésről és a versről
- Illusztráció készítése a teremtéshez és a vershez (festés, rajzolás, más technikák)
- Montázs készítése az ember akaratáról és Isten akaratáról
- Isten akaratának megjelenítése

A mi mindennapi kenyérünket add meg nekünk ma... (4. pavilon)

Alapötlet

- A mindennapi kenyér az életünkben, elérkezve az Úrvacsora gondolatáig
- A kenyér elkészítésének fázisai fotókon
- A kenyér használata, nem tisztelete (szemétkupac)
- Egy asztal berendezése
- Nagy kép az úrvacsoráról

Berendezés

A főhelyen egy asztal áll, a többi helyen pedig egy-egy jelenet beállítása szerepel

- Megterített asztal, étkezéshez készülve (ünnepi)
- Szemétkupac, kenyérdarabokkal
- A kenyérből készítés fázisai fotókon (búza, vetés, kalász, őrlés, dagasztás, sütés, kenyér)
- Leírás a kenyérről, versek, meditációk
- Kenyeres igék (Én vagyok az életnek kenyere...)
- Kenyérből készítés (kiállított kenyér), mellette meg is lehet kóstolni

A kiállításhoz szükséges eszközigény

- Alacsony, hosszú asztal megterítve
- Evőeszközök, tányérok, poharak, szalvéták, terítő
- Fotókat tudunk szerezni (kenyérből készítés)
- Asztal, kosár, kendő (kóstolóhoz)

Eszközigény

- Rögzítéshez szükséges eszközök (kalapács, szög, madzag, damil, drót)
- Az asztal és a rávalók

Munkáltatás

- Kenyeres igék keresése
- Étkezések a Bibliában
- Bibliai étkezőasztal berendezése („korabeli” tárgyakkal)
- Az úrvacsora jelképei
- Étkezései énekek keresése, tanulása
- Ételkészítés
- Terítéstanulás
- Esztétikumra törekvés

Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk azoknak, akik ellenünk vétkeztek... (5. pavilon)

Alapötlet

- Bűnbocsánat asztala (kagylós), igei felirat (tenger mélye)
- Szavazós: Kinek nehezebb megbocsátani: magamnak, egy családtagnak, barátoknak, idegennek
- Fotókereszt
- Bűn típusok lerajzolása
- Mérleg

Berendezés

A főhelyen egy asztal áll, melyen homok van, benne nagyobb kagylók, alatta papírok, melyekre lehet írni „megbocsátandó” és „átvállalendő” bűnöket (kis papírok, tollak).

- Fotókból (arcok) van egy nagy kereszt (két méteres), melyen középen van egy tükör
- Bűn-típusok megjelölése (fogalmak – rajzokkal)
- Mérleg, melyen súlyok vannak, valamint mérlegelni lehet súlyokra írt bűnöket

A kiállításához szükséges

- Asztal, vagy állvány + homok + kagylók
- Kis papírtömb, tollak
- Súlyok elkészítése + mérleg
- Kereszthez: fotók, furnérlap, fólia + tükör
- Képeslap elkészítése

Eszközigény

- Rögzítéshez szükséges eszközök (kalapács, szög, madzag, damil, drót)
- Kereszt rögzítése

Munkálatás

- Játék a mérleggel (a különböző súlyoknak, különböző értékük van, s ezzel lehet játszani, kiegyenlíteni, lehúzatni stb.)
- Különböző bűnök bemutatása, eljátszása, megjelenítése
- Fotókból kereszt készítése: (90x60x15 cm) (asztali méretű)
- Különböző típusú bűnök rajzolása, megfogalmazása szimbólumokkal

És ne vígy minket a kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól... (6. pavilon)

Alapötlet

- Kísértés-fajták vannak fotókon, képeken, főleg plakátokon
- Szabadítás kifejezése: kereszt, melyre lehet tűzni bűnöket
- Kísértő képek (reklámok) dobozokban, melyekbe bele lehet nézni

Berendezés

Egyik sarokban áll a kereszt, melyre kis papírokat lehet tűzni (bűnöket ráírni).

- Kísértés fajták képeken, plakátokon, melyek ezt fejezik ki
- Reklámok, melyeket fejünket egy dobozva dugva nézhetünk meg
- Lehet szavazni lapokon (kis pontos módszer), milyen kísértés erősebb
- Kísértéses és szabadítós ígék, történetek

A kiállításhoz szükséges eszközigény

- Fakereszt
- Dobozok
- Nagy lap, pontok a szavazáshoz

Eszközigény

- Rögzítéshez szükséges eszközök (kalapács, szög, madzag, damil, drót)
- Nagy lapot rögzíteni

Munkálatás

- Kísértéstörténetek a Bibliában
- Szabadítás-történetek megbeszélése
- Jézus megkísértése a pusztában: eljátszás és megjelenítés szimbólumokkal
- Szabadítás különböző módozatai (feltörni a diót, kinyitni egy üveget, kibogozni egy csomót) – ezeket lehet kis versenyszerűen is
- Szöveget verni egy fába (ketten, egymás után ütnek kalapáccsal a szög fejére, s az veszít, aki beveri a szöveget)
- Liszthegyből elvenni, hogy ne omoljon le

Mert tiéd az ország, a hatalom, a dicsőség, mindörökké. Ámen (7. záró rész – doxológia)

Alapötlet

A kert, a hely közepén található a doxológia rész. Itt padokra lehet ülni, elmélkedni, imádkozni. A kert középpontjában egy szökőkút van, kövekkel, növényekkel (üvegtenger).

Elrendezés

- Kis lapokon vannak idézetek, meditációk, imádságok
- Fákon is idézetek, imádságok (gyerekek a Miatyánkról)
- KT - magyarázata a Káté ösvényen (a Miatyánkról)
- Más nyelveken a Miatyánk

A kiállításhoz szükséges eszközigény

- Kiállító rudak (vas), rajtuk a laminált lapok
- Szökőkúthoz kövek, kavicsok

Eszközigény

- Rögzítéshez szükséges eszközök (kalapács, szög, madzag, drót,)
- Tartó oszlopok, rudak
- Padok (öntöttvas – fa)

Munkáltatás

- Istent dicsérő énekek megtanulás, éneklése (énekeskönyvi, ifjúsági)
- Különböző dicsőítő formák használata
- A doxológia értelmezése
- Kisebbségi meditációk tartása (énekek, leírt imádságok, versek, igék, saját szavaink)
- Régi énekek elemzése
- Isten dicsőségét megéneklő versek elemzése

Módszerek, ötletek

Hitre nevelés az óvodában

FÖRDŐS KATA

Mikor kiskamasz koromban édesapám megkérdezte mivel szeretnék foglalkozni, három dolgot neveztem meg: ügyvéd, diplomata vagy színésznő. Válasza akkor furcsa és érthetetlen volt számomra: legyél pedagógus, akkor mindhárom lehetsz egyszerre.

Akkor még nem tudtam, hogy szavai jövőbe látóak voltak. Több próbálkozás után kiderült, hogy édesapám aktív cserkész és egyházi múltja miatt nincs helyem a felsőoktatásban, képesítés nélkül óvónőként kezdtem dolgozni a Ganz Villamossági Művek óvodájában. Nagy iskola volt 18 évesen becsöppenni a gyerekek és a szülők világába, ám ez a világ soha többé nem engedett el. Végül munka mellett engedélyt kaptam, hogy a tanítóképző óvodapedagógus szakát elvégezzem.

Szerelem volt első látásra, az életem elválaszthatatlanul összefonódott az óvodás korosztállyal. Amit kezdetben ösztönösen végeztem, a tanulás folyamatában értelmet és háttérrel kapott. A folyamatos munka, vagy nevezhetném szolgáltatnak, és az élethosszig tartó tanulás meghozta gyümölcsét.

A hitre szeretgetés, Újpest-Belsővárosban kezdődött, mikor Zsengellér Jóska bácsi bizalmat szavazott nekem és rám bízta a legkisebbeket. Szolgáltatam a Budai Református Egyházközségben folytatódott és tart a mai napig is.

Ebből a rövid bevezetőből is látszik, hogy nem tudományos értekezést szeretnék írni, hanem hosszú évek tapasztalatát próbálom megfogalmazni.

Mivel hamarabb kezdtem dolgozni, mint tanulni, nem fertőzött meg a szocialista nevelés módszere: a drill, a poroszos felfogás, ami a hetvenes években különösen is általánosnak volt mondható. Lehetőségem nyílt a magam módján nevelni, szeretni, felismertetni és megtapasztaltatni az óvodások számára fontos dolgokat. Mikor megismertedtem Maria Montessori életművét, rögtön tudtam ezen az úton szeretnék elindulni. A kicsi gyerekeknek mindent megtaníthatunk, beléjük vésheetünk, ha engedjük őket érezni, látni, tapasztalni, tapintani, életkoruknak megfelelően értelmezni és a magyarázatot átélni. Az eredmények magukért beszéltek, a csoportom nyugodt, kiegyensúlyozott légkörben fejlődött, mindenki a maga tempójában haladhatott.

Montessori pedagógiája a személyiségfejlesztést tartja kiemelt fontosságúnak, és ezt olyan légkörben kívánja megvalósítani, ahol a pedagógusok a gyermeki személyiség tiszteletben tartásával felkészítik a gyermekeket az önálló döntések meghozatalára, majd arra, hogy vállalják cselekedeteik következményeit, megállják helyüket egy állandó változásokkal, kihívásokkal teli világban.

Mivel a gyermek veleszületett adottsága révén ösztönösen törekszik a világ megismerésére, kiapadhatatlan cselekvési vágy él benne. Tevékenysége közben tapasztalatokat szerez, kialakulnak és fejlődnek képességei, készségei, gondolkodása, fogalmi rendszere.

Mint tudjuk a saját tapasztalás útján szerzett ismeretek majd 90%-a rögződik, míg az olvasottaknak, hallottaknak csak nagyjából 10 %-a.

Nagyon fontos tehát, hogy minden gyermek átélhesse a szabad felfedezés örömét. Mi pedagógusuk felelősek vagyunk a ránk bízottakért, kísérjük hát figyelemmel a gyermek megnyilvánulását, segítsük, hogy képességeit kihasználva önállóan jusson az ismeretek megszerzéséhez, felhasználásához, alkalmazásához. Legyünk a kicsinyek segítőtársai, tegyük képessé őket arra, hogy újabb és újabb fejlődési fokokra léphessenek.

A Montessori-pedagógia nevelési célja a független, önmagát ellátni képes, dolgos, kreatív, önállóan gondolkodó, problémamegoldó, segítőkész, együttműködésre képes, toleráns, béke- és istenszerető ember formálása.

A fenti elvek, egy alaposan átgondolt, tudományos rendszer részei, de csodálatos látni, hogy milyen eredményekre képesek általa a gyerekek. Az ő felszabadult öröme, kíváncsiságuk, érdeklődésük életre szóló pedagógiai élmény a számomra.

Montessori nevelési rendszerének minden mozzanata a képességek fejlesztésére, a valóság megismerésére, az ember megbecsülésére, a kölcsönös segítségnyújtásra, a tudás, a szépség és Isten szeretetére irányulnak. Az így nevelt gyermek boldog, bátor, bízik önmagában, érzelmekben gazdag, segítőkész lesz, érzi, hogy szeretik, és tiszteletben tartják személyiségét, biztosítják szabadságát.

S mi más lehet a mi célunk? Olyan módszerrel kell dolgoznunk, szolgálatunkat végeznünk, hogy munkánk során lehetőséget biztosítsunk Isten végtelen szeretetének megtapasztalására, átélésére, tovább adására. Olyan gyermekeket szeretnénk nevelni, akik bátran vállalják hitüket, Istenhez tartozásukat és életükben tudatosan követik Őt.

Bárhon is dolgoztam az elmúlt negyven év során, igyekeztem a fentiek rugalmas figyelembe vételével munkálkodni. Mit is csináltunk? Éltük az életet, megfigyeltünk, kipróbáltuk, elültettük, kifestettük, összeraktuk majd szétszedtük, sok-sok tapasztalatot szereztünk. Tapintottunk lisztet, cukrot, írtunk bele ujjal, rajzoltunk tenyérrrel, léptünk sárba, énekeltünk beszéd helyett vagy éppen kézjelekkel érintkeztünk, rajzoltunk, alkottunk bármiből bármit, folyamatos szerepjáték volt a nap, a tárgyak átváltozhattak, tudtunk főzni üveggyöngyből főzeléket, vattapamacsból tortát sütni és sorolhatnám vég nélkül. Szabad volt kuckót építeni, készítettünk különféle ruhákat és játszottunk, játszottunk, vagyis pont az csinálhatták, ami életkorukból fakadóan a legfejlesztőbb volt a számukra.

És hogy mi köze ennek a hitoktatáshoz? Hát annyi, hogy bár többféle út van, de az életkori sajátosságok figyelme vétele, ismerete nélkül nehéz fába vágja fejszáját, aki óvodások hitre nevelésével szeretne foglalkozni vagy éppen ezen az úton kell járnia, anélkül, hogy ismerné ennek a csodálatos világnak a jellemzőit. A fentiek ismerete ad némi támpontot, mit is kezdjük a három-hat éves korosztállyal, hogyan alakítsuk át szemléletünket, miként tudunk jól bánni a legkisebbekkel, akik esetleg nem akarnak leülni, nem tudnak figyelni vagy éppen zajonganak.

Bár úgy tűnik, hogy a hitoktatás egy külön műfaj, nem lehet külön választani a gyerekek napi életétől, kapcsolódnunk kell tapasztalataikhoz, figyelembe kell venni korlátaikat, tudni kell mire, mikor és mennyi ideig tudnak koncentrálni.

Ezért volt könnyű dolgom, mikor a gyülekezetben rám bízta az óvadás csoportot, hiszen egy olyan korosztályt kaptam, akiket ismertem, szerettem, akiknek értettem

a nyelvét. Mindaz, amit addig megtapasztaltam, eszköze lett a szolgátnak, és kialakult egy különleges hittan óra, ami messze volt a klasszikus verbális, frontális oktatástól. Az eredmény könnyen mérhető volt, a gyerekek, akik először nem akartak jönni, pár alkalom után nem akartak haza menni, a szülők, akik nehezen szánták rá magukat a munka után hittan órára, nem maradtak el, és elkezdtek jönni a barátok, az ovis társak. A titok a játék volt, bár kezdetben sokat kellett magyarázkodnom, mikor a szülő szokásos kérdésére („mit csináltak ma?”) a gyerek azt válaszolta: játszottunk. Hol van akkor a hittan, kérdezhetnénk? Ott a szívünkben, az érzéseinkben, a mindennapi reakciókban és persze a végül mindig előbukkanó történetekben. A gyerekek hosszú évekig emlékeztek egy-egy bábra, egy szerepre, kívülről fújták az aranymondásokat, pedig „csak” annyi volt a titok, hogy minden játék volt, kivéve a Szentírás szavait, amiket egy-egy jelenetben akár változtatás nélkül felhasználhatunk, hiszen a Biblia „dramaturgiája” feszes, érthető, világos.

Hogyan lehet rövid idő alatt megtanítani egy igeszakaszt, ilyen kicsi gyerekeknek, úgy hogy a világi óvodákban, gyülekezeti hittanon csak egyszer egy héten találkozunk, és hat nap telik el a két óra között. Gyakran használok az élő szavas sorjátékot, mikor minden gyerek egy-egy szó, s mivel sokan vannak, sokszor tudjuk felállítani a mondatot. A gyerekek, mivel ők maguk az élő Ige, számon tartják, melyikük hol állt, ki volt a párja, melyik szó volt az „övé”. Használok babzsákot is, könnyű elkapni, fejlődik a motoros készség, a figyelem és minden dobás az ige egy szava. Gyorsan megjegyzik a sorrendet, főleg ha többféle színű zsákocskáink van. Idővel megváltozott a magatartásuk is, a szülők jelezték, hogy a kicsik sokszor reagáltak váratlanul, „jók” voltak, figyeltek egymásra, és könnyedén felidéztek az aranymondásokat, bibliai történeteket. Most már az első hittanosaim gyerekei is itt vannak, és mi még mindig „csak” játszunk.

Az óvodás gyerekek az egész élet játék, tapasztalatszerzés. A világ megismerése így lehetséges számára, így válnak ismereteik belsővé, feldolgozhatóvá. Nem lehet ez máshogy akkor sem, ha hitoktatásról beszélünk. Az én alkalmaim inkább óvodás foglalkozások, mint hittanórák, csak éppen az evangélium áll a központban.

Az adott bibliai szakasz feldolgozásakor minden esetben figyelembe veszem a gyermekek életkorát, hiszen mást igényel a kiscsoportos, aki épp most vált el a családi otthontól, és mást a nagycsoportos, aki már iskolába készül. Manapság sok különleges nevelési igényű gyermeket iratnak be hittanra, egyrészt a szülők, úgy gondolják, hogy itt csak jól tanul a gyerek, másrészt a tapasztalatok alapján az óvónők javasolják egy-egy „nehéz” gyermek bekapcsolódását a csoportba.

A választott igerészt tapasztalataikhoz kötöm, így tudnak belehelyezkedni egy számukra ismeretlen történetbe, ami olyan régen játszódik, hogy ilyen távlati időfogalmuk nincs is.

Gyakran használok keretmesét, aminek főhőse egy huncut nyuszi Csufafül, aki nem azonos Fésűs Éva nyúlfijával. Ez a nagy, rózsaszínű nyuszi báb, végig kíséri a hittanórákat, és olyan történetek esnek meg vele, mint minden gyerekkel. Elveszti, megüti, megveri, elcseni, felfalja, megbántja... bár a kalandok végén kissé didaktikus megoldások születnek, de ezeket a tanulságokat Csufafül „nevelői”, maguk a gyerekek mondják ki. Nagy kedvenc a répatorta elcsenése a hűtőből, az asztal alatti lakmározás, a gyomorfájás, nyuszi mama feddő, majd vigasztaló szavai. És a végkifejlet, amit nem nekem kell kimondani:

„Csupafül, Csupafül” hangzik minden szájból, és már nincs gyerek, aki ne tudná a tanulságot. A mese interaktív volt, a gyerekek velem, utánam mondják a párbeszéd bizonyos részeit. Énekekkel csalogatják elő a nyuszt, ha kell útra kelünk a tornateremben, és percek alatt helikopterre szállva már repülünk is a kis csavargó nyomába. Jártunk sivatagban, dzsungelben, erdőben, sarkvidéken, a mozgás, a közös járás-kelés, futkározás, máris oldja a délutánra felgyült feszültséget, elrepít minket a hétköznapi világából, hogy lassan egy tapsra, máris ott legyünk ahol kinyílik a könyvek könyve, a Biblia. És ott ül a padon a sok helikoptervezető, hogy énekekkel kicsalogassa Csupafül pocakjából a heti biblia történetet. Kedvencük a „Kicsiny kis fényemmel”, amit magunk kitalálta koreográfiával kísérik, többnyire eredményesen, mert szép sorban előjönnek alatta a bábok, a kendők, a történetet kísérő eszközök.

Mivel már 6 éve járok az óvodákba (ebben a tanévben 82 gyermeket íratnak be ezekre a foglalkozásokra), már sok-sok ó- és újszövetségi történetet ismernek a gyerekek. Mind-egyik alkalom rövid bevezetővel kezdődik, hogy ráhangolódjunk egymásra, és a napi igeszakaszra. Ez lehet egy rövid mese, ami közvetlenül kapcsolódik a gyerekek életéhez, vagy Csupafül-kaland, amiben egy-egy lélekgyümölcsöt járunk körül, de játszhatunk utazást is, amivel megérkezünk Izraelbe. Mehetünk hajóval, repülővel vagy éppen gyalog. A lényeg a játék, a fantázia, a mozgás, a „megérkezés”.

Zákeus történetének feldolgozása, egy hajós utazással kezdődik, ahol kiderül, hogy a legkisebb is fontos. Az icipici csavar, a legkisebb vitorla, a leggyengébb evezős nélkül nem megy a hajó, egy közösség életében mindenki fontos. Pont úgy, ahogy Isten mindenkit számon tart, mindenkinek helye van az Ő országában. Ez a mozgásos keretmese most a Biblia földjére visz el minket, ahol beleszagolunk a poros, gyümölcsillatú levegőbe, megtapintjuk a homok selymességét, lábunkkal érezzük a hullámok simogatását, vagy éppen kipróbáljuk a Holt-tenger sós vizének ringatását. A gyerekek mese- és valóságtudata elősegíti, hogy a játék folyamán átlépjük a valóság határait, majd zökkenő nélkül térjünk vissza a jelenbe.

Ezek a hang- és mozgáseffektusokkal kísért utazások megnyugtatják a gyerekeket, kiemelik őket a hétköznapi életből, és előkészítik lelküket Isten üzenetének befogadására. Mivel óvodásokról van szó, ez a rész nem lehet több 8-10 percnél, hiszen ezt követi a csúcspont, az üzenet átadása.

Zákeus esetében, a hajónk gyümölcsöt hozott, de nem vihettük ki a vám megfizetése nélkül. Rövid tanácskozás után (az ismeretlen szavak jelentését mindig megbeszéljük, az ő életükből vett, érthető példákkal megtámogatva, hogy az ismerethiány ne akadályozza a megértést) a gyermekek játékos kedve miatt máris ott állunk a parton és fizetjük a négy-szeres vámot. Megismerkedünk a vámszedők kapzsiságával, az ismeretlen szó nyomban ismerőssé válik, mikor összekapcsoljuk azzal, aki minden színest magának gyűjt be, vagy éppen egy piros kockát sem akar átengedni senkinek.

De változhatunk helyi lakosokká, hogy megpróbáljuk piacra vinni gyümölcsjeinket. Itt mindenki a maga kedvencét nevezheti meg, de Zákeus itt is élénk toppan, és kéri a vámot – ez esetben a fővámszedő egy báb, aki nem paraván mögött, hanem közöttünk él, beszél hozzánk. Az asszonyok kezükben fakanállal máris egymásnak adják a hírt: Zákeus ismét sok pénzt vett el a férjüktől, testvérüktől, barátjuktól. A férfiak zajonganak,

morgolódnak az igazságtalanság miatt. Ez a bábos szerepjáték mindenkinek lehetőséget ad a megszólalásra, de a tömegben el is bújhatnak azok, akik nem vágnak egyéni szereplésre. A játék fokozatosan gyorsuló ritmusa, a feszültségi szint emelkedése, egyre közebb visz a történet csúcspontjához. És máris hozza a hírt a következő báb: Jézus jön közénk. Erre ki ki a maga vérmérséklete szerint reagálhat: örülhet, álmélkodtat, megijedhet, félhet. Már indulunk is a főtérre, ahol körben állva kérdezgetjük egymástól vajon kihez megy be Jézus vacsorára. A „Ki mit főzött neki?”-kérdésre, elsorolhatják kedvenc ételüket, így ismét mindenki egyénileg is bekapcsolódhat a történetbe, ami személyessé válik, érzelmeket mozgat meg. De még nem Jézus érkezik hanem Zákeus, magának követelve a legjobb helyet, a kérésre, hogy engedjék őt előre, megfogalmazhatják saját érzéseiket, és máris enyhül a feszültség, mert szabad mérgesnek, dühösnek, visszautasítónak lenni. Így Zákeus felkényszerül a fára, azaz a bordásfalra s mikor megérkezik Jézus – ez esetben én – mindenkinek békességet kívánva, az emberek izgatottan kérik: „Taníts minket, gyógyíts minket!” Az asszonyok összesúgnak vajon kihez jön be szállásra, kinél pihen meg. De Ő a fához lép és a fővámszedőhöz fordul, lehívja a fáról és bemegy a házában.

Itt ismét érzelem vihar következik: „miért pont Zákeushoz, ehhez a gonoszhoz?” – mondja egyszerre a sok kis hangocska, átélve, hogy Jézus nem hozzám a jóhoz, hanem a bűnöshöz lépett oda. S míg ők a házban vannak, a tömeg már ott is áll kellő távolságba az ajtótól, amit persze csak lelki szeminkkel látunk, de minden érzékünkkel ott vannak az akkori Izrael napsütötte ége alatt.

Vajon mit mond Jézus odabent, mit történik a házban? Mikor kilép Zákeus és békességet kívánva köszön mindenkinek, a gyerekek nem hisznek neki, hátrább lépnek, és gyanakodva zsebükre szorítják kezüket. Biztos valami csapda gondolják, de mikor Zákeus, a kis zöld ruhás báb másodszor, majd harmadszor is köszön, enyhül a feszültség, a kezek elernyednek, a gyerekek tartása is megváltozik. És aki ekkor megszólal már nem az embereket becsapó, pénzgyűjtögető ellenség, hanem valaki, aki meggyógyult, aki megtanult valamit Jézustól és kimondja: „A négyzseresét adom vissza annak, amit elvettem.”

Itt megállunk, ide nem kell tanulság, a szívünkkel érzik, hogy nagy dolog történt odabent, Zákeus lelke átformálódott, ahogy az együtt töltött órák után az övék is.

Ekkor leülünk a padokra és az „Itt van Isten köztünk” énekkel, és a „Köszönjük Istenünk, hogy itt voltál velünk” imádsággal lezárjuk az órát. Ami most következik, az mindig egy kis meglepetés, valami apró tárgy, színező, most éppen egy kis aranyrög (a virágpiacon lehet beszerezni) jön elő a nyuszi hasából. Kezükből kosárkát formálva mindenki kap egyet-egyet, hogy otthon mankóul szolgáljon a történet elmeséléséhez.

A fent leírt bábos drámajáték nem több 10-15 percnél, és még maradt pár percünk a levezető csevegésre, a hírek kicserélésére – kinek esett ki a foga, hol született kisbaba, hány születésnapot ünnepeltek a héten. Mikor visszamegyünk egy vidám, felszabadult, de nyugodt csapat nyit be a csoportszobákba.

Az óvó nénik egy-egy feszültebb, nagyobb mozgásigényű esetleg sajátos nevelésre szoruló gyermek szüleinek javasolni szokták a hittant, ami bár nem terápiás foglalkozás, de sokat segít a gyerekeknek hétköznapi feszültségeik oldásában.

A fent leírtak természetesen minden órán máshogy történnek, figyelembe véve a gyermekek napi lelki és fizika állapotát. Ha kell, többet mozgunk, vagy éppen lassabb a

történet folyása, hol több az ének, hol kevesebb az interakció. Mivel a 20-27 fős csoportokkal dolgozom, elgondolhatja a kedves olvasó, hogy nem kis energiát vesz ki a foglalkozás a vezetőből, hogy a báránykák már egy szemvillanásból tudják, mikor szabad vagy éppen nem lehet valamit.

Zákeus története kiragadott példaként áll itt, hiszen minden történet más feldolgozást kíván, de a lényeg kivehető: a ritmikus változások, a mai élettel való összekapcsolás, a világos, életkornak megfelelő fogalmak, az átélés, a közös játék élménye, a flow érzéshez való eljuttatás visz közelebb a célhoz. Az eredmény sok-sok ölelés, „szeretlek”, és a hatalmas évről-évre növekedő létszám, és ami ennél is fontosabb: a felidézhető örömhír, a tudás, ami irányít, megváltoztat.

A hitre nevelés nálam jól bevált módszerei: a bibliodráma, a szerepjáték, a foglalkozáshoz kapcsolódó kézműveskedés, a sok játék, ének, az emlékeztető apróságok, színezők, az életkori sajátosságokat figyelembe vevő párbeszéd, az ismétlődő mozgások, a mindig azonos, biztonságot nyújtó felépítés, ezek mind az elmélyítést célozzák. Egy történetet kétszer dolgozok fel, esetleg más bevezetővel, ami szintén az emlékeztetést, felidézést, a rögzítést szolgálja. Bátran használjuk Maria Montessori módszerét (is), melynek jelszava a „Segíts, hogy magam csinálhassam, magam fedezhessem fel.” Nem véletlenül nevezzük ezeket az alkalmakat a hét legszebb órájának, amire a gyerekek örömmel jönnek és a szülők bizalommal küldik őket.

Ezek a speciális foglalkozások nagy népszerűségnek örvendenek az óvodákban, a kezdeti tartózkodás teljesen megszűnt és az óvó nénik nagyon támogatják, hogy a gyerekek részt vegyenek a hittanon. Igénylik a tapasztalatcserét egy-egy gyerek magatartásával, fejlődésével kapcsolatban. A nyílt órákon a szülők nagy létszámmal vesznek részt, és elmondásuk szerint, sokan együtt tanulnak gyermekeikkel. Az évet bemutató óra zárja, ahova minden szülő eljön és részesévé válik az órák hangulatának. A kapcsolatot a havi gyülekezeti programokat tartalmazó szórólap is erősíti, illetve a nagycsoportosok éves templomlátogatása, és a gyermeknapra ajándékba adott közös alkotó délután.

A leírtakból is látszik, hogy az óvodások hitre nevelését, hitoktatását nem vehetjük ki a világból, nem tehetjük függetlenné a napi élettől. A Biblia szavai csak akkor válnak belsővé, ha a gyermek össze tudja kapcsolni a tanultakat mindennapjaival, változik az élete és egy-egy minősített pillanatban máshogy csinál meg valamit, mint a napi rutin. Egykori óvodásom, aki iskolásként is jár hittanra egyszer ezt mondta: „Úgy meg akartam verni valakit, de eszembe jutott, hogy én hittanos vagyok és nem tettem.” Ennek a hátterét, folyamatát most hosszú lenne leírni, de ha bátran, mindig a gyermek életkorának, személyiségének megfelelően szórjuk lelkükbe a kis mustármagocskákat, hiszem, hogy az, az élet más területein is szárba szökken majd. És ezt kell tennünk még akkor is, ha mindnyájan tudjuk, hogy nem mindig az az arató, aki a vető.

Mivel én csak rövid időt töltök együtt az óvodásaimmal, közös alkotásra ott nem nyílik lehetőség. De az egyházi óvodákban az egész napot is végigkísérheti a csendes percek történetének fent leírt gyakorlata, átszöheti a napot a szerepjáték, a rajz, az ének, az emlékeztető, hazavihető tárgyak elkészítése.

Néhány gyorsan és könnyen elkészíthető apróság:

- Báránycsók – a nagyobbak kivághatják, a kisebbek ráragasztják a vatta pelyhecskéket a fehér kartonpapírból készült báránysémára.
- Ha imádkozni tanulunk, csak körülrajzoljuk nyitott tenyerünket, vagy festékbe mártva rányomjuk a lapra és kész is a vezérfonal: a gyerekek hamar megtanulják melyik ujjukkal kiért, miért lehet imádkozni. Így könnyen megtanulják saját szavaikkal kifejezni magukat, megneveznek embereket, akikért Istenhez fordulnak, de legfőképpen megtanulják, hogy Isten figyel rájuk és az imádság napi életfeladattá válhat.
- Ha a virágvasárnapi történetet tanuljuk, akkor összetekert, sokszínű krepp papír tekercsekből levágunk egy-egy csíkot, és már is tekerhetjük is a színes virágokat, három-négy színt összefogva. A hosszabb, rövidebb darabokra szabdalt papírokból csodálatos alkotások születnek, a zöld, szorosan feltekert szárat celluxszal ragasszuk körbe, ez teszi feszessé, foghatóvá.
- Ha ötezer embert vendégelünk meg, nem marad el a kenyérkínálás – én pászkát szoktam vinni – és a halacskekészítés, ami előre kivágott színes sablonok díszítéséből, fonatra ragasztásából és hurkapálcikára rögzítéséből áll. A gyerekek vihetik is haza, és csak rá kell nézni, máris felidéződik a bábos drámajáték által rögzült történet.
- Készíthetünk tizenkét szirmú virágot szintén színes kartonból. A gyermektenyérnyi darabokat lyukasztógéppel átnyomjuk, szalagot fűzünk bele, és nem túl szorosan megkötjük, hogy lapozgatni lehessen. A gyerekek körülrajzolhatják Jákob fiait, a tanítványokat, mi ráírhatjuk a neveket, és már lehet is a szülők segítségét kérni a gyakorláshoz.
- Mivel a gyerekek nagyon szeretnek kártyázni is, megszületett a magunk készítette fél rajzlap nagyságú laminált kártyapakli, amire a megismert bibliai alakokat és a hozzájuk kapcsolódó tárgyakat rajzolták a gyerekek. A Fekete Péter pedig nem más, mint a feketével rajzolt Júdás.
- Az emmausi tanítványok történetét hat kis képecske meséli el egy A4-es lapon, amit a nagyobbak kivághatnak, és szíves papírral borítva tűzőgéppel összetűzve kész is a könyvecskéként használható lapozgató, aminek a tetejét saját rajzok díszíthetik.
- De bekukkanthatunk egy Jézus korbeli házba, készíthetünk lisztből, vízből kenyérlepenyeket, rafiából karkötőt, agyagból vagy só-lisztből korabeli edényeket, gyümölcsöket, amiket aztán Mária és Márta történetének eljátszásakor fel is használhatunk.
- Ragaszthatunk fákat, kivághatja mindenki a kedves gyümölcsét, így lesz saját lélegyümölcs-fánk. A gyerekek nem felejtik el, hogy ők melyik gyümölcsöt készítettek, és ha uzsonnára épp egy „lelki gyümölcs” van, nyomban mondják, hogy ez a békeség, az öröm vagy éppen a szeretet volt.

A bábjáték és annak lehetőségei, felhasználása a hitoktatásban

KUSTÁRNÉ ALMÁSI ZSUZSA

BEVEZETÉS

Ennek a cikknek alapvetően az a célja, hogy az egyházban dolgozó pedagógusok, hitoktatók, vallástanárok, gyülekezeti ifjúsági szolgálattevők figyelmét felhívja egy olyan, a bibliai történeteket feldolgozó módszerre, ami egy kicsit mellőzött, elhanyagolt, vagy felületesen alkalmazott ezeken a munka, illetve szolgálati területeken. Ez a módszer a bábjáték.

Valljuk be őszintén, hogy a hitoktatásban, gyülekezeti munkában elég ritkán látjuk, alkalmazzuk a bábjátékot mint motivációs, vagy feldolgozó módszert. Annál gyakrabban használjuk a sokkal statikusabb „flanelézést”, illetve színezőket. Alapvetően nincs ezekkel sem baj, csupán akkor, ha nem nyúlunk más lehetőségekhez. Pedig be kell látnunk, hogy a mai gyerekek (már az óvodáskorúakat is beleértve) figyelmét, érdeklődését a téma iránt nem lehet mindig ún. állóképekkel felhívni és fenntartani. Fontos lenne, hogy módszertanilag átgondolt, a gyerekek számára érdekes, izgalmas, természetesen tartalmilag is megfelelő lehetőségeket kínáljunk fel.

A bábjáték, bábozás ezen a téren is nagyon sok lehetőséget rejt magában. A történet kiválasztásától, a bábkészítésem keresztül egészen a színpadi megjelenítésig izgalmas folyamat lehet mind a felnőtt, mind a gyerekek számára. Nem beszélve arról, hogy technikailag is számtalan lehetőséget nyújt, nem csupán paravános játékokra ad lehetőséget.

Ez a sokrétűség sokakat elbizonytalanít, sőt elutasítónak tesz, mondván, hogy erre órai keretek között nincs lehetőség. Az való igaz, hogy akár a pedagógus készül fel ilyen módon az adott történetből, akár a gyerekekkel tervez bábozó munkát, igen sok időt és energiát igényel. Mégis azt kell mondanunk, hogy mindez a folyamatban résztvevő gyerekeket és pedagógust is mély átéléshez vezetheti, ami a hitoktatásban igen fontos, sőt a legfontosabb.

Ahhoz azonban, hogy megértsük, és tisztázhassuk a bábjáték szerepét az egyházi ifjúsági, illetve gyerekmunkában, szólni kell általánosságban is a bábozásról, eredetéről, pedagógiai pszichológiai jelentőségéről. Természetesen mindezt a teljesség igénye nélkül, hiszen ennek a cikknek sem a terjedelme, sem a tartalma nem engedi meg ezeknek részletes, mindenre kiterjedő elemzését. Elengedhetetlen azonban néhány alapvető szempont felvázolása.

A BÁBOZÁSRÓL, BÁBJÁTÉKRÓL ÁLTALÁBAN

Történeti áttekintés

Ennél a fejezetnél még inkább szükséges hangsúlyozni a vázlatosságot, hiszen olyan nagy kultúrtörténeti anyagról van szó, amelyet lehetetlen ilyen terjedelemben bemutatni. Ennek

ellenére fontosnak és szükségesnek tartom, hogy a bábozás történetébe is betekintsünk, annál is inkább, mivel a bábjáték hosszú évszázadokon keresztül szorosan összefüggött a vallási kultuszokkal, azoknak szerves része volt.

Legősibb formája az ún. mágikus bábjáték volt, ami az animizmus, sámánizmus, totem- és halottkultusz részét képezte. A rítus vezetője egy beavatott személy volt, aki kapcsolatban állt a szellemekkel, és ő volt a báb mozgatója is. A bábunak itt helyettesítő funkciója volt. Ezeknél jellemző volt még a maszkos alakoskodás is, ami a természetfölöttiek és a földiek közötti kapcsolattartásra szolgált.

A következő típusa a bábjátéknak az ún. mitikus bábjáték, ami leginkább keleten terjedt el. A keleti vallásokban az embert úgy irányítják az istenek, mint az ember a bábót. Ezt a viszonyt jeleníti meg a vallásos kultikus játék. Szigorúan kötött rend szerint játszották és játsszák ezeket mind a mai napig.

Az indiai Mahabharáta, a hinduizmus ősi eposza Kr.e. 1000 előttről származik. Ebben az eposzban már szó esik a virágot szedni, varrni és táncolni tudó báburól. Ennek az ősi eposznak a történeteit játszották el többféle technikával, például egyszerű marionett figurákkal. Vietnámban az ún. vízibábszínház technikája terjedt el.

A játékokra többnyire a templomok mellett, tereken vagy a város peremén, legtöbbször ünnepi alkalmakkor került és kerül sor.

Itt kell megemlíteni az árnyjátékot is, mivel ezekhez a kultúrákhoz, vallási játékokhoz szorosan kötődik ennek megjelenése. Ezt a bábozási technikát megtalálhatjuk Indiában, Indonéziában, Kínában és Törökországban (karagöz néven) is. A jávai árnyjáték, az ún. vajang-kulit, nem csupán az emberek szórakoztatását szolgálja, hanem ősi tradícióból táplálkozó szertartás, az ősök tisztelete. A Bali-szigeteken például az árnyjátékos (a dalang) a figurákon keresztül viszi át az áldást, a mágikus erőt az emberekre. A dalang papi funkciója mára már elmosódott, azonban még mindig nagy tisztelet övezi. Hétköznapi életét előírások szabályozzák, hivatásához hozzátartozik a mítoszok, vallás ismerete.

A figurák bivaly- vagy marhabőrből készülnek, amelyeket perforálással nagyon finom rajzolatú mintákkal díszítenek.

Ezek a mitikus témákra épülő előadások nagyon gondosan előírt rend szerint zajlanak, sokszor 6-10 éjszakán keresztül is tartanak.

Az árnyjáték később Európában is elterjedt. Francia misszionáriusok megtanulták Keleten a mozgás és vetítés technikáját, és először Párizsban mutatták be.

A bábok kultikus használata nem csupán az ázsiai országokban terjedt el, hanem például az ókori Egyiptomban is jellemző volt. Az Ozirisz-kultusz papnői zenével, táncsal, versekkel, bábjátékkal adták át, tették érthetővé a vallási tanokat. Például a termékenység, természet megújulása ünnepén Ozirisz mozgatható, öltöztetett bábfiguráját hordozták körbe a hívők között.

A különböző vallási szertartások résztvevőiként különféle nagyságú figurák, óriásbábok a világ minden területén megtalálhatóak. Ilyenek pl. a kínai sárkányok, vagy nálunk az ún. kiszebábok, gólyalábasok, a maszkos-jelmezes farsangi alakoskodók, de gondolhatunk itt például a bábtáncoltató betlehemes játékokra, vagy az ún. titiri technikára, ami szintén a karácsonyi ünnepkörhöz tartozik.

A vallási tanok, történetek ilyen módon való megjelenítése tehát a keresztyén területeken is elterjedt. Elsőként említhető Oszlopos Simeon, aki remeteként élt a III. században Észak-Afrikában. A róla szóló legenda szerint felkapaszkodott egy oszlopra, hogy ilyen módon gyakorolja a világtól való elfordulást, lemondást. Ott ülve tűrte az időjárás viszontagságait, az arra járók gúnyolódásait. Végül megelégtelve a sok megaláztatást letépte a ruhája ujját, elcsomózta a végét és azt, mintegy „kesztyűsbábként” a kezére húzta. Ez a figura ugyanazokat mondta, mint a járókelők, ugyanúgy gúnyolódott, amire Simeon hatásos, meggyőző erejű beszéddel válaszolt. Ezt hallva a gúnyolódók is elhallgattak, és felfigyeltek arra, amit mondott, olyannyira, hogy sokan ennek hatására fordultak Istenhez. Így lett Oszlopos Simeon a bábosok védőszentje.

Assisi Szent Ferencről is feljegyezték, hogy „1223 karácsonyán erdei barlangjában életnagyságú szobrokkal (Mária, József, a kis Jézus), valódi jászollal és élő állatokkal mintegy az éjféli mise díszleteként rendezte be a betlehemi istállót. A fáklyákkal érkező greccói pásztorok előtt a megelevenedett jászol fölé láthatatlan zsinór segítségével angyalfigura emelkedett, hirdetve a Megváltó eljövetelét.”¹

Valószínűleg ennek hatására a karácsonyi betlehemes jászol állítása egész Európában elterjedt és a mai napig igen népszerű. A figurák mérete és mozgatási technikája vidékenként más és más, és természetesen a századok során sokat változott. Ezek közül ki kell emelni az ún. Máriácska-játékot, a marionettet, amelyről a zsinóron mozgatott báb a marionett nevet kapta.

Ez a bábtípus igen népszerű lett, és igen nagy előszeretettel használták a templomi liturgia részeként, mivel bizonyos bibliai témájú jeleneteket (pl. mennybemenetel) a bábokkal jobban elő lehetett adni, mint élő szereplőkkel. Ez úgy történt, hogy egy fából készült szobrot, Krisztus-alakot kötelek segítségével a levegőbe emeltek. Máskor pedig ördög- vagy angyalfigurák lebegtek a levegőben. Ezekre a liturgikus játékokra azért volt szükség, mert a nép nem tudott latinul, így nem értették azt, ami a misén elhangzott. A báb és a dráma segítségével azonban „megelevenedtek” előttük a bibliai történetek, illetve azok szereplői.

Egy idő után azonban ezekben a játékokban komikus figurák kezdtek feltűnni, például vidám ördögfiókák, vagy buta kinézetű emberek. Ezek a szereplők vicces helyzetekbe keveredtek, ami a misén jelenlévőket nevetésre ingerelte. Mindez odáig fajult, hogy végül kitiltották a templomokból ezeket a játékokat.

Mégsem tűntek el teljesen, hanem – mivel igen nagy népszerűségnek örvendtek – tovább éltek a piactereken, katedrálisok előtt, főleg ünnepnapokon. Előadóik mutatványosok, komédiások, előadóművészek voltak. Különböző, mai napig is létező vásári bábfigurák születtek meg, és járták be Európát, felvéve az adott ország sajátosságait. (pl. a nápolyi Pulcinella, az angol Punch vagy Jack Pudding stb.)

A templomokból kiszorult bábjáték megindult az elvilágiasodás útján, és a vásári bábjátékon keresztül a köznépet szórakoztatta az utcákon, tereken.

Egy másik vonulata akkor kezdett kibontakozni, amikor a nemesekhez is eljutott a kastélyokban rendezett bábszínházi előadásokon, báboperákon keresztül. Ilyen bábelsőadások megalkotásába már a kor neves művészei is bekapcsolódtak (pl. Voltaire, Haydn).

1 Szentirmai László, *Nevelés kézzel-bábbal*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998. 30.

A XIX. századtól kezdve pedig egyre erőteljesebb lett a törekvés a bábjáték művészi szintre emelésére. Megszülettek a hivatásos bábszínházak, ahol nagynevű rendezők, művészek alkottak. Számukra igen nagy inspirációt jelentettek a különböző művészeti ágak.

Ez a törekvés a mai napig érvényesül a művészi bábjátékszásban, sőt ma egyre inkább tanúi lehetünk a bábszínházakban létrejövő összművészeti alkotásoknak.

A bábjáték meghatározása, pedagógiai, pszichológiai vonatkozásai, hatása

A bábjáték lényege az animáció, azaz a „lelkesítés”, az, hogy egy élettelen tárgyba életet lehelek.

*„Minden olyan játékot, amely valamilyen tárgy, eszköz megmozdításával életre kel, szerepet játszik, megpróbál kifejezni valamit, bábjátéknak nevezünk. Ezek az eszközök nem csak tárgyak lehetnek, hanem a kéz, a test különböző részei is, amelyek mozgással egy-egy figurát, hangulatot próbálnak kifejezni.”*²

Talán éppen ebben a szimbolikusságban, jelképszerűségben rejlik a legnagyobb jelentősége, hiszen a bábok, bábjáték által áthidalhatóvá válnak a valóság és a képzelet világa közötti akadályok.

Aki kisgyerekek között dolgozik, tudja (sőt saját gyerekeinknél is tapasztalhatjuk), hogy bármi percek alatt játékká válhat. Nem szükséges a konkrét megjelenés, hiszen egy gyufás skatulya is lehet kisautó vagy házikó, a fonaldarab egyszer kígyó, máskor pedig folyó.

A gyermekek számára nagyon fontos ez a lehetőség, hiszen olyan lelki tartalmakat tudnak általa kifejezni, amit verbális közléssel talán nem. Akár ő játszik a bábbal, akár egy felnőtt játszik neki, a báb, bábjáték egyfajta segítség, hogy a gyerek (szimbolikus formában) kiélje agresszióit, félelmeit, érzelmeit.

Polcz Alain így ír erről: *„... Az érzelmek kivetítését, leereagálását biztosítja – egy jó bábdarabon keresztül elfojtásokat, vágyakat, indulatokat lehet kiélni; erősnek, hatalmasnak, csodálatosnak, hősnek lehet lenni, büntetni és jutalmazni lehet. S mindezt úgy, hogy a valóságban nincsenek következményei. A negatív indulatok levezetődnek, feloldódnak, megtisztulás jön létre. Az indulat levezetése után pozitív indítékot és problémamegoldási lehetőségeket nyújthatunk a gyermekeknek a bábjátékon keresztül.”*³

A báb, bábjáték azonban nem csupán pszichológiai, pedagógiai szempontból fontos, hanem vizuális, művészeti szempontból is. Azt gondolom, hogy a mai gyerekek esetében különösen fontos ezt is megemlíteni, hiszen a vizualitás világában élnek, élünk. Mit jelent ez? Azt, hogy szinte dömpingszerűen érnek bennünket vizuális élmények a televízión, telefonon, számítógépen, utcai reklámfelületeken keresztül. Mindez percről-percre változik, sokszor időt sem hagyva a látottak feldolgozására. Ezt a gyorsaságot megszokja az ember, és minden, ami egy kicsit más dinamikára épül, lassúnak, sőt unalmasnak tűnhet. Nem véletlen az sem, hogy a gyerekeknek szánt mesefilmek, filmek is erre a felfokozott igényre épülnek.

2 Székely Andrea, *Bábjáték. A világ befogadásának elérhetősége* 3. Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest, 2009. 7.

3 Polcz Alain, *Bábjáték és pszichológia*. NPI, Budapest, 1977. 3.

Természetesen mindez ahhoz vezet, hogy az ember felületessé válik, nem képes elmélyülni egy elé kerülő látványban, képből. Főként, ha az statikus, esetleg gondolkodásra készítő.

Nem mindegy tehát az, hogy milyen vizuális eszközzel élünk egy-egy történet feldolgozásánál.

Az előbbieket figyelembe véve azt gondolhatnánk, hogy a bábjáték ideje lejárt, hiszen nem tudja felvenni a versenyt a médiával, a számítógépes játékok világával, mégis a tapasztalat azt mutatja, hogy a bábozás, bábjáték a mai gyerekeket ugyanúgy el tudja varázsolni, mint az előző generációkat. Miért van ez így? Itt ismét Polcz Alain gondolataira hivatkozhatunk, aki a következő választ adja erre a kérdésre:

„A bábjáték hatásos, mert:

- *Képszerű – s ez megfelel a gyermek vizuális beállítottságának.*
- *Dramatikus – mint ahogyan az ősi-átélési, megelevenedési forma is dramatikus. Az álom, az ábrándozás is dramatikus. A gyermeki fejlődés aránylag későn ér el a fogalmi absztrakcióig; a dramatikus előadás viszont sajátosan megfelel a gyermeki pszichének. De még reánk, mai felnőttekre is a vizuális, dramatikus előadás hat a legerősebben, mivel fejlődés-lélektanilag ősből jelzőrendszerre támaszkodik.*
- *Mozgásra épül a cselekménye – a gyermekeknél pedig a vitális, a mozgásos komponensek nagyon erősek. Tehát a mozgásra, mégpedig a saját mozgásával rokon mozgásokra jól reagál. A mozgásos élmény mámoros örömet jelent. Természetesen ennél többre törekszünk. (A mozgásritmussal és magasabb rendű mozgásformákkal fejlesztjük a gyermek mozgáskészségét.)*

Művészi erejével hat:

- *Jelképes – s így a gyermek utalásos, sűrített gondolkodásának éppen a bábjáték jelképes, mesei történismódja felel meg.*
- *Csodálatos – az élettelen báb megelevenedik, él. Ez a csoda újból és újból átélhető valóság. A varázslat nyílt színen, a gyermek előtt történik meg. S ezt a csodát még akkor is élvezi, ha ő maga mozgatja a bábút. Ilyenkor a gyermek egyszemélyes alkotó-varázsló és az életre keltett figura is.”⁴*

A MESE, TÖRTÉNET KIVÁLASZTÁSÁTÓL A MEGVALÓSÍTÁSIG - EGY BÁBJÁTÉK SZÜLETÉSÉNEK ÚTJA

A történet kiválasztásának szempontjai

Nem nehéz kitalálni, hogy minden bábjáték azzal kezdődik, hogy kiválasztjuk a megvalósításra szánt mesét, történetet. Szerencsésebb helyzetben vagyunk akkor, ha a történet

4 Polcz Alain, i.m. 3.

adott, mert benne van a tantervben, amelynek alapján haladunk, illetve valamilyen ünnepkörhöz kapcsolódik. Itt elsősorban a hittanoktatásra gondolok, hiszen ott általában „adottak” a történetek, sőt mondhatni, hogy az egész katechézis a bibliai történetek feldolgozására, továbbadására épül.

Le kell azonban szögezni, hogy nem minden történet alkalmas a bábszínpadi megvalósításra. Meg kell találni, fel kell fedezni azokat a történeteket, amelyek magukban hordozzák a dramatizálás lehetőségeit.

Mielőtt ezeket a vonásokat elemezzük, elengedhetetlen, hogy az adott történet személyesen is megszólítson. Fel kell tennünk magunknak és magunkban azt a kérdést, hogy hogyan hatott ránk. A szöveg analízisének előtt meg kell fogalmazni első benyomásainkat, az üzenetet, ami bennünk megszületett az adott mű olvasása kapcsán.

Lelkészeknek ismerős lehet a történetekkel való ilyen „találkozás”, hiszen a prédikáció írása is ezzel a személyes megszólítotttsággal kezdődik. Ha ez nem történik meg, csupán száraz, didaktív elemzéssé válnak a szövszéken elhangzottak.

Nem kell itt feltétlenül mély lélektani folyamatokra gondolni, hiszen gyakran szinte észrevétlenül következik be. Megszólít egy mondat, egy szó, vagy a történetnek a hangulata, egy szereplő személyisége, élethelyzete.

Ezután következhet a mű részletesebb elemzése. A bábjáték szempontjából a „jó mű” mindig cselekményes. Meg kell vizsgálni, hogy található-e benne drámai konfliktus (pl. a jó és a rossz harca), mert a drámai cselekmény mindig konfliktusokból építkezik. Ez azt jelenti, hogy a hős elkövet valamilyen drámai vétséget, hibát és ebből adódik a konfliktus, amit meg kell oldani.

A történetválasztás másik lehetséges szempontja lehet a történetben szereplő főhős karaktere, személyisége, esetleg különleges életútja, sorsa, amit be kell járnia. A darab kiválasztásának ennél a pontjánál a következő kérdések merülnek fel: Mi a célja a szereplőknek? Milyen út vezet odáig, hogy ezt elérjék? Milyen karakterekkel van dolgunk? Milyen a szociális háttérük? Milyen kapcsolataik vannak? Milyen fejlődésen mennek keresztül a dramaturgiai folyamatban?

Ezeket a szempontokat érdemes alaposan átgondolni, hiszen ez sokat segíthet a színpadra állításnál, sőt a bábok elkészítésénél is.

A dramatizálás szempontjai

„Az epika a tetteket, az eseményeket elbeszélő irodalmi műnem, míg a dráma a cselekedetek bemutatásával, a szereplők beszélgetésével fejt ki üzenetét. A dráma középpontjában a cselekmények füzére áll, amelynek magva az az általánosítható konfliktus, ami szembeállítja a szereplők két (vagy több) csoportját. (...) A jó dráma a benn összeütközők cselekvéseinek általánosítható jelentőségével alkalmas arra, hogy a nézőközönség számára valamiféle tanulsággal szolgáljon.”⁵

A dramatizálás egyik legfontosabb célja tehát, a megtisztulás, katarzis átélése. Ehhez az adott művet át kell tenni az élő pillanatba, jelen idejűvé kell tenni.

5 Szentirmai László, i.m. 74-75.o.

Általában azok a művek a legalkalmasabbak a bábszínpadra adaptálásra, amelyeknek viszonylag egyenes szálú a cselekménye, kevés szereplőt mozgatnak, a helyszínek száma is kevés, és a történet időintervalluma is meglehetősen belátható.

Ezt figyelembe véve a dramatizálás általában sűrítést is jelent: pl. csökkentjük a helyszínek számát, optimalizáljuk a szereplők számát.

A jó történetnek van eleje, közepe, vége, ami azt jelenti, hogy adott egy alapszituáció, élethelyzet, ebből bontakozik ki a konfliktus, ami által eljut a tetőpontjára a történés, majd bekövetkezik a fordulat, amelynek során a dolgok az ellenkezőjére fordulnak, és végül megszületik a megoldás.

A történet vagy dráma felépítésének ezt az ívét követi a hős útja is, személyiségének kibontakozása, fejlődése, változása. Ez az út, vagyis a drámai történésnek ez az íve vezethet el a korábban említett célig, a katarzisig. *„Az igazi, drámai színvonal hatása a katarzis, a néző megtisztulása. (...) A néző az érzelmi hatás miatt megtisztuljon, és megtisztulásával – legalább ideig-óráig – megváltozzék, más emberré váljék.”*⁶

Gyakorlati szempontok

Miután megtörtént az adott mű elemzése dramatikus szempontból, meg kell vizsgálnunk néhány praktikus szempontot is.

Lehetséges az, hogy gyerekek játsszák gyerekeknek, esetleg felnőtteknek, vagy fordítva, felnőttek gyerekeknek. Az is előfordulhat, hogy például egy hittanórán, vagy gyermek-istentiszteleten a katechéta vagy a lelkész egyedül játszik el egy történetet, mondjuk motivációként, vagy már a történet feldolgozásának részeként. Ennek a kérdésnek a felvetése azért fontos, mert mindegyik szituáció más lehetőséget nyújt, és más elgondolást kíván.

Amennyiben gyerekek játszanak, figyelembe kell vennünk a korosztályt, mind a játékosok, mind a nézők tekintetében. Mindenképpen fontos szempont a szöveg érthetősége, követhetősége mindkét oldalról, hiszen a játékban szereplő gyerek is csak úgy tudja átélni a szerepét, ha érti annak lényegét, a nézőtérén ülő gyerek figyelme pedig szintén akkor tartható fenn, ha érti a történet folyását.

A bábozó gyerekek esetében a fizikai képességek is fontosak, hiszen például egy kesztyűs bábjátéknál nagyon nehéz hosszú ideig a paraván fölé emelt kezekkel játszani, közben még arra is figyelni, hogy a báb megfelelően mozogjon.

A nézőtérén ülők szempontjából pedig lényeges az a kérdés, hogy hogyan lehet a figyelmet fenntartani. Itt is érdemes figyelembe venni az életkori sajátosságokat. Egy óvodáskorú gyerek figyelme például 20, maximum 30 percig kitartó. Egy darabon belül tehát arányaiban kell látnunk, hogy mire mennyi időt számíthatunk. Ha van benne egy kicsit lassabb, nehezebb rész, érdemes feloldani, egy kis humorral, esetleg egy mellékszereplőt bevonni a játékba.

⁶ Tarbay Ede, *Gondolatok a bábjátékról*. Főiskolai jegyzet. Zsámbéki Katolikus Tanítóképző Főiskola, Zsámbék, 1998. 21.

Amennyiben lehetséges, kerülni kell a hosszú monológokat, helyette inkább sűrű, dinamikus párbeszédet alkotására kell törekedni. A narrátor alkalmazása is csak akkor indokolt, ha bizonyos részeket nem tudunk másként megoldani.

Amennyiben hittanórán bábozunk, akkor is érdemes figyelembe venni ezeket a szempontokat, mert hiába viszek be egy vagy több bábót, ha annak csupán annyi szerepet szánok, hogy a kezemre felhúзва elmondja a történetet. Ilyenkor lényegében nem történik más, mintha én tenném ugyanezt. Meg kell tehát találni a báb szerepét, funkcióját az adott történetben, az adott órán. Gondolok itt arra, hogy a báb mintegy a történetek tanújaként, sajátos szemszögből mondja el a történeteket, vagy éppen kívülállóként.

Alkalmanként érdemes a gyerekekkel is ilyen gyakorlatot végezni, mert ha bele tudnak helyezkedni egy-egy szereplő élethelyzetébe, könnyebben találhatnak rá az üzenetre is.

Igen fontos gyakorlati kérdést vet fel a különböző effektek, zenedarabok alkalmazása is, mert egy-egy jelenetet sokszor ezek tesznek hangsúlyossá, főként, amikor nincs párbeszéd. Zenével, hangokkal fokozhatjuk a feszültséget, de lehet lecsendesítő hatása is, sőt az idő múlását, a színek változását is jelezhetik. Nem beszélve arról, hogy a zene mindig igen erős érzelmi hatást vált ki.

Ezért aztán nem mindegy, hogy milyen zenét választunk. Természetesen legjobb az élő, hangszeres zene, de, ha erre nincs lehetőség, akkor is a darabhoz, annak „méretéhez” válasszunk zeneművet. Többnyire óvakodni kell a nagyzenekari művektől, hacsak nem kívánja meg kifejezetten a darab vagy a drámai helyzet.

Ha gyerekekkel játszunk, és van közöttük, aki játszik valamilyen hangszeren, érdemes rá építeni, bevonni a játékba.

BÁBOK, BÁBTÍPUSOK

A kiválasztott mese, történet megvalósítása különböző játéktípusokkal

A bábjáték többféle feldolgozásra ad lehetőséget. Minden esetben át kell gondolnunk azt, hogy milyen típusú játékkal, milyen típusú bábokkal valósítható meg az általunk kiválasztott történet. A különböző típusú bábok ugyanis különböző játékokra adnak lehetőséget, mert mindegyiket másként lehet és kell mozgatni, illetve más-más térben kelthetőek életre. Természetesen, ha a darab megkívánja, lehetőség van egy játékon belül is a különböző típusú bábok alkalmazására.

Ide érkezve, és az előzőeket figyelembe véve, látnunk kell, hogy a bábjáték igen komplex gondolkodást igényel, hiszen már a folyamat elején biztosnak kell lennünk abban, hogy mit szeretnénk elérni. Ennek kell alárendelnünk a szöveget és a képi világot egyaránt. Persze az is gyakran előfordul, hogy amit kitalálunk, ami képileg szép, és elméletileg jónak tűnik, gyakorlatilag kivitelezhetetlen, vagy nagyon nehézkesen megvalósítható. Ilyenkor esetleg változtatni kell a szövegen, vagy éppen az adott koreográfián.

A bábok esetében azonban nem mindig van lehetőség a változtatásra, hiszen mire a próbákra kerül a sor, általában már a kezünkben vannak a bábok is. Éppen ezért jó

ismerni a különböző típusú bábokat, azt, hogy azok mozgásban, gesztusok tekintetében mire „képesek.”

Székely Andrea rendező, bábtanár az óvodai bábozásról annak lehetőségeiről írt könyvében fontosnak tartja megjegyezni, hogy ha a kisgyerek játékaról van szó meg kell említenünk a közvetett és közvetlen bábozást.

A közvetlen mozgató formába a kesztyűs, az ujj-és a bunraku féle bábokat sorolhatjuk, míg a közvetett mozgatók közé tartoznak azok a bábok, amelyeket valamilyen szerkezettel, bottal, zsinórral, dróttal mozgatunk.

„Azt ajánlom, hogy a közvetett mozgató figurák alkalmazását mindig a pedagógus játéka előzze meg. A csodák megteremtésében bátran használhatja ezeket a technikákat, de a gyerekek közelségében, a bábos sarokban, a közvetlen mozgató bábokat tartsa elől. Ezeket használják a mindennapi rögtönzésekben.”⁷

Bábtípusok mozgató technikák alapján és a hozzájuk kapcsolódó játéktípusok

Felülről mozgatható bábok

A báb és mozgatója között alá-fölérendeltségi viszony van.

Ebbe a csoportba tartoznak a marionett bábok, átváltozós bábok és a síkbábok közül néhány. Ha például a színpadon repülnie kell valakinek, ez a technika a legkézenfekvőbb megoldás annak kivitelezésére. A marionett báboknak nagyon sok fajtája van, az egészen egyszerűtől a nagyon bonyolultig, ahol már a báb minden porcikája mozog. Ennek elkészítéséhez, illetve mozgatóhoz igen nagy ügyesség és szakértelem szükséges.

Egyszerű marionettfigurát azonban gyerekekkel is könnyen készíthetünk, elég, ha az ún. velencei marionetteket vesszük mintául. Ennek a szerkezete ugyanis azon alapul, hogy a báb fejéből kiáll egy drót, vagy pálca, aminek segítségével felülről lehet megtartani és mozgató a báb. A végtagokra lehet zsinórokat kötni, de a legegyszerűbb változatoknál még az sem szükséges. Készülhet például egyszerűen egy fordított fakanálból, ahol a fakanál feje lesz a bábu feje, a nyele a vezetőpálca és a ruhát, illetve testet a fejhez rögzítjük. Ide tartoznak még a hurkapálcikára, hosszabb vesszőre, nádra applikált, különféle textiltől, krepp-papírtól, termésekből, levelekből készített rögtönzött bábok is.

Ezt a bábtípust általában asztali bábjátéknál alkalmazhatjuk, vagy esetleg, ha kis papírszínházat vagy árnykszínházat készítünk.

„A fentről mozgató nagyon közel áll a gyerekekhez. Megélheti a ritkán tapasztalt helyzetet, amikor ő a parancsoló, a „nagy mozgató” a maga teremtette világban.”⁸

Alulról mozgató bábok

Ennek a technikának a lényege, hogy a bábos a figurát közvetlenül a kezére húzva, vagy valamilyen áttételes eszköz segítségével mozgatója, alulról. A mozgató általában nem látszik

7 Székely Andrea, i.m. 35.

8 Szentirmai László, i.m. 127.

ennél a technikánál, a figurák viszont „kötve” vannak, azaz nem tudnak lebegni, repülni, fentről leereszkedni.

Az alulról mozgatott báboknak négyféle fajtája van:

Ujjbáb

Mozgását a benne levő ujj adja. Fel tud állni egyenesen, meg tud hajolni és le tud feküdni, de a fejét már nem tudja elfordítani. Ezeknél általában nem szoktunk végtagokat készíteni. Többségükben szemből ábrázolják a megjelenített karaktert, de természetesen lehet profilból is ábrázolni egy szereplőt, ha annak az a legjellemzőbb megjelenése (pl. róka, madár, sárkány, bárány).

Ezt a bábfajtát inkább kisgyermekek között, például óvodában ajánlatos használni, mert kis mérete miatt közel áll a gyerekekhez, könnyen tudnak vele ők is játszani. Általában textilből készül.

„Nagyobb” produkciók kivitelezésére azonban nem alkalmas, mert méreténél fogva csak kis térben érvényesül.

Kesztyűsbáb, kézjáték

Talán a legközismertebb bábtípus, amely általában textilből készül. A mozgatásánál a teljes kézfej benne van a bábban, és a kéz mozgása adja a figura mozgását is. Főleg paraván fölött lehet vele játszani, gyors, temperamentumos mozgásra képes, tehát kiválóan alkalmas állatfigurák megjelenítésére.

Emberfiguráknál kérdés az, hogy legyen-e lába. Amennyiben ez nem indokolt (pl. a báb kiül a paraván szélére, vagy lóra ül) nem szükséges.

Kézjáték

„A kéz reprezentálhatja az embert. Igaz ez akkor is, ha még csak feje sincs a figurának.”⁹

Ez a kézjáték kiinduló gondolata. Itt nem kifejezetten bábtípusról van szó, hiszen konkrét báb nem jelenik meg (bár, ha egy gömböt húzunk a kezünkre, máris kész egy figura), csupán a kezek játékáról van szó. Lehet csupasz kézzel, vagy színes kesztyűben is játszani (Figurina Animációs Kisszínpad).

Érdekes lehet, ha improvizációs gyakorlatként alkalmazzuk gyerekekkel. Találjuk ki, hogyan jelenhet meg egy karakter csupán gesztusok, mozgás által!

Egyébként egy ilyen produkció létrehozásához igen nagy kreativitás, fantázia szükséges.

9 Szentirmai László: i.m. 167.

Ennek talán a legismertebb változata az ún. *fakanálbáb*, amelynek feje a fakanál feje, a teste pedig a fakanál nyele. Ilyen bábót nagyon egyszerűen készíthetünk a gyerekekkel. A ruhát a fakanál nyelére kötjük, kezük általában lötyögős. Ezek a bábok derékban nem tudnak meghajolni, többnyire csak jövés-menésre alkalmasak, és párbeszédre. Mivel az arc ennél a bábnál síkban van ábrázolva, mozgatására a síkbáb mozgatásának szabályai érvényesek. Gyakran használták például a betlehemes bábtáncoltató játékoknál, mivel nagyon alkalmas a ritmikus mozgások megjelenítésére is.

A betlehemes játékoknak van még egy ismert fajtája, az ún. *titiri bábok*, amiket szintén alulról mozgatnak, de mégis egyedi a mozgatási rendszere. A színpad – ami többnyire kis, dobozból, vagy fából készített templom, vagy házikó – alján kialakított kis vájatokban történik a mozgatás a bábok húzogatóásával, előre kitalált koreográfia alapján. Ezeket a figurákat úgy készítik, hogy kisebb botokra textilanyagokat kötöznek. Az adventi készülődés idején el is készíthető egy ilyen kis templomocska, és hozzá a bábok. A gyerekek nagy élvezettel játszanak ezzel a kis mini világgal.

A botos bábok csoportjába sorolhatók még az ún. *pálcás*, vagy másként vajang típusú bábok, amelyeket a ruha alatt egy tartórúddal lehet tartani, de a kezeken is van egy-egy pálcá, amik azok mozgatására szolgálnak. Ezek a figurák, szép, méltóságteljes mozgásra képesek, főleg, ha a tartórúdon még a fej mozgását segítő szerkezet, az ún. *gapit* is megtalálható. Pontosan ezért jól alkalmazhatóak a bibliai történetek feldolgozásánál.

Nagyon érdekes, és varázslatos technika az ún. *árnyjáték* is, ami igen alkalmas az álomszerű, jelenetek, vagy idősíkok változásának kifejezésére, különböző áttűnések megjelenítésére. Az árnyfigurák tulajdonképpen kivágott síkbábok, amelyeket további mintázással lehet díszíteni, de gyönyörű felületeket, képeket lehet kialakítani színes fóliákkal, csipkével, különböző, főként áttört textúrájú anyagok segítségével. A fényforrás lehet egy zseblámpa, egy írásvetítő vagy egy asztali lámpa is, maga a színpad pedig egy kivágott doboz, vagy két tartórúdra erősített vászon. Az alulról mozgatott változat az ún. indiai típusú árnyjáték, amelynél a fényforrás hátulról érkezik.

A gyerekekkel igen hamar el lehet készíteni egy ilyen kis árnyszínházat, bele a figurákat is.

Az alulról mozgatható figurák közé sorolhatóak még az ún. síkbábok, illetve az óriásbábok is.

A *síkbábok* igen népszerűek, mert egyszerűnek tűnik az elkészítésük. Annál több problémát vet fel a mozgatásuk, főként, ha csupán egyik oldalról van ábrázolva egy figura. Nem ajánlatos különböző mesekönyvek illusztrációi alapján elkészíteni ezeket a bábokat, annál inkább jól alkalmazható ez a technika például egy-egy tanórán, mert a gyerekek gyorsan elkészíthetik a figurákat saját rajzaikból, és lehetőségük van az adott történetet azonnal eljátszani.

Az *óriásbábok* mozgatásához sokszor több ember is szükséges. Ezek főként szabadtéri rendezvényeken jelennek meg. Készítésük hasonló a fakanálbábéhoz, de a fej kitömött. Ilyen óriásbáb például a téltemető szokásnál használt kiszebáb is.

Hátulról mozgatott bábok

Bunraku

Ez a bábszínházi forma Japánból származik, és többféle változata megtalálható Európában is.

Ezek közül talán a legelterjedtebb az, amikor a hátulról mozgatott bábok fejéből markolatszerű fogó emelkedik ki, amelynek segítségével a bábos tartja a bábót. Van, amikor a kéznél, azaz a könyöknél is találhatunk mozgatópálcát. Ha finomabb, összetettebb mozgásra van szükség több bábos is mozgathat egy figurát: egy tartja a bábút, kettő pedig a kezeket mozgatja. Ehhez természetesen igen összehangolt munkára van szükség.

Ezt a technikát legtöbbször az ún. asztali bábjátéknál alkalmazzák, ahol a bábos, vagy bábosok is látszanak. A bábost tekintve is igazi kihívásnak számít, hiszen úgy kell életre keltetnie a bábút, hogy közben ő ne váljon dominánssá, „láthatatlan” legyen.

Feketeszínház

Ennél a színházi formánál az a lényeg, hogy minden fekete, nem látszanak a bábosok sem, csupán a fénysávokba tartott figurák, tárgyak válnak láthatóvá. Ezáltal olyan, mintha azok valóban élnének, maguktól mozognának.

Kínai típusú árnyjáték

Ebben az esetben a fényforrás nem hátulról, hanem felülről jön, tehát a vászontól távolabb eső dolgok már nem látszanak. Ezért ennél a technikánál a figurákat hátulról kell mozgatni, szorosan a vászonhoz nyomva.

Tárgyjáték

Itt nem feltétlenül szükséges a hátulról mozgatás, de például, ha egy asztalon játszunk, akkor ez a megfelelő mozgatási forma, mert különben a kezünkkel kitakarjuk a tárgyakat.

Ennek lényege, hogy valódi használati tárgyakkal adunk elő egy történetet.

Ez a forma nem áll messze a gyerekektől, hiszen a mindennapi játék során öntudatlanul is alkalmazzák. Érdekes lehet egy történetet úgy feldolgozni velük, hogy a karaktereket kiválasztják az őket körülvevő tárgyakból, és azokkal játsszák el. Közben lehet velük beszélgetni arról, hogy egy-egy szereplőt miért pont azzal a tárggyal jelenítenek meg, mik azok a tulajdonságok, amelyek alapján a tárgyakat megszemélyesítik. Arra viszont ügyelnünk kell ennél a játéknál, hogy a tárgyak lehetőleg anyaguk, vagy használati lehetőségeik szerint egy csoportból származzanak (pl. különböző üvegek, edények, evőeszközök, vagy éppen takarító eszközök, íróeszközök, táskák stb.).

Bábtervezés, bábkészítés

A természetből ismerjük a bebábozódás fogalmát, aminek lényege az, hogy a bábón belül egy átváltozási folyamat megy végbe. Még nem tudjuk milyen lesz az, ami benne rejlik, alakul, de mindenképpen benne van a kibontakozás lehetősége.

A bábkészítés is ilyen folyamatnak tekinthető, hiszen az anyagban már benne rejlik egy-egy figura.

Kathy Wütrich svájci bábos, bábterapeuta ezt így fogalmazta meg:

*„Valamikor a lelkem egy nagy fában lakott.
Kivágták és a fa új formát kapott.
Lágy papírja és a víz, ez az őselem összevegyült,
formát adott nekem.
És gyúrt anyagból lettem én.
Simogató kéz varázsolt életet belém,
s a simogató gondolat is belém költözött.
Visszasugárzom most a gondot, s örömet.
Neked akarom adni magam.
Végy kezédbe, csodát teszel, nagyot,
élek, amíg te akarsz.”*

Ez tehát a bábok születésének útja. Elképzeljük, megformáljuk őket, majd életre keltjük, hiszen a bábnak csak akkor van értelme, ha játszunk is vele.

A megelevenedett anyag azonban sohasem önmagát jelenti, hanem jóval túlmutat azon, azaz jel, szimbólum, metafora. A báb tehát, különösen az arc jelet erősít fel, amely rendszerint az ember archetipikus vonásait hordozza.

Egy bábu megtervezésénél, készítésénél fontos átgondolni, hogy mit akarunk vele és általa elmondani, és erre milyen anyag és technika a legalkalmasabb.

Elsőként meg kell határoznunk a karaktert, amelyet meg akarunk formálni. Ezt úgy történik, hogy a drámai folyamat során, elsősorban a cselekedeteiből megismerjük az adott szereplő jellemét, személyiségét, főbb tulajdonságait, és ezek alapján kialakítunk róla egy képet.

Ehhez hozzájárulnak a különböző külsődleges jegyek, amelyek kifejezhetik ezeket a tulajdonságokat.

A különböző jellemvonásokat, a többretegű személyiséget igen nehéz egy bábon kifejezni, hiszen nincs mimikája, nincsenek gesztusai. Éppen ezért muszáj tipizálni, egyszerűsíteni, sűríteni, azaz a tulajdonságok közül egyet-egyet, ami nagyon jellemző rá kiemelni, másokat pedig háttérbe szorítani. Ez a stilizálás, karikírozás, amelynek során a legjellemzőbb vonásokat eltúlozva jelenítjük meg (alak, fejforma, öltözet, hajviselet).

Vannak alapvető „szabályok”, amelyek segíthetnek a különböző karakterek megformálásánál. Ilyenek például az arcra, testarányokra, testtartásra vonatkozó általános alapelvek.

Mindig érdemes tehát meghatározni például a báb korát, azt, hogy öreg, fiatal, gyerek esetleg csecsemő, vagy aggastyán, mert ehhez kell megválasztani az anyagokat és formákat.

Az arc esetében például, kisgyereknél, csecsemőnél jellemző a magas homlok, nagy szemek, pici orr, pici száj, míg a felnőttél magasan, egymáshoz közel esnek a szemek, és viszonylag kicsik, a száj keskeny, az áll erős. Időseknél ugyanez jellemző, de még nagyobb, megnyúlt az orr és a fülek, beesettek a szemek.

Anyaghasználat szempontjából a gyerek-, csecsemő báboknál világos színű anyagot használunk a fejhez, felnőttéknél, időseknél lehet barnásabb, sötétebb színeket is alkalmazni.

A testarányok és testtartás szintén nagyon kifejező. A csecsemőnél, kisgyereknél az jellemző, hogy a fej nagy az egész testhez viszonyítva, felnőttéknél ez arányosabbá válik. A gyermek testtartása általában egyenes, az időseknek hajlott hátuk van, előreálló fejük.

A jó báb tehát már megjelenésével „elmondja”, ki is ő, mit képvisel az adott történetben.

A bábkészítésénél nem feltétlenül a szépség a mérvadó, sokkal inkább a kifejező erő, a karakter. Ezért nem ritka a bábjátékokban a groteszk figurák megjelenése sem.

Anyaghasználat szempontjából azt kell megjegyezni, hogy egy adott műhöz mindig egynemű képi világot kell alkotni. Ebbe nem csupán a bábok, de a díszlet, a háttér is beletartozik. Azt jelenti ez, hogy a bábokat, díszleteket lehetőleg azonos típusú, vagy egymáshoz illeszkedő anyagokból készítsük el, ami kifejezi a szereplők hovatarozását, társadalmi elhelyezkedését is, sőt utalhat a korra is, amelyben a történet játszódik.

Bibliai bábok esetében például nem ildomos műszálás, vagy műanyag anyagokat használni, sokkal inkább természetes alapanyagokat, kiindulva a korabeli öltözködési stíusból, illetve az éghajlati viszonyokból.

Ha állatfigurákat készítünk, akkor is meg kell találnunk az adott állat legjellemzőbb vonásait. Ezek többnyire antropomorf vonások, mint például a ravasz, gonosz, kedves, erős stb.

A bábkészítés nem egyszerű tevékenység, főként egy osztálynyi gyerekekkel, hiszen sok előkészületet és időt igényel, viszont megéri néha rászánni magunkat, mert mindenképpen nagy élményt jelent gyerekek és felnőttnek egyaránt, nem beszélve arról, hogy közben nagyon sok új ismerettel gazdagodnak a gyerekek, amit máshol, máskor nem tanulhatnak meg. Elgondolkodhatnak például a különböző jellemvonásokon, tulajdonságokon, fejlődik elvonatkoztató készségük, hiszen mindezt formába kell önteni. Magyarul szimbólumokat alkotnak, alkotunk, amikor bábót készítünk.

Végül, de nem utolsó sorban nagyon fontos az is, hogy a gyermek örül a saját alkotásának, életre keltheti, magáénak érezheti. Ezért a játékot sohasem szabad kihagyni a bábkészítés folyamatából.

„A gyerek azért készíti a bábót, hogy játsszon vele, és nem azért, hogy kiállítsák. A bábu lényege, hogy megmozdul, hogy életre kel. Ha bábokat készítünk, ezt a mozzanatot nem lehet elhagyni, mert különben a tevékenység célja nem realizálódik.”¹⁰

10 Székely Andrea, i.m. 38.

A bábozás alkalmazása a katechézisben

A Bibliában nagyon sok ún. képes beszéddel, képpel találkozhatunk, és valószínűleg az sem véletlen, hogy az igen mély, sokszor elvont gondolatokat egy-egy történeten keresztül tették érthetővé, befogadhatóvá. Nyilvánvalóan ez azért volt szükséges, mert akkoriban igen kevesen tudtak írni, olvasni, és ezáltal nehéz volt a vallásos tanokat továbbadni. A történeteket viszont megjegyezték az emberek, és továbbadták, továbbmesélték. Szándékosan használok itt ezt a kifejezést, bár sokan tartózkodnak tőle a bibliai történetekkel kapcsolatban, pedig nagy valószínűséggel a hallott történeteket úgy adták tovább, mint, ahogyan a népmeséket is. Azt gondolom ez nem csorbított akkor sem, ma sem az értékükön, mert ma már tudjuk, hogy a mese sem csupán valami infantilis, hanem mélylélektani dolgokat feltáró, kollektív és ősi tudást hordozó műfaj.

Amint azt már a történeti áttekintésben láthattuk, a bábok, bábjátás alkalmazása nem áll távol a szakrális tartalmak megjelenítésétől. Az ugyanis, hogy egy történet nemcsak szóban, hanem képekben, mozdulatokban is megfogalmazódik, azt mondhatjuk, hogy hatásosabb lehet, mint egy jól felépített beszéd. Ez érvényes nem csupán a keleti vallásokra, hanem bizony a keresztyén történeteinkre is. Mert gyönyörű történetkincset kaptunk örökölni, és az a feladatunk ma is, hogy ezeket továbbadjuk a következő generációknak, úgy, hogy általuk megértsék a krisztusi tanítások lényegét. A protestantizmusban ezt általában verbálisan tesszük, általában nem használunk képeket, szimbólumokat.

Mára azonban azt kell látnunk és éreznünk, hogy a verbalitás erejét veszítette. Nem a Biblia szavai, hiszen azok örök érvényűek, és a Szentlélek által ihletettek, hanem a mi szavaink. Különösen a fiatalabb generációknál tapasztalhatjuk, hogy sokkal inkább a vizualitás világában élnek. Az egymás felé intézett szavak nagy többsége mára rövidített, sokszor bizony gagyivá is tett üzenethalmazzá vált.

Éppen ezért talán érdemes megfontolnunk, hogyan lehet felszínre hozni újra azokat a közlési formákat, amelyeket elfeledtünk, de amelyek ma is hatásosak lehetnek, és hogyan lehet ezeket a protestáns gondolkodásmódunkba beépíteni.

Elsőként talán a szimbólumok jelentőségére hívnám fel a figyelmet. Manapság naponta használunk, alkalmazunk ún. profán szimbólumokat, jelképeket az egymással való kommunikációnkban is. Gondoljunk csak a mobiltelefonok, számítógépek kis ikonjaira, amelyek segítségével percek alatt kapcsolatba kerülünk egymással, vagy a világ bármely pontjával.

Bármennyire is elidegenítőnek látjuk ezeket, tudomásul kell vennünk azt, hogy ezek a mi ikonjaink, amelyeket mi alkottunk magunknak, magunkról.

Vannak azonban örök érvényű jelek, és szimbólumok, amiket ma már kevésbé használunk és értünk. Ilyenek a vallási, bibliai szimbólumok, amelyeknek az a szerepe, hogy túlmutatva önmagukon rámutassanak a másik, létező valóságra, és arra, hogy az ember ma is kapcsolatba kerülhet ezzel valósággal.

Mivel a bábjáték alapvetően jelképrendszerre, szimbólumokra épülő műfaj, érdemes újra befogadni az egyházba. Ebben a műfajban – ha azt jól alkalmazzuk – a kép és a szó egyszerre visszanyerheti méltóságát.

Másrészt a gyerekekhez, még a mai gyerekekhez is közel álló műfajról van szó, éppen ezért alkalmas lehet arra, hogy olyan tartalmakat mondjunk el vele és általa, amit didaktikus úton nem lehet, vagy nem olyan hatást érünk el vele.

Egy jó darab, és nemcsak színdarab, hanem bábjáték is mélyen megérinthet, és elvezethet a katarziséig, ami, mint láttuk, azt jelenti, hogy átformálódok általa.

A bibliai történetek nagy többsége alkalmas arra, hogy ilyen módon feldolgozzuk, hiszen viszonylag egyszerű, egyenes szálú cselekményük van, megtalálhatóak bennük a különböző jellemek, konfliktusok, majd a feloldás, megoldás is. Nem véletlen az sem, hogy a keresztyén gondolkodás az ember és a világ folyását is egyetlen történetként értelmezi, amelynek van kezdete és lesz vége. Ez az üdvtörténet, amelynek mi is részesei vagyunk.

Nagyon érdekes, és már önmagában üzenetet hordozó lehetőség egy-egy bibliai történet ilyen szempontok alapján történő „elemzése”. Nem teológiai, hanem inkább lélektani szempontból közelítve meg az egyes szereplőket, behelyezkedve élethelyzetükbe, megérteni motivációjukat, cselekedeteiket. Igazán különös érzés, amikor a szemünk előtt, illetve bennünk bontakozik ki a történet mondanivalója.

Természetesen egy gyerekcsoporttal, hittanórán, gyermek-istentiszteleten, de esetleg még ifjúsági bibliaórán is át lehet élni ugyanezt. Nem fontos az, hogy mindig más történetről beszéljünk, sokkal izgalmasabb, ha egy történetet feltárhatunk teljes mélységében. Közben a gyerekek rengeteg dolgot megtudhatnak az akkori szokásokról, a bibliai vidékről, az öltözködésről, de önmagukról is.

Ezek alapján el lehet készíteni a bábokat, díszleteket, ami közösségi élményt is nyújt, hiszen együtt kell működni a többiekkel, közösen kell létrehozni valamit.

Végül a játék során felszínre kerülhetnek elfojtott érzelmek, indulatok, konfliktusok, amelyeket a bábok segítségével „büntetlenül” ki lehet fejezni, át lehet élni. A báb ugyanis ebben is segít. Nem én játszom, hanem ő, áteszem rá az érzelmeimet, indulataimat. Ilyen módon még a legvisszahúzódnóbb gyereket is be lehet vonni a játékba, mert lehetősége van egyszerre elbújni és megnyílni.

Nem szükséges mindig nagyszabású előadásokban gondolkodni, csupán fel kell fedeznünk azokat a technikákat technikákra, amelyeket órai keretek között is meg lehet valósítani. Az sem szükséges, hogy folyton bábozzunk, hiszen egy idő után valószínűleg elveszíti varázsát, esetleg felületessé válik.

Itt szükséges megemlíteni, hogy a színvonalra mindig vigyáznunk kell! Ezzel megadjuk a tiszteletet azoknak a történeteknek, amelyeket feldolgozunk, másrészt mindig arra kell gondolnunk, hogy a képek, amiket alkotunk, vagy a gyerekeknek beviszünk, rögzülnek. Egy bibliai történet esetében azt gondolom erre még fokozottabban vigyáznunk kell, hiszen valamilyen módon istenképet formálunk, teremtünk általuk. Ezt pedig csakis a legjobb ízléssel és tisztelettel tehetjük meg.

Elkerülhetetlen azzal a kérdéssel szembesülni, hogy miként lehet ábrázolni az ószövetségi történetek isteni megjelenéseit, vagy éppen Jézus Krisztust. Szabad-e egyáltalán képileg megjeleníteni, kiábrázolni? Azt gondolom, hogy igen, ha ezt nagyon gondosan tesszük, megkeressük azokat a formákat, színeket, gesztusokat, amelyek által be- és elfogadhatóvá válnak ezek a „képek”.

Nemcsak arról van szó, hogy eljussanak ezek a történetek minden gyerekekhez, hanem arról is, hogy milyen módon. Ez pedig a mi felelősségünk. „Mindent megvizsgáljatok, ami jó azt megtartsátok.” (1Thessz 5, 21) Ez az újszövetségi gondolat kell, hogy érvényesüljön a katechézisben is.

Az egyházon belül mindenképpen megtalálhatjuk azokat az alkalmakat, amikor alkalmazhatjuk a bábozást. Elsőként ott vannak a nagy ünnepeink, majd a családi istentiszteletek, esetleg a nyári táborok, amikor egy bábos tematikára felépíthetünk egy egész hetet. A gyerekek szívesen szerepelnek, sőt, ha maguk is tevékenyen részt vesznek az alkotó folyamatban, még szívesebben jönnek. Ezek az események életre szóló élményeket adhatnak, és mindenképpen pozitív viszonyulást az egyházhoz.

A történetek feldolgozásának módszere gyakran megegyezik a már korábban leírtakkal, és a bábkészítésnél is ugyanazok a szempontok érvényesülnek. Egyvalamire vigyázzunk azonban. A bábdarab nem bábokkal elmondott prédikáció. Nem szükséges tanulást levonni, megmagyarázni a történeteket, hiszen, ha valóban mélyre mentünk a történetnek, az önmagát fogja feltárni előttünk. Igyekezzünk szép, de mindenképpen életszerű párbeszédet, jeleneteket alkotni, és ne belebonyolódni a kánaáni nyelvbe, amit a gyerekek többsége nem ért.

Arról is volt szó, hogy a bábjáték, mint műfaj képes befogadni más művészeti ágakat is. Azt gondolom a bibliai történeteknél ez még fokozottabban érvényes, hiszen számtalan irodalmi, képzőművészeti, zenei alkotó inspirálódott általuk. Miért ne lehetne ez fordítva is így? A tisztább, jobb megértésért, befogadásért segítségül lehet hívni más alkotásokat is.

Végül, ahogy azt az elején is megállapítottam, lehetetlen ennek a témának pontot tenni a végére. Bizonyára sok kérdés merül fel még vele kapcsolatban, de remélem, hogy a felvázoltak segítséget nyújtanak azoknak, akik szeretnék ezt a műfajt, módszert beépíteni munkájukba, szolgálatukba.

Drámapedagógiai lehetőségek a katechézisben¹

CS. SZABÓ SÁNDOR

A dramatikus hittan során a drámapedagógia módszereit állítjuk a hitoktatás (gyülekezeti munka) céljaiba. A drámapedagógia cselekvés, élményszerzés, átélés, állásfoglalásra készítés által tanít, ezt a tanítási módot sem lehet másképp megismertetni a vele szimpatizáló vagy iránta érdeklődő katechétákkal. Kezdetnek nézzük meg közösen egy általános iskolás korosztály számára írt dramatikus hittanfoglalkozás tervezetét, ha képzelőerőnk és kedvünk engedi, vegyünk is részt benne!

¹ A háttéranyag jelentős része a szerző *József köpönyegében* című könyvéből vett részletek felhasználásával készült, a Parakletos Kiadó szíves engedélyével. A könyv megrendelhető a www.parakletos.hu oldalon. A példafoglalkozás eredetileg a www.kateteka.hu internetes hitoktatói tudástáron jelent meg.

PÉLDAFOGLALKOZÁS: NAP, MARADJ VESZTEG! (Józsué 10,1-15)

Bevezető beszélgetés: Üljünk körbe! Történt már olyan, hogy egy barátodnak szüksége volt a segítségedre? Esetleg fordítva? Mondjatok példákat!

Rávezető játék: Maradjunk ülve! Osszunk ki reklámújságokat, szedjük szét lapokra és gyűrjenek belőlük papírgalacsinokat, minimum A4-es, de inkább A3-as (dupla lap) oldalt felhasználva. Legyen bőven, a csoport létszámának négy-tízszerese, de legalább 50 darab. Ha kész, a terem arra alkalmas felében dobálják őket szanaszét. Most jön a JÁTÉK: egyenként versenyzünk, minden versenyzőnek van fél perce arra, hogy összegyűjtse a galacsinokat egy szatyorba (legyen több szatyor is nála, hogy elférjen a zsákmány). Az a nyertes, aki MINDET összeszedi, nem számít, hogy ki szed össze többet, ha egy is marad. Mindenki próbálja meg, aki szeretné. (Azért kell 50 darab minimum, hogy szinte biztos ne lehessen összeszedni őket fél perc alatt.)

Ha mindenki megpróbálta, üljünk vissza. Kérdezzük meg: sok volt vagy kevés ez a fél perc? Mikor lehet sok fél perc? (pl. ha víz alatt kell lenni, vagy ha hideg vízzel zuhanyozunk fél percig). Tudunk más példákat mondani arra, amikor „lassan” vagy „gyorsan” telik az idő? (Játék közben gyorsan, unalmas órán lassan – remélhetőleg most inkább gyorsan...)

Történet: (Ha már vették a gibeóniak cselét, ismételjük át pár szóban, ha nem, enélkül is folytatódhat.) A gibeóniak szövetséget kötöttek az izraelitákkal, ezért a szomszédaik megharagudtak rájuk. Öt szomszédos király összefogott és ostrom alá vették Gibeónt. A gibeóniak Józsué segítségét kérték, aki össze is hívta az izraeli sereget.

1. *Építsük fel az ostromot:* tegyünk egy széket középre és öt széket köré. Az öt szék az öt király serege, a székekre és melléjük halmozzuk fel a galacsinokat, ők az ostromló katonák. Túlerőben vannak. Egy sapkát vagy hasonló dolgot tehetünk Gibeónba, ők a védők, de nem lesz szerepük.

2. *Készüljünk fel a csatára:* fegyverkezzünk fel a teremben talált dolgokkal (ceruza kardnak, tolltartó, könyv pajzsak stb.). Gyakoroljuk a fegyverek használatát, de ne egymáson! Döfjünk, hárítsunk. Vezényszóra sorakozzunk, meneteljünk, menetből fejlődjünk fel csatasorba. Legyen csatakiáltásunk. Ha már ki vagyunk képezve, álljunk be menetoszlopba.

3. *Rajtaütés:* Meneteljünk az ostromhoz, vezényszóra fejlődjünk fel csatasorba, kiáltunk és rohamozzunk. A támadás meglepi az ostromlókat és menekülni kezdenek: a fegyverekkel vagy a kezükkel a roham során szórják szanaszét az öt király ostromló seregét a székekről és a székek mellől!

4. *Üldözés:* A megvert ostromlók menekülnek, szétszóródnak és rohannak vissza a saját városaikba, hogy elbújjanak a falaik védelmében. (Miközben ezt meséljük, szórjuk,

rugdaljuk szét még jobban a galacsinokat a teremben!) Józsué minden ellenséget le akart győzni még aznap, mert ha a katonák visszaérnek a városaikba, később újra támadni fognak.

Válasszunk ki egy gyereket, aki a NAP lesz, kettő másikat (nagyobbakat vagy ügyesebbeket), akik a MENEKÜLŐK segítői lesznek, a többiek lesznek Józsué katonái, az ÜLDÖZŐK. Az ÜLDÖZŐK tegyék le a fegyvereiket és kapjanak helyette egy-egy reklámszatyrot. Ők Gibeón városától indulnak. A NAP a terem villanykapcsolójával szemkösti falhoz áll, a MENEKÜLŐK segítői bárhol lehetnek.

FELADAT: A NAP tyúklépésben elindul a villanykapcsoló felé, ha odaér, lekapcsolja és azzal vége a játéknak. Ennyi idejük van az ÜLDÖZŐKnek arra, hogy begyűjtsék a megvert sereget jelképező papírgalacsinokat. A MENEKÜLŐK két segítője a még szabad papírgalacsinokat kézzel vagy lábbal odébb lökheti, de amit a gyűjtők már összeszedtek vagy megfognak, ahhoz nem érhetnek hozzá! (Ezt vegyük szigorúan.)

Ha a lámpa lekapcsolásakor van szabad galacsin, a MENEKÜLŐK nyertek, ha adott időre mindet összeszedik, akkor az ÜLDÖZŐK (és mindenki, mert nem kell külön takarítani...). Alakítsuk úgy a körülményeket, hogy a MENEKÜLŐK nyerjenek – a két legügyesebb gyerek legyen az, sok galacsin legyen jól szétszórva, csökkentsük a NAP által megteendő távolságot, ha soknak találjuk.

Ha a MENEKÜLŐK nyernek, adjunk egy új esélyt az üldözőknek, megpróbálhatják újra (szórjuk szét a begyűjtött galacsinokat). Igyekezzünk, hogy most se sikerüljön a dolog.

5. *A csoda:* Következzen a harmadik próbálkozás, de tisztázzuk előtte, hogy ha taposlunk/kiáltunk (amiben hangosabban vagyunk), akkor mindenkinek meg kell állnia, a NAPnak is, mert mondani fogunk valamit. Félúton járjon a NAP, amikor egy pillanatra megállítjuk az eseményeket. Mondjuk el, hogy miközben üldözték a megvert ellenséget, Józsué, az izraeli sereg vezére is látta, hogy kevés lesz az idő, lemegy a nap és a sötét éjszakában a menekülők egerutat nyernek. Ezért hangosan így kiáltott: „Nap, maradj vesztig Gibeónban, te is hold, az Ajjálón völgyében!” (Józsué 10. 12) Ekkor fogjuk meg a NAPot, ne engedjük továbbmenni és engedjük tovább a játékot: mivel az ÜLDÖZŐK többen vannak, csak idő kérdése, hogy nyerjenek. Ha nyertek, engedjük el a NAPot, hogy lekapcsolja a lámpát.

Így tett csodát az ÚR és aratott nagy győzelmet Józsué az ellenségein.

Zárás: Üljünk le az immár tiszta teremben. A történet arról szól, hogy Isten az időnek is az ura. Adjunk aranymondást, ha szoktunk. Kérdezzük meg tőlük, hogy mire szeretnék, hogy több idejük legyen? Biztassuk őket, hogy kérjenek Istentől időt rá (már ha olyan a dolog). Imádkozzunk azért, hogy bölcsen használjuk fel az Úrtól kapott időt.

KEZDJÜNK HOZZÁ!

Mint a legtöbb dologban, itt is az első lépések megtétele, a kezdet a nehéz. Ha túl nagyok az elvárásaink magunkkal, a dramatikus hittannal vagy a csoporttal (hogyan fogadják,

hogyan élnek vele?) szemben, könnyen csalódhatunk benne és felhagyhatunk a próbálgatásával. Tudatosítsuk magunkban, hogy a sikerért meg kell dolgozni ebben is, sőt, az is lehet, hogy eleinte nehezebbnek tűnik majd minden, mint eddig. Nincs ebben semmi rendkívüli.

Kezdeti lépésnek talán az a legjobb, ha végig gondoljuk eddigi hitoktatói, gyülekezeti munkási gyakorlatunkat és megvizsgáljuk, hogy alkalmaztunk-e már valaha bármit is a dramatikus eszköztárból, legyen az akár egy rövid kis bemelegítő vagy levezető játékot, ami nem is kötődött a tananyaghoz. Vagy állítottunk-e már össze karácsonyi vagy húsvéti jelenetet? Olvastunk, olvasattunk-e már fel bibliai történetet úgy, hogy kiosztottunk bizonyos szerepeket? Vittünk-e be már valamiféle szemléltető eszközt az órára, mondjuk egy töviskoszorút vagy kétszázas szöveget, hogy illusztráljuk valamelyik bibliai történetet? Úgy vélem, szinte nem is akad olyan hitoktató, ifjúsági munkás, aki még soha nem találkozott valami ilyesfélével. A felismerés, hogy már az első lépéseket megtettük, valószínűleg ösztönözní fog minket arra, hogy megtegyük a következőket is, és tudatosan, vagyis még hatékonyabban, hasznosabban éljünk a dramatikus hittan nyújtotta lehetőségekkel.

HA DRÁMA, AKKOR SZEREPEK

A dramatikus hittan nem színjátszás, nem előadás, de ennek ellenére különféle szerepek jelennek meg benne. Ezek nem a semmiből jönnek, nem működnek előkészítés, építés nélkül. A szerep fogalmától nem kell idegenkednünk: mindennapi életünk során is szerepekbe lépünk és szerepeket tartunk, adott helyzettől függően. Szerep a húsvéti locsolkodás, szerepek működnek akkor, ha autóst igazoltat a rendőr (talán ezzel illusztrálható legjobban az, hogy mit jelent a megfelelő szerep felvétele és a szerepben maradás, hiszen komoly és azonnali következményei vannak a szereptévesztésnek, szerepváltásnak, ha például az állampolgár szerepe helyett keményfiú szerepet választunk), és nem utolsósorban a tanári lét is egy szerep, főleg egy óra során.

A másik oldalon ugyanígy szerepeket játszanak, legyen az a jó tanuló vagy az osztály bohóca. A dramatikus hittan során alkalmazandó szerepeknél tehát nem valami új dolgot vezetünk be, hanem csak másik szerepeket alkalmazunk a céljaink eléréséhez, akár többet is egy foglalkozás alatt.

A legfontosabb a tanári, foglalkozásvezetői szerep változása, a változás milyenségének és szükségességének felismerése a katechéta részéről. A korábbi, frontális órákon megszokott szerep itt nem fog működni. A dramatikus hittan során a tanár nem feltétlenül a foglalkozás központja, nem ő az elsődleges információ- és élményforrás, lehetnek hosszú percek, amikor igazából senki sem figyel rá. Nem az ő hangja lesz az egyetlen és a pedagógusi képességei megítéléséhez semmi köze nem lesz annak, hogy a csoportnak mekkora a zajszintje. (Mert egy dramatikus foglalkozás jó eséllyel hangos, zajos, akár csapkodós, kiabálós is lehet. Sőt, az a jó, ha az.) A katechétának ez nagy váltás lehet és elképzelhető, hogy nem is fog könnyen menni. Ez az első és talán legnagyobb szerepkérdés.

Ugyanakkor a résztvevőket is szerephez fogjuk léptetni, mert szereplőként van rájuk szükségünk. A példafoglalkozásban ilyen szerep a játészó (a galacsingyűjtésnél), az építő, a

katona, a Nap, a tanár szerepe a vezér, a kiképző, Józsué. A szerepbe lépést nagyban segíti az önkéntesség (megfelelő aktivitású, készséges csoport esetén a „*ki szeretne X.Y. lenni?*” kérdés is hatékonyan alkalmazható), de egy vonakodó, passzívabb, félénkebb csoportból is szerepbe csalogathatóak a tagok. Fontos ez esetben a fokozatosság. Először csak egy kicsit mozdítsunk rajtuk, apró, egyszerű dologgal, amiben biztonságban érzi magát, mégis valamennyire előre lép. A példafoglalkozásban ez elkezdődik a kérdéseknél (amire az válaszol, aki akar, nem felszólítással megy), majd megmozdulunk: papírt tépünk, galacsint gyúrunk, eldobjuk, ezzel birtokba vesszük a teret. Várat, ostromot építünk, elbújhatunk a tömegben közben, akár csak a gyakorlatozásnál. Apró lépésekkel át lehet lendíteni a vonakodókat is – akit meg nem, azt hagyjuk meg kívülállónak, megfigyelőnek, dramatikus hittan csakis önkéntes résztvevőkkel működik. Mindig legyen ott az „én ezt most nem szeretném csinálni” lehetősége. A tanár, új szerepében, ezt is el kell tudja fogadni. Cserébe őt is elfogadják majd nem csak az új tanári szerepben, a másfajta (de talán nagyobb, szilárdabb, dinamikusabb) tekintélyével – sőt, még akkor is, ha a játékon belül ő maga is szerepet ölt, talán egy olyat, ami ugyanolyan, vagy akár alacsonyabb státuszú szerep, mint a szerepbe lépett fiataloké.²

FOGLALKOZÁSTERVEZÉS

Mivel a dramatikus munkaforma sokszereplős, a hagyományos, frontális óra tervezésénél széleskörűbb, másféle tervezést kíván, több szempontot kell figyelembe venni. De ez ne riasszon el senkit: csak az elején igényel többletbefektetést, majd (főleg a tanári) rutin kialakulásával elérhetjük azt a kényelmes helyzetet is, hogy nem nekünk kell a hátunkon vinni az egész órát vagy foglalkozást, hanem csak be kell indítani és vezetni, a munka nagyobbik részének elvégzése már nem a mi energiáinkat szívja le, sőt, egyenesen fel is tölthet minket a diákokkal való együtt munkálkodás.

A tervezés során érdemes a következő dolgokat végiggondolni:

Kinek?

Milyen a csoportunk, mekkorák, mennyire érettek, hogy állnak hozzá a tárgyhoz, milyen viszonyt ápolnak velünk? (Nyilván könnyebb egy olyan csoporttal drámázni, amivel jóban vagyunk, de meg lehet kínálni egy negatív hozzáállású, vagy akár ellenséges társaságot is vele, csak mindezt figyelembe kell venni.) Van-e már tapasztalatuk a dramatikus feldolgozási módokkal? Milyen a csoport tagjainak egymáshoz való viszonya (ha rivalizáló klikkekből állnak, nem biztos, hogy vetélkedéssé válható dolgot kell vinni, ha nagyon erőszakosak, akkor ezt is figyelembe kell venni, ha van köztük kiközösített, akkor vigyázni kell, nehogy erre még ráerősítsen egy rosszul megválasztott szerep.) Milyen a csoport összetétele? Milyen a nemek aránya? Kik a hangadók, számíthatunk-e rájuk, hogy segítenek,

2 A szerepek osztályozásáról bővebben olvashatunk a Drámapedagógiai Magazin 1994. évi különszámában, ami ingyenesen letölthető a www.drama.hu DPM aloldaláról.

vagy külön kell figyelniük, hogy ne romboljanak? Aktívak vagy passzívak? Sokat kell-e fegyelmezni? Milyen kérdések foglalkoztatják őket mostanában? Van-e köztük olyan, akinek az életére úgy rezonálhat a tervezett foglalkozás, hogy sebeket téphetünk fel? (Nem vagyunk pszichiáterek, az ilyen eseteket messzire el kell kerülni, nem csinálhatunk ún. pszichodramát, mert belemászni könnyű, építő módon kijönni kevésbé.)

Mit?

A témát nagyjából behatárolja az adott tananyag, bár a tanár dönthet úgy is, hogy ebből alkalmanként kilép, illetve ha nem iskolai, hanem gyülekezeti vagy tábori alkalmat tervezünk, még szabadabban választhatunk. A legértékesebb, legizgalmasabb alkalmak olyankor születhetnek, amikor a feldolgozandó téma valahogy reflektál a csoport aktuális vagy visszatérő dolgaira. Erre lehet esély bibliai történetek feldolgozásánál, viszont vigyázni kell, hogy ne váljon életjátékká, túlságosan személyessé, a szerep mindig maradjon meg szerepnek, védőfálnak a dráma és a valóság között. Mindenképpen érdemes az anyagot megrágni, fontos-e annyira, van-e benne annyi, hogy lehessen dramatikus foglalkozást építeni rá? Nem kell minden tananyagot dramatikusan feldolgozni, illetve nem kell mindent ugyanúgy. Van-e a történetben annyi feszültség, drámai elem, ami elviszi a hátán az egészet, illetve van-e benne annyi mozgástér, ami teret enged az egyéni gondolkodásnak. (Ha azt akarjuk, hogy a végén az előre megfogalmazott dogmatikus tételt mondják ki ők is, akkor ne drámázzunk, akkor beszélgessünk, érveljünk.)

Mi a kontextus?

Ha megvan a téma, a problémakör vagy történet, akkor le kell bontani részleteire, mintha egy színdarab lenne, aminek van ideje, helye, és vannak szereplői. Ezt a három dolgot kell nekünk is végiggondolni, még akkor is, ha a drámapedagógia nem elsősorban megnézésre, hanem részvételre szánja a foglalkozásait.

Idő: mikor játszódik a történet, milyen korba akarjuk helyezni a feldolgozást? Ha a múltba, ismerik-e azt, hogy ez mivel jár, vagy külön ezt is be kell vezetni? Ha a jövőben, hogy teremtyük meg, milyen eszközöket alkalmazunk a világépítésre? Lehetünk-e anakronisztikusak, feldolgozhatunk-e például egy ószövetségi történetet úgy, mintha ma játszódna? Mit ad ez hozzá, mit vesz el? Szükséges-e mindenképpen az eredeti időhöz ragaszkodnunk vagy értelmezhető-e időtlen vonalon is az üzenete?

Hely: hol játszódik, fontos-e részletesen megteremtteni a helyszínt, vagy elegendő elnagyoltan (a tengeren vagyunk, a sivatagban vagyunk, vagy a jeruzsálemi templomban vagyunk, ami így és így néz ki, ez a része erre, ez pedig arra szolgál, és ez fontos lesz a foglalkozáson is). Ha ki kell dolgozni a helyszínt (de ez ne legyen öncélú, csak annyira legyen kidolgozva, amennyire a foglalkozáshoz kell!), akkor külön meg kell tervezni azt, hogy hogyan és a játék melyik fázisánál tesszük ezt meg, illetve egyszerre vagy fokozatosan, tanár által vagy diákok munkája által, stb. Mik a helyszín részletei? Mire van szükségünk hozzá?

Személyek: milyen szerepekbe léptetjük majd bele a diákokat, milyen szerepbe lép be esetleg a tanár? Mennyit kell megadnunk ahhoz, hogy működjön a szerep (kor, foglalkozás, társadalmi rang, személyiségjegyek, jelzésértékű kellékek, jelmezek, maszkok). Kit akarunk bizonyos szerepekre, vagy elbírja-e a játék, ha ők választanak? Várhatóan hogyan fog majd viselkedni ebben a szerepben? Kell-e szerepet váltani, cserélni, vagy egymás után több szerepbe is lépni? Lesznek-e olyan szereplők, akiket nem diákok személyesítenek meg, hanem a tanár elmondásából, levélből stb. lépnek és befolyásolnak majd?

A kontextust először fel kell építeni, hogy a dramatikus foglalkozás működni tudjon, ebben segítenek a kontextusépítő munkaformák, amik közül ebben a cikkben is találunk párat.

Mire koncentrálnak, avagy a fókusz

Érdemes ezt a pontot egy jól megfogalmazott kérdésbe sűríteni, amire a választ nem a tanár mondja meg, hanem a diákok fogalmazzák majd meg (leginkább magukban, nem is feltétlenül tudatosan), a tanár csak az utat biztosítja ehhez a foglalkozás összeállításával, a konvenciók megválasztásával. (Lásd később!) Pl. Mit teszek, ha adni akarok, de visszatartanak? (A nagy vendégség története) Van-e olyan, amit már nem áldozok fel a meggyőződésemért? (Apostolok a nagytanács előtt) Élek-e a bosszúval, ha jogom van hozzá és megtehetem? (József és testvérei) Mire van elég időm Istennel? (Nap, maradj vesztég!)

Ez a mondat nem feltétlenül jelenik meg a foglalkozás során, nem azzal kezdjük, hogy ma erre meg erre keressük a választ, ez csupán a készülés során kell, hogy valamilyen szinten megfogalmazódjon, majd az óra levezetése, a munka során megválaszolódjon a tevékenységeken keresztül.

Mi a feszültség?

Ha nincs feszültség, a hosszabb, komplex dramatikus foglalkozás előbb-utóbb érdektelenségbe fulladhat. (Rövidebb gyakorlatok, illusztrációs célú feladatok jól megvannak feszültség nélkül is.) A „feszültség” tehát nem negatívum, nem a tanár-diák vagy diák-diák konfliktus mértékét jelenti a drámapedagógia terminológiájában, hanem az a fajta mentális izgalmi helyzet, ami bevon minket abba, amit csinálunk. Különösen az összetettebb, úgynevezett „tanítási dráma” elengedhetetlen kelléke, de jó, ha valamilyen feszültség minden dramatikus tevékenységben megjelenik. A feszültséget a tanár teremti meg, hiszen ő irányítja a foglalkozást, rajta keresztül alakulnak ki a karakterek, a helyszínek, a kérdések. A feszültség forrása megbújhat a történetben és/vagy lehet pl: a kihívás (valami, amit meg kell tudni csinálni), a tér vagy az idő korlátozása (kötött idő a feladat elvégzésére, a Vörös-tenger partján feltorlódnak a népek, József a kútban), megkötések (egy nehezítő szabály, pl. bekötött szemmel átjutni valahova), az ismeretlentől való félelem, a felelősség (valami vagy valaki rám van bízva, akár fizikailag is, mint pl. a vakvezetésénél, vagy szerepben, hogy én vagyok a város vezetője), és nem utolsósorban a leendő értékelés is ad feszültséget (a végén megnézzük, hogyan oldottátok meg a feladatot...)

Láthatjuk tehát, hogy nem az a nehéz, hogy feszültséget vigyünk a foglalkozásba, hanem inkább az, hogy olyat találjunk ki, amiben nincsen... Ennek ellenére érdemes átgondolni a tervezés során azt, hogy hol és milyen feszültség jelenik, jelenhet meg.

Munkaformák – amiből a dramatikus hittan felépül

A drámapedagógia egyik fontos szakszava a „munkaforma”. Olyan kipróbált, sokféle foglalkozásba sokféle módon elhelyezhető építőelemek ezek, amikből a drámaóra (vagy akármilyen más dramatikus foglalkozás) összeáll. A munkaformák azért jók, mert átgyúráthatóak, készen állnak: nem a semmiből kell kifaragni egy várat, vagy kimenni az erdőbe gyűjtögetni a hozzávalókat, hanem „csak” ügyesen egymásra rakni a fakockákat. A munkaformák ilyen fakockák, gyakorlatilag minden foglalkozás lebontható munkaformákra. Sőt, aki gyakorló pedagógus, az valószínűleg számos munkaformát alkalmazott már és alkalmaz is napi rendszerességgel, csak nem tud róla, hogy a drámapedagógia így hívja ezeket a tanítási formákat.

A munkaformákat osztályozhatjuk olyan szempontból is, hogy mire használhatóak, a foglalkozás melyik szakaszában lehet őket alkalmazni. A kontextusépítő konvenciókkal a történet helyszínét, az események háttérét vagy épp a fókuszban álló szereplőt ismertetjük meg, hozzuk közel a résztvevőkhöz, ezeket a munkaformákat a foglalkozás vagy egyes blokkok elején használjuk általában. A narratív munkaformákkal az eseményeket „beszéljük el”, adjuk át, a költői és reflektív munkaformákkal pedig segítünk átszűrni az egészet a résztvevőkön, megnézni, hogyan helyezték el benne magukat, milyen gondolatokat, érzéseket keltett bennük - ezek a munkaformák inkább a foglalkozás végén, a lezáró, kivezető részeknél kerülnek elő. Persze a munkaformák fent vázolt helye nem szabály, ott a helyük, ahol jól működnek, egyes konvenciók pedig több kategóriába is beleférnének.³

KONTEXTUSÉPÍTŐ

Kép a falon

Jól használható a foglalkozás elején, de természetesen máshol is. Egyszerű, de hatékony módszer arra, hogy megalkossunk egy szereplőt vagy egy emberi érzésnek a kontextusát, ami a foglalkozás szempontjából fontos lesz – és mindezt a résztvevőktől gyűjtjük össze, nem mi mondjuk meg őket, legfeljebb rávezetünk, illetve nekünk kell megadni a minimális kezdeti információt, amiből kibontják a többi. (Felrajzolunk például egy üres embert, csak körvonalakgal, majd megkérjük őket, hogy válasszanak ki testrészeket és írják oda

3 További konvenciók (a „munkaformák” régebbi elnevezése), illetve néhány fenti konvenció részletesebb leírása megtalálható a *Drámapedagógiai olvasókönyv* 153-212 oldalain; Dorothy Heathcote, *A konvenciókról*; Jonathan Neelands, *Konvenciók*.

mellé, hogy az a testrészt hogy viselkedik akkor, ha pl. részeg vagy fél az illető – remeg a keze, vörös lesz az orra stb.)

Tárgyak

Minden tárgynak, még a leghétköznapibbnak és legunalmasabbnak is van „erőtere”, ami jól kibontható, felfedezhető, megalkotható, akár egy egész foglalkozást lehet építeni egy egyszerű tárgy köré. Használhatjuk szerepmélyítésre, helyszín megalkotására. Tegyük fel kérdéseket a tárggyal kapcsolatban: Kié? Mikor kapta? Kitől? Mit szolt hozzá? Mire használta? stb. Akár több tárgyat is vehetünk, amik egy személyhez tartoznak, történetet írhatunk köréjük vagy már korábban kigondolt történetet fedhetünk fel velük pontról-pontra.

Térépítés

A rendelkezésre álló tárgyakból, bútorokból vagy akár a résztvevőkből felépítjük a történet helyszínét vagy egy fontos (reprezentatív) objektumát. (Pl. Jerikó falait egymásra rakott székekből, padokból, a midianiták táborát sátoryszerűen felállított könyvekből – makett –, Ninive főkapuját egymás nyakába ülő fiúkból, akik boltívszerűen összekapaszkodnak odafent, Sodoma városát fakockákból, stb.) Az építés folyamata legalább olyan fontos, mint az elkészült tér használata, ne a vezető irányítsa, csak a minimális követelményeket adja meg és hagyja kibontakozni a csoportot. Így lesz a tér az „övék”.

Hangok, zenék

Hangulat megteremtésére, a helyszín, a kontextus építésére, elmélyítésére használható konvenció. A zene nagyon hatásos tud lenni akár nyugtató, akár izgalmat keltő eszközként, ha zajokat, hanghatásokat használunk, azzal pedig több érzékszervet bekapcsolva mélyebb tudunk tenni éppen vizsgált dolgokat. (Pl. tengeri vihar szélzúgással, hullámvéréssel.) Vehetünk fel hangokat filmekből vagy a természetből is, de ma már az internet szinte kimeríthetetlen forrása különféle hangoknak. Sokkal jobb azonban, ha a résztvevők segítségével állítunk elő hangokat, kopogunk, dübörgünk (eső, földrengés, vihar), zúgunk, kiáltunk... Egy perces betétet bármikor beszúrhatunk, amikor valami jellegzetes hang megjelenik a történetben, de akár egy egész történetet vissza lehet adni hangokkal (nem beszédhangokkal), lehet ez is egy feldolgozási mód.

Analógiák

Kisebbségi, illusztrációs célzatú gyakorlatok, amiknek a fő célja a személyes élmény szerzése, ami által a tárgyalt téma mélyebb megértését érhetjük el. Használatának kulcsfogása a közös terület keresése, a diák által átélhető élmény és a tárgyalt szereplők vagy helyzetekben megjelenő élmény közös területe. Pl. ha vakokról szól a történet, az analógia az lesz, hogy a vállalkozó kedvűeknek bekötjük a szemét és megkérjük őket, hogy egy hétköznapi, egyszerű feladatot hajtsanak végre így. (Hozzanak egy pohár vizet a mosdóból, vagy

töröljék le a táblát, esetleg írjanak egy rövid üzenetet egy lapra.) A homokra épített házat illusztrálhatjuk azzal, hogy a legkisebb diákat megkérjük, hogy üljön a legnagyobb nyakába – valószínűleg ezzel nem lesz gondja. Majd kérjük meg újra erre, de a legnagyobb diák most álljon fel egy székre – nem kell nagyobb bátorság így már a nyakba üléshez, hogy a talaj már nem annyira biztos a lába alatt? A búza és a konkoly példázatát bevezethetjük (vagy később elmélyíthetjük) azzal, hogy hozunk egy csomag hántolt napraforgómagot és egy marék szemes borsot, összekeverjük őket egy tálban, majd megkérjük a diákokat, hogy válogassák szét őket. Addig kell válogatniuk, amíg csukott szemmel nem mernek belenyúlni, az ujjuk közé csippenteni pár szemet és úgy a szájukba venni - figyelmeztessük őket, hogy a bors kicsi, de erős, és egyből meg fogják érezni, ha nem voltak elég alaposak.

NARRATÍV

Tanári narráció

A legelterjedtebb módszer egy történet vagy ismeretek átadására. Dramatikus foglalkozásokon is jól használható bevezetésre, átvezetésre, háttér vázolására. Jó, ha minél tömörebb és lényegre törőbb, semmiképpen se domináljon egy foglalkozáson. Lehet vegyíteni, fűszerezni más konvenciókkal, hogy az illusztrációkon keresztül érthetőbb és hatásosabb legyen.

Élőbáb

Kiválasztott résztvevőket jelzésszintű jelmezekkel és eszközökkel (vagy anélkül) mozgatunk, ahogy a történetünk, foglalkozásunk kívánja, helyettük beszélünk, mi mondjuk el a gondolataikat, maximum kisebb, egyszerűbb cselekvést adunk át nekik („nézz mérgesen!” „vedd el tőle!” „csukd le a szemed!”) Az élőbáb igazából passzív és alá kell rendelnie magát a foglalkozás vezetőjének. Ennek ellenére hatékony konvenció - mind az élőbáb, mind a hallgatóság sokkal jobban figyel, és érzelmileg jobban kötődik, mint a sima tanári narráció esetén (amivel az élőbáb szükségszerűen összekapcsolódik). Az élőbábként használt résztvevő nem készül fel előre, ott helyben történik vele minden. Nagyon jól használható konvenció például kisebbeknek tartott áhítatokon, ahol egy bibliai történetről van szó.

Mimes játék

Valamilyen cselekménynek, tevékenységnek az ábrázolása úgy, hogy a szavak, a beszéd a háttérben marad, vagy meg sem jelenik. (Egyfajta pantomim). Pl. eljátszhatjuk így József bedobását a kútba, vagy István megkövezését. Lassított változata a pillanatkép. Előnye, hogy mivel nem kell a beszéddel foglalkozni, az energiák felszabadulnak a tevékenység mélyebb átélésére.

Időlassítás (kockázás, pillanatképek)

Nagyon gyors és intenzív akciók (pl. csatajelenetek), illetve hosszabb folyamatok ábrázolására használhatjuk. Előbbi esetben az óhatatlanul is megjelenő agressziót tudjuk vele mederben tartani és hasznos tanítási tartalommal átkonvertálni (nyugodtan eljátszhatunk bármiféle csatát, egymásnak eresztethetjük akár a kisebb gyerekeket is, ha előtte komolyan letisztázzuk, hogy olyan lesz, mint mikor a videón kimerevítjük a képet - beáll egy pózba és nem mozdul, majd adott jelre – pl. taps – a következő kockába lép, de nem üthet, maximum a másikkal érinti a fegyvert, amire annak szintén állóképként kell reagálnia. Fontos, hogy szabályszegés esetén azonnal megállítsuk őket és újra letisztázzuk a szabályt – általában többre nincs is szükség. Hosszú folyamatoknál pedig fázisképeket készítünk, jelezve a változást. Pl. Ülünk le úgy, ahogy Jónás leült aznap reggel, amikor várta, hogy Ninivét elpusztítsa az Úr. Hogy ült aznap délből, a legnagyobb hőségben? Hogy ült, amikor már napszúrást kapott, mert elszáradt a növény? (Vagy a pusztai vándorlás, a negyvennapos böjt stb. fázisai.)

KÖLTŐI - REFLEKTÍV

Rajzolás

Közismert konvenció, de nem csak a kisebbeknek működik, hanem akár a legnagyobbaknál is, csak lehet, hogy valamibe be kell csomagolni eleinte. Vagy egy szereplő, vagy egy esemény, vagy egy érzés, bármi rajza, ami kapcsolódik a témához és a foglalkozás adott pontján fontos. Nincs értéktelen vagy csúnya rajz, még a szándékosan elrontott vagy direkt primitívra vett figura is sokat árulkodik arról, milyen módon szűrődött át a téma az alkotóján, ezért csak pozitívan értékeljünk, értelmezzünk, de sokszor nem is kell értékelni, mint a drámapedagógiában sok minden, itt sem a produktum a legfontosabb, hanem az odáig megtett út.

Belső hang

Más konvenciókkal kombinálható, pl. a pillanatképekben kimerevedett szereplők belső gondolatainak feltárására, általában konfliktushelyzetben, súlyos döntés előtt állva. Oda-lépünk a kiválasztott személyhez, a korábban megbeszélt módon kapcsolatba lépünk vele (pl. a vállára tesszük a kezét), majd megkérdezzük, hogy most mire gondol. De lehet azt is csinálni, hogy egy másik diákot viszünk mellé, és neki kell tolmácsolnia, hogy szerinte a szóban forgó szereplő most mire gondol. (Pl. bűneset - ott állnak a gyümölcsös szemből, Éva belső hangja: „De jó lenne megenni!” Ádám belső hangja: „Nem lesz ebből baj? De nem fog gyávnak tartani az asszony, ha most berezelek?”) Alkalmazható képekkel, kimerevített filmrészlettel, festményekkel is, bár akkor a hatás nem lesz annyira intenzív, viszont egy-szerűbb összehozni.

„Forró szék”

Kedvelt és régi konvenció, használják önismereti és terápiás csoportoknál is. A lényege az, hogy valaki beül középbe és a többiek kérdezgetnek tőle. A középben ülő lehet saját maga (ez könnyen átmehet olyan személyes játékba, amibe nem biztos, hogy bele kell másznunk), de ha szerepben van, akkor jól használható a tárgyalt személy vagy téma körüljárásához. Fontos, hogy jól ismerje a szerepét, eleinte lehet akár a tanár is, de készüljön fel, hogy kaphat rázós kérdéseket is. (Pl. felveszi Pál szerepét, és megkérdezik tőle, hogy *„Voltál már nővel?”* Erre is a szerepben maradván válaszoljon, különben értelmét veszíti az egész.)

A lényeg nem az, hogy kortörténeti ismereteket tanuljunk, hanem hogy jobban megismerjük a szereplők motivációit, érzéseit, valószínűleg áttételesen megjelennek majd dolgok a személyes életből is, de itt a szerep ott marad védőburokként. Pl. József ül a forró széken, valószínűleg komolyabb kortörténeti és egyéb ismeretek nélkül is tud majd válaszolni arra a kérdésre, hogy *„Mit éreztél, amikor a testvéreid bedobtak a kútba?”*

Hagyjuk meg azt a lehetőséget, hogy nem kötelező mindenre válaszolni, illetve lehet helyet is cserélni a forró széken, nem kell pl. ugyanannak a személynek lennie végig Józsefnek, többen is elmondhatják így a gondolataikat. Egyezünk meg közösen ennek a menetében, mikor és hogyan cserélünk, illetve állítjuk meg a játékot.

Szertartás

A kontextusépítést vezethetjük tovább a szertartással, amivel mélyebb bevonódást érhetünk el. A szertartás lehet egy valódi szertartásra hasonlító dramatikus betét (pl. egy kibocsátó ünnepség egy misszionáriusokról szóló foglalkozásban), de más tevékenység is, amivel mégis a szertartás hatását érvük el (ilyen a próbafoglalkozásban a katonák kiképzése, gyakorlatozása, a sorakozó, a csatakiáltás.) A szertartás egyszerre ad közösségi élményt (a résztvevők összetartoznak) és mutat túl saját magán. Főleg olyan kontextusépítés hatékony kiegészítője, ahol egy közösség áll a foglalkozás középpontjában.

Táblarajz a hittanórán

LAZSÁDI ÁKOS

TAPASZTALATOK

A táblarajz elsősorban utcai missziós tevékenységi forma, melynek célja a figyelem megragadása, folyamatos fenntartása és az evangélium átadása a járókelőknek. Napjainkban főleg kis egyházak kedvelt missziós módszere olyan helyeken, ahol sok ember fordul meg. Úgy hiszem, elgondolkodtató, amit tesznek, és ahogyan teszik. Ez az egyház igazi feladata a 21. században: Kilépni az utcára! Nyitni a világ felé, és nem arra várni, hogy majd betéved valaki templomainkba. A Szentírásban azt olvassuk, hogy *„mindent vizsgáljatok meg: a*

jót tartsátok meg.”(1Thessz 5,21) Amikor ezt megértettem, egyértelművé vált, hogy a táblarajz, egy olyan módszer, amit feltétlenül adaptálni kell a hittanoktatásunkba. Hetente több száz különböző korú hittanos jár hozzám hittanórára. Jönnek maguktól, és nem kell az utcán megszólítani őket. Minden tanteremben van tábla és van többnyire színes kréta is, már csak konkrét üzenetre van szükség. Mint gyakorló pedagógus, magam is meg tapasztaltam, hogy még a legmozgékonyabb gyermek figyelmét is könnyen megragadhatom, ha rajzolok a táblára. Céлом, hogy végül sikerüljön bevonni mindenkit a történetbe.

A táblarajz alapvető kellékei feleslegessé válnak a tanteremben. Nincs szükség ecsetekre, festékekre, szivacsra, vízre, táblára, táblatartóra és papírra, csupán egy jó minőségű színes kréta készletet kell beszereznünk. Még szerencse, mert nem is tudnám minden órámrá, hangszerrel együtt ezt a sok dolgot elvinni!

A tanítás megkezdése előtt viszont érdemes az üzenetig előkészíteni a táblát, így kiküszöbölhetjük azt, hogy ez idő alatt a tanítványok figyelme lankadjon. Igaz, annak is megvan az előnye, ha a gyermekek előtt készítem elő az ábrákat. A találgatás jó alkalom lehet ilyenkor arra, hogy a kommunikációs közeg megteremtődjön közöttünk. Ha ismerjük a csoportot, akkor tudjuk, a megfelelő lehetőséget választani a kettő közül.

Ha az utcán rajzolunk, az előkészítést azért lehet jobban elnyújtani, mert így hívjuk fel az üzenetre a figyelmet, kihasználva az emberek kíváncsiságát, hogy mi történhet ott, amiről nem tudnak. Az osztályterem további előnye, hogy nem kell újból és újból előkészíteni az adott táblarajzot, hanem elegendő a kiegészített részeket szivaccsal letörölni, és máris előlről kezdhethetjük a történetet.

AZ ELMÉLETBEN...

Alapelv

A módszer soha nem lehet fontosabb, mint az üzenetet, tehát a táblarajz csupán eszköz a katechéta kezében. Aki a táblánál áll annak, békességet és biztonságot kell sugározni, ezért a rutin itt is nagyon fontos. Az előadás alatt a rajzolásnak a beszéddel szinkronban kell lennie. A krétát a történet mesélése közben végig a kezünkben kell tartani, mert ha a gyermek úgy gondolja, hogy elkészült a kép, akkor menet közben lankadhat a figyelme. Csak, amikor egészen befejeztük az üzenet elmondását, akkor tegyünk le mindent a kezünkbe.

Technika

Ami a képet illeti, bizonyos részeit már az üzenet előtt megrajzolhatjuk, ebből lesz a *kezdeti ábra*. Az elkészült táblarajzot *befejezett ábrának* nevezzük. E két ábrát egymás mellett látva, tudhatjuk, honnan indult a történet, és hol ért véget.

A táblarajz legeredményesebb módszere, egyszerű használata miatt, a *negatív írás*, ahol először a keretet festjük meg, azután néhány vonással beírjuk a szöveget. Az úgynevezett

„fektetett létrát” a szöveges rész számára, már a mondanivalónk elkezdése előtt elkészítjük, míg a szereplőket, és egyéb ábrákat csak a történet közben rajzoljuk meg, vagy egészítjük ki. Ezzel is aláhúзва, a figyelem folyamatos fenntartásának fontosságát.

Először így:

Aztán így:

A szövegekhez, csak sötét színeket érdemes használni (fekete és piros), a sárga szín inkább háttérnek alkalmas, mert kiemeli a cím fontosságát. Az ábécé előzetes gyakorlása, a betűk megformálása elengedhetetlenül fontos ennél a technikánál. Lehetőleg minden betűt azonos méretben ábrázoljunk, leszámítva az I betűt, ami kisebb, és az M betűt, ami nagyobb méretű a többinél.

A nagyobbaknak szóló üzenetekben karikatúrát, és szimbólumokat is használhatunk, a kisebbeknek inkább tájakat ábrázolunk, de elvont fogalmakat soha. A tájaknál, a történethez embereket, dombokat, völgyeket, pálmákat, utat, folyót, falut, várost, házat festhetünk. A képek pontos elkészítéséhez a szakirodalomban is utána kell néznünk, hogy megtudjuk, a szóban forgó város hegyen feküdt, vagy völgyben.⁴ Pl.: Jerikó városfala vagy Ráháb háza.

A GYAKORLATBAN...

Gyakorlatban az üzenet a hallgatót a következő 4 szinten hívatott elérni:

Figyelem: Az ábrák folyamatos kiegészítésével szinte kikényszerítjük a hallgatók állandó figyelmét. A tábla már önmagában segítség az érdeklődés felkeltésében, azonban saját magunk vagyunk a legjobb vizuális „segédeszköz”.

Érdeklődés: Ha nincs mondanivalónk, a hallgatóság hamar észreveszi. Mindennapokból vett személyes példákat kell használni a fontos igazságok tanításához, ahogy azt Jézus is tette.

⁴ Open Air - Az utcai misszió abc-je. H.n. É.n.

Központi mondanivaló: Amilyen korán csak lehet, el kell kezdeni az evangéliumot mondani, hogy mindig maradjon idő a személyessé tételre.

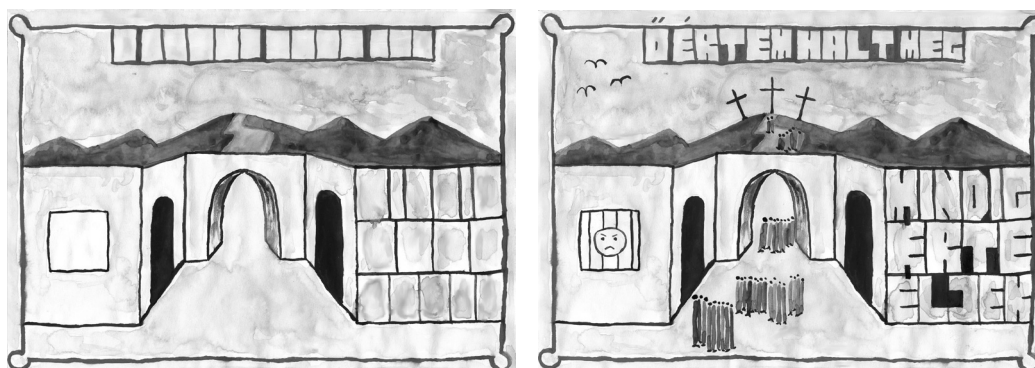
Alkalmazás: Létre kell hozni a közvetlen kapcsolat a gyermekekben az evangéliummal. A személyes bizonyoságtétel mindig segíthet benne. A rövid, tömör kijelentések közérthetőbbek, mint a hosszú magyarázatok. A hallgatóknak ilyen esetben mindig adjuk lehetőséget a válaszadásra, a reagálásra.

Az alábbiakban szeretnék bemutatni néhány konkrét történetet, adott korosztályok számára, melyek alkalmasak az evangélium továbbadására e technika segítségével. Azt láttam a gyakorlatban, hogy néhány bibliai történet rajzolása után, az újabbak szemléltetését már magam találtam ki.

Alsósok számára

Barabás

(Mt. 27, 15-26 alapján)

Képzeld el, hogy reggel van és felébredsz, kiugrasz az ágyadból, odarohansz az ablakhoz, elhúzd a függönyt, és azt mondd: De szépen süt a nap! Kimehetek és focizhatok, kirándulhatok vagy biciklizhetek, vagyis egy nagyszerű napot tölthetek végre el.

Az az ember, akiről szól a történetünk, nagyon régen élt, több mint 1900 évvel ezelőtt. Amikor kinézett az ablakából (*rajzolom a ☹ fejet*), nem volt túl boldog. Felfelé nézett, és nézte a madarakat (*madarat rajzolok*) és arra gondolt, hogy „bárcsak én is ilyen szabad lennék”. De ő nem volt szabad, nem tervezhette meg, hogy a következő napokban mit csináljon, valami miatt (*függőleges vonalakat rajzolok*) mert bezárták egy börtönbe. Szomorúan nézett ki az ablakán!

Nem tudom, hogy milyen volt, de el tudom képzelni, hogy amikor ez a Barabás – mert így hívták – kisfiú volt, belerúgott valakibe, csak, mert az véletlenül ránézett. Amikor idősebb lett, mindenféle zűrés dologban vett részt, és végül embereket is ölt. Valaki úgy

hívta őt, hogy szabadságharcos, más úgy, hogy terrorista, végül azonban elfogták, és a római uralkodó halálbüntetéssel sújtotta.

Ahogy ott ült a börtönszobájában, és visszagondolt mindezekre, eszébe jutott, mennyire nem hitte, hogy elkapják őt egy napon... Tudjátok, ilyenek vagyunk mi is. Elkövetünk néha rossz dolgokat, talán hazudunk, lopunk, csalunk vagy verekedünk. Arra gondolunk, hogy úgymajd megússzuk, esetleg meggyőzzük apát, anyát, vagy a tanárokat, hogy semmi rosszat nem csináltunk. De van Valaki, aki ismer mindent, amit eddig tettünk, és Őelőle nem tudunk elrejteni semmit... Isten nyitott könyvként olvas a lelkünk oldalából!

Barabás körül hideg volt és bűdös. A kenyér, amit evett, kemény volt, és még valami futkorászott is a lábánál... egy patkány volt. „Olyan ostoba vagyok! Ha bármikor is kijutok innen, azt hiszem, meg fogok változni: más leszek!”

Szerintetek ez az ember tényleg így sajnálkozott volna? Nem hiszem, hogy bármit megbánt volna! Azt gondolom, hogy csak azt sajnálta, hogy elkapták. Néha, amikor bennünket elkapnak, és ott állunk a szüleink előtt, azt mondjuk: „Sajnálom”, mert tudjuk, hogy ezt akarják hallani, de igazából nem gondoljuk komolyan, igazából csak azt sajnáljuk, hogy lebuktunk.

Jeruzsálem utcái ekkor tele voltak a világ különböző tájairól jött emberekkel (*embereket rajzoló az utcára*), akik a Páska ünnepére jöttek fel. Mindenki csak lökdösődött, a római katonák nagyon idegesek voltak már, nagyon kevés kellett egy zendüléshez, és ami még rosszabbnak tűnt a helyzetben, hogy valaki nagyon híres embert letartóztattak. Úgy hívták őt, hogy Jézus. Járt az országot, sok jót tett, és nagyon sokan szerették Őt. De a vallási vezetők nagy haragra gerjedtek ellene, amikor azt mondta, hogy Ő a megígért Messiás, akiről a prófécia beszélt. De még rosszabb, hogy Jézus azt is mondta, hogy Ő Isten Fia. A vezetők szerint ez istenkáromlás volt, és megszervezték a letartóztatását.

Ahogy Barabás ott ült a cellájában, egyre csak azon járt az esze, hogy meg fog halni. A szögekre gondolt – kb. akkorákra, mint ez a kréta – amiket át fognak szegezni az ő kezén és lábán: hozzászegezik egy kereszthez, hogy meghaljon. Nem akart ezen gondolkodni, de ez a kép nem ment ki a fejéből. Aztán hirtelen ráébredt, hogy amit hall, nem valami megszokott zaj, hanem az utcai tömeg skandál valamit. Mintha valakinek a nevét mondanák: „Ba-ra-bás! Ba-ra-bás! Ba-ra-bás!” „Húha, jönnek értem!” „Hogy kiszabadítsanak!” „Hé srácok, itt vagyok!” Lelkendezett Barabás a cellájában! Aztán a tömeg elhalkult, de nem sokára újra rákezdett: „Feszítsd meg! Feszítsd meg!” „Ó, ne! Azért jönnek, hogy megöljenek!” – szállta meg a kétségbeesés. Nem sok idő telt el, azt hallotta: „Jobb, bal! Jobb, bal! Csapat állj!” Aztán a reteszek az ajtaján kinyíltak (Csinálom közben: Csatt! Csatt!), majd az ajtó is kitárult (nyikorogni). Egy hang így szólt: „Barabás, a kormányzó látni akar!” Felállították, és kivonszolták a katonák, majd odavitték a kormányzó szobájáig. Nagyon meg volt rémülve: „Jaj, jaj, nekem! Nagyon sajnálom, úgy örültem ott annak a kis cellának ott lent, és tényleg... most már jó leszek (dadogva, esdekelve)!” De a kormányzó így felelt: „Barabás, tudom, bűnöző vagy, de minden évben elengedek egy rabot, és a nép most téged választott. Szabad vagy!” Mondanom sem kell elég gyorsan kijutott a kormányzó szobájából: „Szabad vagyok!” Ahogy kiért, látta, amint a tömeg megy ki a városból, és úgy döntött, követi őket (*egyre feljebb is tömeget rajzoló*). Ahogy utánuk ment felfelé

a hegyre, egyszer csak egy sikoltást hallott, majd egy keresztre lett figyelmes, amint felemelkedik (*felrajzolok jobbra egy keresztet feketével*), ekkor azt mondta: „Aha, őt ismerem! Ő aztán megérdemli, hogy ott legyen a kereszten! Végre elkapták őt!” Aztán látott egy másik keresztet, ami szintén felemelkedett (*felrajzolok balra is egy keresztet*): „Aha, őt is ismerem! Ő is megérdemli a halált!” És aztán meglátott egy harmadik keresztet is, amint felemelkedik (*felrajzolok középre egy nagyobb keresztet feketével*) és azt mondta: „Őt nem ismerem!” Megkérdezte egy katonától: „Kicsoda ő, a középső kereszten?” „Micsoda? Hol voltál idáig?” Barabás nem igen akart elbüszkélkedni vele, hogy hol volt. „Ez a názáreti Jézus!” „És mit csinált, hogy meg kell halnia?” „Hát, egy csomó jó dolgot: az országot körbejárta, és az embereket jobbá tette.” „Hát akkor miért van ott a kereszten?” Tudod, a kormányzó a Páska ünnepen mindig elenged egy bűnöst...” „Ja, aha!” „A főpapok rávették a tömeget, hogy azt ordibálják: Barabás! Barabás! És akkor megkérdezte a kormányzó, hogy mit tegyünk Jézussal? A tömeg úgy válaszolt, hogy: Feszítsd meg!”

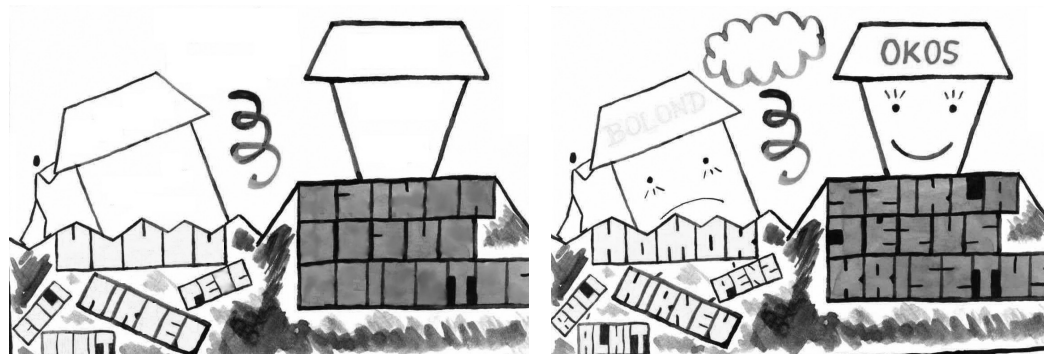
El tudom képzelni, ahogy Barabás felnéz a keresztre, és erre gondol: Ő ÉRTEM HALT MEG! (*Felírom a tábla tetejére.*)

Néhány évvel ezelőtt, talán egy kicsivel voltam csak idősebb nálatok, én is rájöttem arra, hogy Jézus értem halt meg. Mert én is megérdemelném az ítéletet, mindazokért a rossz dolgokért, amit tettem. De amiatt, hogy Jézus szeretett engem, Ő magára vette a büntetést, amit én érdemelnék, és felvitte arra a keresztre. Segített nekem, hogy ezt tegyem: MINDIG ÉRTE ÉLJEK! (*Felírom a ház falára.*) Neked is éppen így tud segíteni, hogyha behívod Őt az életedbe.

Felsősők számára

Az okos és a bolond ember

(Mt. 7, 24-27 alapján)

Nemrég láttam egy filmet, ahol a főszereplő házat épített Taiwanban. Nem úgy tűnt, mintha előzetesen megvizsgálta volna, mire építkezett. A monszun sok esőt hozott és a ház lassan elkezdett belesüllyedni a homokba! Biztos vagyok benne, hogy szegény fickó elég bolondnak érezhette magát, mert rossz alapra épített! Hála Istennek, nekünk egyikünknek sincs ilyen monszun-problémája, de azért valami hasonló biztos van, ami még ennél

is szörnyűbb. Az emberek biztos katasztrófának néznek elébe, mert olyan dolgokra építik az életüket, amiről egy nap majd kiderül, milyen ideiglenes is valójában. Isten figyelmeztet bennünket Igéjében, hogy ne építsünk olyanokra, mint buli, pénz stb.

Buli – Isten szeretné, hogy a teremtése örömmel lenne tele. Azt mondja: „*A vidám szív a legjobb orvosság.*” (Péld 17, 22) De az, hogy egy-egy alaklommal jól érezzük magunkat, nem jelenti azt, hogy valóban boldogok is vagyunk. Még a bohócok is szoktak sírni. Az olyan boldogság, ami más dolgoktól vagy emberektől függ, nem ad igazi örömet. Nem jelenti azt, hogy Istennel rendben van a kapcsolatunk és felkészültünk az ítélet napjára. Az igazi boldogság annak az eredménye, hogy ismerjük Istent. Próbáld ki, biztos vagyok benne, hogy Isten képes messze túlszárnyalni azt a boldogságot és örömet, amit valaha is más adhatott neked!

Hírnév – ez is lehet hamis „isten”, ahol sokan elhiszik, hogy a cél a siker. Tudják, hogy egy életük van, és abból a lehető legjobbat kell kihozni: „*Együnk - igyunk, hisz holnap meghalunk.*” (Ézs 22, 13) Az ambíció egyre több és több elérésére készíti őket, nem hagyva időt nekik Istenre.

Álhit – vannak emberek, akik erre alapozzák a teljes életüket. Kezdeményezés vagy felismerés hiányában névlegesen abban a vallásban maradnak, amibe „beleszülettek”, vagy kipróbálnak egyéb vallásokat is, de nem vetik meg a jogát, a horoszkópot és a tenyérjós-lást sem. Valamelyik egyszer úgyis bejön! Jézus példázatai közül sok, olyan embereknek szólt, akik Isten gyermekeinek hívták magukat, de igazából nem ismerték Őt egyáltalán. Figyelmeztetett bennünket is arra, hogy vigyázzunk, mert sokféle hamis tanítás van, azért kell személyesen ellenőriznünk a Bibliából, hogy miben hiszünk. Azt mondta, hogy sokan fogják mondani az utolsó napon, hogy „*Uram, Uram!*” (Mt 7, 21) mégis elvesznek majd.

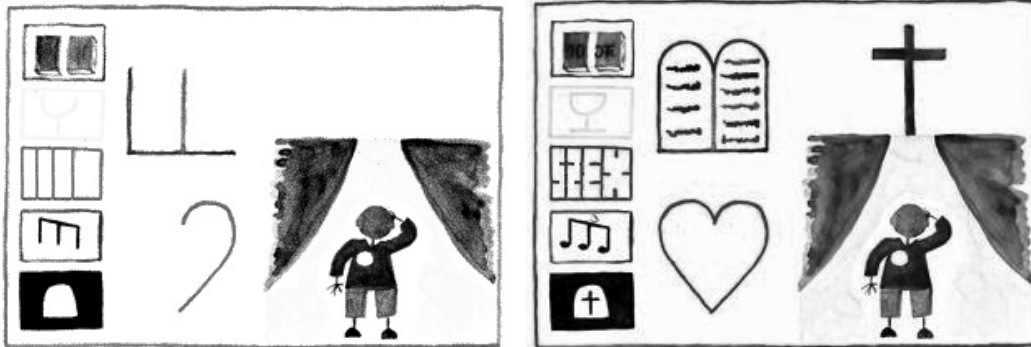
Pénz – rengeteg ember a pénz rabságában él, mindent megtesznek érte, hogy minél rövidebb idő alatt, minél többet gyűjtsenek belőle. Jézus újra és újra figyelmeztet bennünket, hogy ez csapda: „*Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön, ahol a moly és a rozsdá megemészti, és ahol a tolvajok kiássák és ellopják.*” (Mt 6, 19)

Amellett a ház mellett ott, Taiwanban volt egy másik ház, ami viszont szilárd alapon állt a monszunszelek és az eső ellen. *Miért? Mi volt a különbség?* Az építők rászánták az időt arra, hogy biztos *kőszikla* alapot vessenek. Ez a kis erőfeszítés később a javukra vált és bebizonyította, hogy ők bölcssek voltak. Az alapok jelentették a különbséget a biztonság és a katasztrófa között, a bölcsesség és a bolondság között. És ez az életben is így van. Isten, aki *kősziklákat* teremtett a földön, hogy a házainkat arra építhessünk, adott nekünk egy *Kősziklát*, akire az életünket építhetjük.

Jézus Krisztus, az igazi *kőszikla*, azért jött el, hogy gazdag és örök életet adjon nekünk Istennel, a mennyei Atyával. Az Úr Jézus által olyan kapcsolatba kerülünk Istennel, ami végtelen és széttörhetetlen. Egy kis „vallásoskodásnál” többre van szükséged ahhoz, hogy túlélj azokat a viharokat, amelyek kétségtelenül el fognak következni. Néhány csak pillanatokig tart és gyorsan elmúlik. Mások lehet, hogy a legvégső nyomorúságba és elkeseredettségbe taszítanak. De a végső „vihar”, Isten ítélete, nem hagy senkit sem állva maradni, kivéve azokat, akik személyesen bíznak Jézus Krisztusban: életük Urában és Istenében. Minden és mindenki más úgy fog eltűnni az utolsó napon, mint az ujjaid közül kipergő homokszemek, hacsak nem alapozták életüket a szilárdan álló *Kősziklára*.

Középiskolások számára

Feri

Szeretnék egy érdekes történetet elmondani, egy fiatalembről. Ő itt Feri: éppen 18 éves, aki „felnőtt” önálló életének az elején van. *Látjátok ezt a lyukat?* Ez a különböző kívánságok helye a szívében. Feri szeretné, ha élete sikeres és megelégedett lenne. Ez teljesen természetes: mi is ugyanezt szeretnénk, nem?

Vajon mi az, ami igazán betölthetné ezt a lyukat?

Feri barátai közül néhányan azt mondták, igazán sikeres, megelégedett csak akkor lehetsz, ha sok pénzed van. Feri - látva a körülötte lévő embereket, akik szinte mindig a pénzről beszéltek és a pénz után futottak - azt gondolta: „Tényleg úgy látszik, ez a boldogulás útja! A legtöbb ember ezt teszi, nekem is így kell tennem!”

Így ő is beállt a sorba: futott a **pénz** után. Rövid időn belül sok pénze lett - most ne firtassuk, hogyan! Mégsem érezte igazán megelégedettnek magát. Jó érzés töltötte el, mikor a zsebe tele volt, de ez nagyon hamar unalomra változott. Időbe telt, amíg rájött, hogy rengeteg fontos dolgot egyszerűen lehetetlen pénzen megvenni. A pénzeden megvásárolható a leggyönyörűbb házat, de egy igazi otthont nem tudsz rajta venni. Meglehet neked a világ legkényelmesebb ágya, de békés, nyugodt álmot soha nem vehetsz. Sok csinos nőt megnyerhetsz a pénztárcáddal, de egy szerető társat soha. A pénz önmagában egy hasznos eszköz - legalábbis ebben a világban - de jobb, ha már most belátjuk, hogy az életünk sokkal többet jelent, mint a pénz hajszolása. Mikor a barátai látták, hogy gondok és kétségek bántják, azt mondták neki: – Ugyan, Feri, az életet nem kell annyira komolyan venni! Csak vedd lazán! Az élet egy nagy buli! Gyere velünk: megmutatjuk neked az „igazi” életet! Ezen a helyen garantáltan jól fogod magad érezni!

Azzal elvitték egy bárba. Megvették neki élete első **italát**. Feri rövid idő múlva nagyon jól érezte magát. Gondjai tovatűntek, a világot rózsaszínben látta. Azt gondolta: végre megtaláltam az „igazi” boldogságot - és megivott még egy pohárral.

Ezek után, ha valami gondja volt, vagy egyedül érezte magát, irány a bár, a kocsmá. Ott vannak a „barátaim”! Vegyük az életet könnyedén! Megpróbált vidámnak, boldognak látszani: néha, még maga is elhitte, hogy sikerült, de a kijózanodás valósága mindig nagyon zavarta őt. Az öröm, a béke, amit az italon keresztül kapott, túl felszínes és

túlságosan kevés volt ahhoz, hogy elegendő legyen. De fogalma sem volt, mi lehetne az, ami betölthetné az űrt a lelkében.

Egyik alkalommal, amint éppen iszogatót, meglátott egy csinos lányt és valami megmozdult benne: – Igen! Ő az! Ő az, aki teljessé fogja tenni az életem! Ha ezt a lányt megszerezhetném, „igazán” boldog lennék!

Feri hamar megismerkedett a lánnyal, jól megértették egymást és elkezdtek együtt járni. Boldog volt és szerelmes: – Milyen szerencsés vagyok, hogy egy ilyen csinos barátnőm van! Rövid időn belül közeli kapcsolatba kerültek... annyira közelibe... Hát, igen. A szex fantasztikus dolog – a megfelelő személlyel. *Tudjátok ki a megfelelő személy?* Én azt gondolom, minden esetben a házastársam. Higgyétek el, minden más személy és mód maradandó nyomot, sebet ejt a lelketeken! Sőt, nézzük csak, mi történt Ferivel? Nagyon boldognak érezte magát. Egyik reggel azonban, amikor felébredt, sehol sem találta a barátnőjét, csak egy rövid üzenetet: „Köszí, de többet ne találkozzunk, ennyi volt.” Amit olvasott, azt később az orvos is megerősítette. Ismét teljesen magába zuhant, és a boldogság érzése is nyomtalanul eltűnt. Úgy érezte, elveszítette az élete értelmét... – *vagy talán eddig még meg sem találta?*

A barátai segíteni szerettek volna neki, ezért elvitték egy klubba, ahol az emberek a **zenében** keresték a lelki nyugalmukat, békéjüket. Időbe telt, amíg nagyjából rendbe jött a lelkében. Már kezdett belenyugodni helyzetébe, amikor valami nagyon nyugtalanító dolgot vett észre. Ezek a híres zenészek, akikre az „egész világ” felnéz és rajong értük – csak az életükkel valami nincs rendben. Rengeteg pénzük volt, de sokan közülük még többet akartak: nem voltak megelégedve. Sokan közülük az alkohollal küszködtek, vagy kábítószeres rabságában voltak. Néhányan torz szexuális szokásokkal tették tönkre a maguk és mások életét.

Valami nagy baj van ebben a világban! Úgy néz ki, nincs értelme semminek sem. Fogsz valamit, azt hiszed, értékes, fontos és beleteszed a szívedbe, hogy elégedett legyél. Pénz, szórakozás, szex, zene, tudás – minden, amit csak el tudsz képzelni –, és egy idő múlva rájössz, hogy amit fontosnak, értékesnek tartottál, már nem az. A szíved pedig, vágyakozva hajt tovább: Adj valamit, ami megelégt!

Odáig jutott, hogy nincs értelme az életének: Mi lenne, ha egyszerűen eldobnám magamtól? Azon gondolkodott, hogy **öngyilkos** lesz, amikor valaki megszólította, és azt mondta neki:

– Feri, tudom mi az, ami betöltheti ezt az űrt a szívedben: Isten az egyetlen, aki megelégtíheti az embert.

– Én nem hiszek semmilyen istenben. De még, ha lenne is, megmondanád, hol találhatom?

– Igazából én sem tudom, én is csak keresem őt. De menj be egy templomba: talán ott megtalálod.

Megfogadta a tanácsot és elkezdett templomba járni. Néhány hét után kezdte magát jól érezni. Már nem ivott, nem beszélt csúnyán, rendesen öltözködött. Sok jó dolgot tett, adakozott, támogatta az egyházat, segítette a szegényeket, elmondott naponta több imádságot. Úgy érezte, ha ezt így tudja folytatni (jó cselekedeteket), egy nap biztos elérheti az Istent. Az egyik nap azonban nagy csalódás érte. Amint igyekezett a „menny”

felé, nekiütközött egy nagy fekete falnak. *Tudjátok, mi volt ez?* Ez Feri személyes bűne volt. Isten több ezer évvel ezelőtt bizonyos parancsokat, törvényeket adott az embereknek, hogy megvédje őket. Ma általánosan úgy beszélünk róluk, mint a Tízparancsolatról. Törvények, parancsolatok a Teremtőtől, az ember számára. Feri ennek ütközött neki. A legjobb akarata ellenére sem tudta megtartani a **törvényt**. Nem tudta szeretni Istent teljes akaratából, nem is beszélve a többi emberről. Inkább haragot érzett sokszor az emberek iránt, mint szeretetet. Sokszor fordult meg egy csinos lány után, és tudta, Isten előtt ez már házasságtörés.

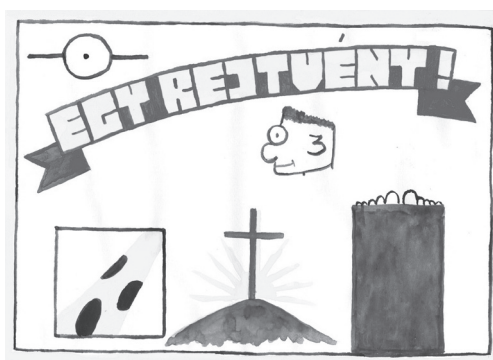
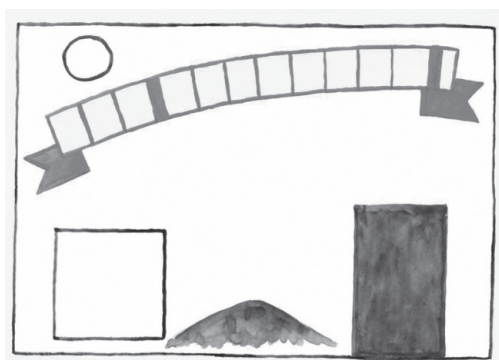
Kezdett újra kétségbe esni, amikor találkozott az utcán egy „furcsa” fiúval, aki Jézusról beszélt. Ez a fiú elmondta Ferinek, hogy tényleg Isten az egyetlen, aki betöltheti az ember szívét, de az út Istenhez, nem innen, a Földről vezet felfelé, hanem a **szerető Isten** maga jött el ide, a Földre, és emberré lett. Jézus Krisztusnak hívták. Szerette az embereket, segített nekik, tanította őket. A betegeket meggyógyította, az éheseknek enni adott és sok csodát tett. Mégis felszögezték egy keresztre a kezeit, lábait és úgy kellett kínhalált halnia, mint egy bűnözőnek, pedig Ő soha nem követett el bűnt. A Biblia azt mondja, hogy ez Isten megváltása volt felénk, bűnös emberek felé. Jézus szenvedése, vére és halála volt a fizetség minden gonoszságért és bűnért, a tiétekért és az enyémet.

Mikor Jézus meghalt, egy sírba fektették, de három nappal később feltámadt a halálból, és bebizonyította, hogy ő tényleg Isten Fia: Neki van hatalma a halál fölött is. Aztán elküldte a tanítványait, hogy menjenek el a világ minden részére és hirdessék a bűnök bocsánatát és a feltámadás által az örök élet reménységét bárkinek, aki hisz Őbenne, Jézus Krisztusban.

Mikor Feri ezt az üzenetet meghallotta, elhitte, amit Jézus érte tett, és megtörtént a csoda. A feltámadt Jézus betöltötte a szívét, és olyan békének, nyugalomnak lett részesévé, mint még soha az előtt. Így vált teljesen új emberré attól a pillanattól!

Pedagógusok számára

Küldetésünk - Egy rejtvény

Találjátok ki, hogy mit lehet a tábla bal oldalán látni? Kiegészítem gyorsan, hogy lássátok: sárga alapon, fekete pöttyök. Ezt láthatjuk, ha kinézünk reggel az ablakon, és mondjuk,

elmegy előttünk egy **zsiráf** – *oldalnézetből*. Szeretnék megkérni Benneteket, hogy lelki értelemben nézzünk ki az ablakunkon.

A bal felső sarokban lévő ábra szintén nagyon egyszerű, kiegészítem: két vonal és egy pont. **Egy mexikói kerékpározik** – *felülnézetből*. A nézőpontról van szó, hogy a dolgokat honnan látjuk. Lényeges, hogy a gyermekeket úgy lássuk, ahogy Isten látja őket. Ránk, pedagógusokra különösen jellemző, hogy ránézünk egy gyermekre, és máris akarva-akaratlanul is beskatulyázzuk. Istennél ez máshogy van, Ő óriási szeretettel néz ránk. Még azokat az embereket is, akik nekünk nem rokonszenvesek. Ha kimegyünk az utcára, láthatunk sok olyan embert, akik rokonszenvesek számunkra, de vannak, akiket nagy ívben elkerülünk. Az a benyomásunk róluk, hogy nem elég tiszták és ápoltak. Az ember, akiről itt beszélünk, Isten szeretetének a tárgya, akiért Jézus meghalt. Ez nagyon fontos, hogy a szemünk előtt tartsuk. Meg kell tanulnunk Isten szemével látni a másikat. Jézus arra tanított, hogy addig nem közeledünk az Atyához, amíg nem tudjuk szeretni embertársunkat.

Engedjete meg egy példát, ami napjainkban történt meg nem is olyan messze tőlünk. Talán segít abban, hogy átgondoljuk „skatulya-rendszerünk”: „Megismerkedtem egy emberrel az utcán, eléggé szakadt volt, a nadrágjában hordta az italosüvegét, nem volt megborotválkozva és büdös is volt. 10 perccel később már én is ott ültem vele a földön, beszélgettünk. Ez az ember, egy fiatal orvos volt, akinek volt biztos állása, felesége és egy 3 éves gyermeke. A megtakarított pénzükből éppen építkezésbe fogtak, de mire beköltöztek a házba, tönkrement a házasságuk. Az asszony elhagyta, és vitte magával a gyermekét is. Erre ez a férfi azt mondta: Nem akarom többé látni ezt a házat! Azóta nem is ment haza! Ottmaradt éjszakára a kocsmában, reggel meg elment a kórházba, és a főnöke azt mondta: Nem dolgozhat ilyen állapotban, és kirúgta. Ezért van 3 hete étlen-szomjan, büdösen az utcán.”

Ha látunk az osztályteremben egy gyermeket, aki talán nem olyan szimpatikus nekünk, nem is sejtjük, hogy milyen (élet)történet állhat mögötte. Ezért fontos, hogy úgy tekintsünk rájuk, ahogy Isten látja őket!

Felírom a táblára: EGY REJTVÉNY! A rejtvényt szeretném folytatni Veletek, de előtte összefoglalom az előző kettőt:

A *zsiráfról* jusson az eszetekbe, hogy ha kinézünk az ablakunkon, akkor észrevesszük, hogy vannak körülöttünk emberek, akik még nem ismerik Istent.

A *mexikóiról*, hogy tudjuk az embereket Isten nézőpontjából nézni, aki mindenkit egyformán szeret.

Az újabb üzenet, hogy Isten elküldte az Ő Fiát, Jézus Krisztust, aki emberré lett, tanított, gyógyított és csodákat tett. Aki meghalt a **keresztben** és föltámadt Húsvétkor. Ha belenézünk a Szentírásba, mit láthatunk benne? Mi volt az üzenete Péternek és Pálnak is? Ők mindig a kereszt és a föltámadás üzenetét hirdették. Már akkor is voltak, akik nem hitték ezt el, és voltak, akik még többet akartak tudni a keresztről. „*A keresztről szóló beszéd bolondság ugyan azoknak, akik elvesznek, de nekünk, akik üdvözülünk, Istennek ereje.*” (1Kor 1, 18) A görög szó úgy fogalmaz: sokkoló botrány! Mindig azokra kell tekintenünk, akik többet akarnak tudni róla, mert Jézus ezzel a feladattal bízott meg bennünket: „*Tegyetek tanítvánnyá minden népet.*” (Mt 28, 19)

Kinek a feladata ezeknek az embereknek elvinni az evangéliumot? A 78. zsoltár azt mondja, hogy az egyik generáció mindig továbbadta a másiknak az üzenetet, ahogy ti is tehetitek gyermekeitekkel. „Mert példázatra nyitom számat, ősrégi titkokat akarok hirdetni.” (Zsolt 78, 2) Ebben a zsoltárban nagyon sok rejtvény van. Ugyanakkor egy korképet is ad elénk, ami ha megfigyeljük, nagyon hasonló napjainkhoz, hogy az akkori embereket nem érdekelte Isten, nem akartak Vele élni. Mindent meg akartak kapni, amit Isten adni tud, de nem akarták vele Istent. Ez ma is így van! Az emberek egyfelől mindent szeretnének, amit megadhat, csak nem Nála keresik. A zsoltár másfelől beszél a hívókról is, a lelki vezetőkről, akiket úgy nevez, mint „használatlan íjat”. Ez szintén jellemzője a mai időknek. Nincs meg az éle a szavunknak, ami azt jelenti, hogy nem feszes az íjunk. Akkor feszes, ha megvan az igazi kapcsolatunk Istennel, ha lelki életünk rendben van. Ezek fontos szempontok, amik alkalmassá teszik az íjat a lövésre.

Azt olvassuk még ebben a zsoltárban, hogy az idősebb korosztály továbbadta a következőnek az üzenetet. Isten bizonyosságot tett Izraelben, és azt mondta, hogy az atyák mondják el a fiaknak az igazságot, hogy a következő generáció is megtapasztalhatta azt. Azért, hogy Istenbe vessék bizalmukat, és ne felejtsek el az Ő nagy tetteit. De hogy működik ma? Érezzük pedagógusokként, hogy elszakadt a zsinór, és egy olyan generációval találkozunk napjainkban, akik a lényegről nem tudnak semmit. Nagyon sok embernek fogalma sincs az igazságról, ezért feladatunk, hogy ezt a rejtvényt úgy mondjuk el, hogy megértsék. Meg kell tanulni szeretettel viszonyulni a ránk bízottakhoz!

A zsoltár vége tipikus Istenre jellemző mondatot tartalmaz: „Azután kiválasztotta szolgáját...” (Zsolt 78, 70) Az akkori kor kihívásaira Isten egy emberrel válaszolt, akit Dávidnak neveztek. Azt olvassuk, hogy az Úr elhozta a nyájtól, és oda helyezte, ahol használni szeretne volna. Isten ma is így használ embereket! *De kit?*

Megpróbálom lerajzolni: Mondjatok egy számot 2 és 4 között: 3 (ez lesz a füle) hozzá rajzolok fejet is. *Tudjátok, hogy ki ő?* Egy teljesen **átlagos magyar állampolgár**: Kovács Ferenc. Isten olyanokat választ ki, mint Te meg én, hogy építse velünk az országát, és hogy senki se dicsekedhessék.

Mit láttok a jobb oldali ábrán? Ez valami, amit *alulnézetből* látunk. Képzeljétek el, hogy egy gyönyörű forró nyári nap, uszodában vagytok, és fejest ugrotok egy **trambulin**ről. A lelki élet úgy kezdődik, hogy ugrani kell. Miért vagy keresztyén? Mert valaki azt mondta neked, hogy megéri Jézussal járni, és csak akkor ismerted meg, amikor ugrottál. Lépní kell a hitben egy nagyot! Senki nem tudja neked Istent bizonyítani, és soha senki nem lesz automatikusan Isten gyermeke; keresztyénnek lenni azt jelenti, hogy a hitbe ugrok egyet. Úszni nem lehet, ha ott vagyok a parton, be kell menni hozzá a vízbe. Az én anyukám sose tanult meg úszni, mert azt mondta az apja neki: Nem jössz addig a vízbe, amíg nem tudsz úszni! Így nem működik, nem lehet elméletben megtanulni úszni.

Isten újra és újra odavezet bennünket erre a „kényes” pontra, ahol egy újabb ugrás vár ránk. Minden, amit teszünk, nem ér semmit, ha nem merünk ugrani. Felelősek vagyunk tehát azért, amit Isten nekünk adott, mert használni akarja, a saját dicsőségére és a mi épülésünkre.

ÖSSZEGZÉS

A táblarajz módszere elsősorban szemléletet ad a katechétának arra, hogy bátran használja adottságait. Hiszen nem szükséges hozzá kiemelkedő művészi érzék, csupán rövid előkészületet igényel, valamint kreativitást ahhoz, hogy meglássa az adott bibliai történetben a kulcsábrákat. A „sketchboard módszer” tulajdonképpen a XXI. század gyermekeinek vizuális éhségére épít azáltal, hogy úgy mondjuk el az adott bibliai történetet, hogy folyamatosan egészítjük ki azt újabb ábrákkal, így fenntartva a gyermekek folyamatos figyelmet. Azért kívántam szó szerint leírni a fenti történeteket, mert hiszem, hogy ha valaki ezután kedvet kapott e módszer kipróbálásához, akkor a meglévő négy mintájára könnyebben tud maga is újabbakat kitalálni.

A technika Isten szolgálatában Digitális segédanyagok az iskolai hitoktatásban¹ KISS GYULA

„Lerontván okoskodásokat és minden magasztalatot, amely Isten ismerete ellen emeltetett, és foglyul ejtvén minden gondolatot, hogy engedelmeskedjék a Krisztusnak.” (2Kor 10, 5)

Mindnyájan, akik Isten szolgálatában állunk, az egyik legnagyobb kihívásnak azt tekintjük a XXI. században, hogy hallgatóink figyelmét Istenre terelve kössük le. Az elmúlt öt évben végzett szolgálataim alapján – amióta a miskolci Jókai Mór Református Általános Iskola iskolalelkésze lehetek – ezt a felismerést személyesen is meg tudom erősíteni. Már a hétfői hétkezdő istentiszteletek megtartása is nagy kihívás, hogy úgy szóljam a Jézus Krisztusról szóló örömhírt, hogy az mind az elsősök, mind a nyolcadikosok „ingerküszöbét” átlépje. A templom szentségében még csak-csak működik a dolog, az osztálytermek szférája, az ott „összezárt” közösség azonban már egészen más terep. Gondolom, ezzel a felismeréssel nem vagyok egyedül.

Jókais szolgálatom elején kaptam a mottóként idézett Igét, személyes csendességemben. Akkor még csak az első felét igyekeztem következetesen komolyan venni. Olyan – az életre nézve is használható – ismereteket igyekeztem átadni a tanulóknak, amelyekkel le tudják rombolni mindazokat a káros lelki magasztalatokat, amiket az ördög épített fel bennük. A kisebbeknél még működött a „frontális” lelki felfegyverzés, a nagyoknál viszont sokszor falakba ütköztem. Isten megértette velem, hogy az Ige második felét is komolyan kell vennem, és alkalmaznom kell a hétköznapi hitoktatásban.

Ahhoz, hogy a gyermeki szíveket Jézushoz tudjam terelni, és a Neki való engedelmességre el tudjam juttatni, először le kell kötnöm a gyermekek figyelmét. Foglyul kell ejtenem gondolataikat Krisztus számára. Ez pedig manapság nem könnyű feladat, hiszen

1 A tanulmány teljes szövege (videóajánló linkekkel) megtalálható a Református Pedagógiai Intézet honlapján a Hit- és Erkölcstanoktatás menüben az alábbi címen: <http://rpi.reformatus.hu/portal/page.php?528>.

rengeteg látott, hallott, megtapasztalt információval van tele a fiatalok feje, szíve. Ezek közül sokat még rendszerezni sem tudnak. Ezért igazi kihívás számukra valami egészen újra, a világtól eltérőre felhívni a figyelmet.

Ebben lehet minden Isten országát építő hívő számára segítségül a sokat szidott – rosszul és rosszra használt – média. Valóban rengeteg káros hatás ér bennünket a különböző világi médiumokon keresztül. Elég csak a manipulatív reklámok, vagy a közönséges valóság-show-k világára gondolnunk. Isten azonban a médiával egy olyan eszközt adott a kezünkbe, amit az Ő iránymutatásával kezelve, az Ő dicsőségére tudunk használni.

Azt a tévutat azonban mindenképpen el kell kerülnünk, hogy a modern filmek pusztán látványra és élményre – esetleg háttorzongatásra – építő tendenciával konkuráljunk!

Azoknak a filmeknek – és egyéb anyagoknak –, amiket a hitoktatásban használunk, elsősorban elgondolkodtatónak, kérdéseket, beszélgetést generálóknak kell lenniük. Csak annyiban sokkoljanak, döbbsenek meg, amennyi ahhoz szükséges, hogy a gyermekeket kiköskentsék a figyelmetlenségből, a napi teendők monotóniájából, vagy az érdektelenségből.

A fentiekkel kapcsolatos tapasztalataimat, benyomásaimat szeretném megosztani mindazokkal, akik fontosnak tartják gyermekeink Istenhez terelését mások mellett a modern technika eszközeivel. Bízom benne, hogy a felsorolt példák, linkek, filmek segítenek Isten országának a fiatalok közötti építésében!

Nyilvánvaló, hogy a következőkben felsorolt segédanyagokat csak azok tudják használni, akik a szükséges technikai háttérrel rendelkeznek. Ebből a szempontból talán ma már minimálisnak nevezhető a TV és a DVD-lejátszó iskolai megléte. Ez különösen azon filmek lejátszásánál lehet hasznos, amiket a boltokban is be lehet szerezni. Azonban ha egy-egy anyagot a számítógépünkről írunk ki DVD-re, akkor mindig figyeljünk oda a formátumra, valamint arra, hogy az kompatibilis legyen a DVD-lejátszónkkal. Ugyanis nagyon bosszantó, amikor a gyermekeknek beharangozzuk, hogy videózni fogunk, és a lejátszónk nem ismeri fel a kiírt DVD-t. Ha van rá az iskolának anyagi kerete, akkor olyan DVD-lejátszót érdemes vásárolni, ami több formátumot is le tud játszani.

Azon intézmények vannak a legelőnyösebb helyzetben, amelyekben interaktív tábla és WiFi-s internetes kapcsolódási lehetőség is van. (A Jókai iskolában, hála Istennek, tizenegy terem van felszerelve interaktív táblával, lappal, projektorral, WiFi-vel. Mivel óráim felét ilyen termekben tarthatom, igyekszem is használni a technika nyújtotta lehetőségeket.)

Az interaktív tábla, mivel nagy felület, sokkal jobban vonzza a gyermekek tekintetét, mint egy hagyományos, vagy akár egy plazma TV. Eleve pozitívabban állnak az egész órához, hogyha tudják, hogy használatban lesz a tábla. Sok órán tudom színesíteni a tananyagot a konkrét leckéhez kapcsolódó – általam már elkészített – PowerPointos diavetítéssel. Mivel egy ilyen anyag elkészítése több időt igényel, és mindenki magának állítja össze, az általa fontosnak ítélt részeket kiemelve, most ennek használatára nem térek ki bővebben.

A WiFi-hálózathoz csatlakozó interaktív táblának az az előnye is megvan, hogy különösebb előkészület nélkül – nem kell a filmet külön kiírni DVD-re, vagy menteni

pendrive-ra – fel lehet menni az Internetre, a linket be lehet másolni a keresőbe, és már kezdődhet is a vetítés.

Az alábbiakban olyan, az Interneten is elérhető segédanyagokat (és hozzájuk kapcsolódóan néhány módszertani ötletet) szeretnék megosztani a kollégákkal, amelyeket mind az iskolai hitoktatásban, mind a konfirmációi felkészítésben, vagy akár az ifjúsági alkalmaikon fel lehet használni. Azt, hogy mely filmeket, mely korosztályokban érdemes megnézni az alábbiakban bővebben kifejtem. A filmek elérhetőségét is közreadom, hogy minél könnyebben elérhető legyen számunkra.

Fontosnak tartom, hogy mindenki, aki le akarja játszani ezeket az anyagokat, vegye előtte a fáradságot, és otthon nézze meg a filmet. A megtekinteni szándékozott film, vagy filmrészlet alapos ismerete szükséges ahhoz is, hogy tudja a tanár, milyen előkészítő gondolatokra, kérdésekre van szükség, hogy a tanulókat ráhangolja, nemcsak a filmre, hanem annak üzenetére, bibliai kapcsolópontjaira. Szintén fontos, hogy a 45 perces órában megtekinthető 20-30 perces videók után legyen lehetőségük a gyermekeknek is kérdezni, illetve a tanár tudja irányított kérdésekkel tovább vezetni az órát, míg eljutnak annak céljához, a fő bibliai üzenethez.

A fentiek fényében szeretném mindenkinek a figyelmébe ajánlani a Székesfehérvári Református Egyházközség honlapját: www.albaref.hu. Itt mind szinkronizált, mind feliratos anyagokat találhatunk (az utóbbiakat inkább a felsős korosztállyal érdemesebb feldolgozni). A fenti honlapon a „Letölthető filmek” menüpont alatt a következő témákban találunk játékfilmeket, dokumentumfilmeket: Bibliai történetek; Hit és tudomány; Végidők; Keresztyén játékfilmek, videók.

Úgy gondolom, a digitális segédanyagok hozzájárulnak ahhoz, hogy a hitoktatást végző kollégák szemléletesebbé tudják tenni az átadandó bibliai üzenetet. Nem szabad elfelejtenünk azonban, hogy nemcsak a figyelem felkeltése a cél, hanem a gyermekek, fiatalok eljuttatása a Jézussal való személyes találkozásra. Ezen az úton csak eszközök, állomások ezek a filmek. Nem hagyhatjuk el a kérdéseket, a beszélgetéseket, a fő üzenetek közös megfogalmazását. Mindezt az Igének alárendelve, hogy minden gondolatot foglyul ejthesünk a Jézusnak való engedelmességre.

KateTéka – Hitoktatói TudásTár, a kreatív ötletek tárháza

MIKLYA LUZSÁNYI MÓNIKA

Évekkel ezelőtt – az első Web2-rendszerek megjelenésének idejétől – fogalmazódott meg bennem a gondolat, hogy szükség lenne egy olyan internetes oldalra, amelyen a hitoktatók megoszthatják egymással módszertani segédanyagaikat: azokat a jól bevált ötleteket, feladatokat, amelyeket a napi tanítási gyakorlat során használnak. A holland KOEN és HOE alapítványok támogatásával, az előkészítő és programozási munkálatok után 2011 januárjában indíthattuk el a honlapot www.kateteka.hu címen.

Hogy mekkora az igény és érdeklődés a hitoktatók körében a jól bevált, kreatív ötletekre, jól jellemzi a KateTéka 2011. évi statisztikája. Egy év alatt több, mint 1300 módszertani segédanyag került fel az oldalra, amelyet a regisztrált tagok ingyenesen, korlátozás nélkül letölthetnek, és ki is nyomtathatnak. Az év folyamán több mint 70000 oldalnyi anyagot nyomtattak ki (az oldalletöltések, megtekintések száma ennek közel tízszerese). Honlapunknak jelenleg 1600 regisztrált látogatója van, a világ 65 országából. Természetesen elsősorban a magyarlakta területekről, de felhasználóink több mint 10%-a angol nyelvterületről talált el hozzánk. Az oldal látogatottsága folyamatosan növekszik. A 2011/12. tanévben, szorgalmi időszakban naponta 350-450 hitoktató és lelkész volt kíváncsi a KateTékára, szünetekben és ünnepnapokon ez a létszám napi 250-300 fő körül mozog, egy alkalommal átlagosan 8-12 oldalt néznek meg.

ÖTLETEK SZÉLES SÁVBAN

Az adatbázis alapját a holland HOE alapítvány támogatásával megjelent jól ismert „365 bibliai történet” című hitoktatói segédanyag adja, amely korlátozás nélkül, teljes terjedelmében kinyomtatható a KateTékáról. Indulásunkhoz nagy segítséget jelentett a szintén holland KOEN alapítvány segítsége, amely lehetővé tette, hogy hat év tábori anyagát mindenki számára elérhetővé tegyük honlapunkon. A TudásTár menüpontba kerülnek feltöltésre azok az anyagok, amelyeket a regisztrált felhasználók osztanak meg egymással. Kitétel, hogy csak olyan anyagok kerüljenek ide, amelyek biblikus alapúak, és bármely felekezet vallásánárai számára hasznosak lehetnek. A liturgiához vagy más felekezeti specifikumokhoz köthető anyagokat (mint például az adott egyház tankönyveinek ajánlását is) a Felekezeti szoba menüben találhatjuk meg.

Mivel (az évek során remélhetőleg feltöltésre kerülő) sok ezer anyag között nem egyszerű tájékozódni, már az indításkor egy differenciált keresőrendszerrel láttuk el az oldalt. A keresőben lehet szóra, kifejezésre, bibliai témára keresni, valamint olyan tartalmakra, amelyek alapján könnyen megtalálhatjuk a számunkra legmegfelelőbb segédanyagot.

Kereshetünk tehát a különböző menüpontokban, a hivatalos dokumentumokban, kijelölhetjük a számunkra megfelelő életkort, szervezési formát, multimédiás tartalmat, kreatív elemet és még sok minden mást is. Így például, ha óvodásoknak keresek mozgásos játékot csendes napra, akkor 110 ötletet nézhetek meg, vagy ha alsósok ünnepi műsorához van szükségem segítségre, akkor 72 találatot kapok.

KREATÍV MINDENNAPOK

A KateTékán az indulástól kezdve fontosnak tartjuk, hogy olvasóink naponta (a munkanapokon) találjanak valamilyen új tartalmat, amelyet a címoldalon teszünk közzé.

Már 2011-ben elindult az Ajánlások rovat, amelyben elsősorban az egyházi ünnepkörhöz, az év jeles napjaihoz, illetve fontosabb bibliai témákhoz kapcsolódva töltünk fel anyagokat. Ezek a kreatív ötletek nem saját kútfőből erednek, hanem olyan magyar és

nemzetközi honlapokat ajánlunk, ahol az adott téma kibontásához valamilyen segítséget, konkrét, megvalósítható (sokszor jópofa) ötleteket, letölthető anyagokat találunk. Így került például ajánlásra az Evangelikus.hu oldalon olvasható játék- és ünnepi műsor gyűjtemény, a Veszpremhittan.hu oldaláról bibliai kvízzjátékok, külföldi oldalakról pedig sokféle letölthető színező, makett, élménypedagógiai ötlet. Az Ajánlások válogatása során nem ragaszkodunk feltétlenül ahhoz, hogy egyházi oldalra vezessük el az olvasókat, hiszen az úgynevezett „kreatív blogokon” is rengeteg olyan ötletet találhatunk, amelyeket jól beépíthetünk hitoktatói gyakorlatunkba.

Elsősorban a határainkon túli hitoktatók kérésére indítottuk el 2012 januárjától Miklya Zsolt szerkesztésében a „365-óratervek” című sorozatot, amely szintén hétről hétre és napról napra új munícióval látja el a hitoktatókat. Az óratervek, foglalkozásvázlatok, egyéb feladatötletek a „365 bibliai történet” című feladattár nyomán készülnek, anyagából válogatva, illetve bővítve, kiegészítve azt, miközben igen sok kreatív ötlet, gondolat, művészet- és élménypedagógiai elem előkerül. Ám itt a feladatok egységes foglalkozásokká, órasorozatokká állnak össze, ami segít a vasárnapi gyermekalkalom, gyülekezeti hittanórák, gyermekfoglalkozások tervezésében és megtartásában. Közel egy éven keresztül a fontosabb ószövetségi történetekkel foglalkozunk, az újszövetségi sorozatot a jövő évre tervezzük.

A KateTéka nyitott ajtókkal várja a hitoktatókat. Gyertek, használjátok a már feltöltött anyagokat, s osszátok meg ti is mindazt, ami bevált a saját tanítási gyakorlatotok során!

Ötujjas módszer Kreatív írásgyakorlat MIKLYA ZSOLT

Körbeülünk. Felnöttek. Ifisek. Tinik. Annyi szék kell a körbe, ahányan vagyunk. Öt szék már körbe rakható. Három még csak háromszöget, négy négyszöget alkot. Öttől kezdődik a kör. Egyébként is vonzó szám az öt: ennyi ujjunk van egy kézfejükön, négy még csak függeszkedéshez elég, az ötödik, a hüvelyk szembefordulása tesz minket emberré. Úgy is mondhatnánk: az ember attribútuma a karakteres öt ujj. Szóval, körbeülünk.

KÉZ–UJJ–NYELV

- Mindenki tesz valami jelet a kezével, amivel közöl valamit. A körben ülők válaszolhatnak is, persze szintén kézjelekkel.
- Lehet, hogy ismerjük már egymást – de nem eléggé. Lehet, hogy most találkozunk először. Én most bemutatkozom, kopogok egy ritmust (vagy ütöm a térdemen). Azt kopogtam: tá-ti-tá – Miklya Zsolt. Vegyétek át, kopogjuk együtt. Most ti következtek: kopogod/ütöd a neved ritmusát (pl. Szerdahelyi Ármin – tá-ti-ti-ti-tá-ti),

a többiek átveszik, egymás nevére lüktetünk kicsit. (Az asszonyok választhatnak, hogy lánykori nevüket, vagy férjezett nevüket kopogják/ütik, pl. Nagyné Mohácsi Tünde – tá-tá-ti-tá-ti-tá-ti.)

Ritmusok adják az élet alapját, a szívveréstől a nedvkeringésen át az égitestek mozgásáig – a mikrokozmosztól a makrokozmoszig. Az ember ráhangolódik ezekre a ritmusokra, önkéntelenül is. A természetes fejlődésű kultúrák kötődése az elemi ritmusokhoz szorosabb. De a mesterséges környezetben fejlődő ember alapszükségletei is ritmusokhoz kötődnek, és nem tudja nélkülözni a ritmikus mozgást, hangokat, zörejeiket. Hagymányos kultúrában a kicsi gyermeket csecsemőkorától élénk ritmikával vették körül. Elég csak a ringónak is nevezett bölcsőre gondolni, vagy a számtalan változatban létező dajkarímekre, melyek közt nemcsak altatók vannak, hanem pl. ébresztők, arcsimogatók, fejlődőlátók, lovagoltatók és tenyeresdik, megannyi lüktető ritmus kíséretében. Mi most előveszünk néhány ujjkiolvasót:

Ujjkiolvasók

Biztosan emlékszik rá mindenki gyerekkorából, akár mondhatjátok is velem:

*Ez elment vadászni,
Ez meglötte,
Ez hazavitte,
Ez megsütötte,
Ez az iciri-piciri mind megette.*

Vannak érdekes változatai. Pl. a fordítottja, fordított irányban kell mondani, utolsó a hüvelyk. Mutathatjátok az ujjakat velem:

*Ez elment vadászni,
Ez meglötte,
Ez hazavitte,
Ez megsütötte,
Ez mind megette, azért olyan kövér.*

És itt van két vega-változat, ami a kisujj szerepét másként értelmezi. Az első optimista:

*Hüvelykujjam körtefa,
Mutatóujjam megrázta,
Középső ujjam felszedte,
Gyűrűsujjam hazavitte,
Ez a pici mind megette,
Azért olyan kicsike.*

A másik változat pesszimista:

*Hüvelykujjam almafa,
Mutatóujjam megrázta,
Középső ujjam felszedte,
Gyűrűsujjam mind megette,
A kisujjamnak semmi sem maradt.¹*

A ritmuson túl fontos a kisgyereknek a közvetlen testkapcsolat, az érintés, simogatás, csiklandozás stb. Ezt is közvetítik a dajkarímek, köztük az ujjkiolvasók. De már itt megjelenik az ujjak különbözőségére épülő játék. Így válnak az ujjak különböző karakterűvé, melyek közül is „kilóg” a kisujj.

Ujjkarakterek

Biztosan emlékeztek **Varga Katalin: A kesztyű** című meséjére is. Ez már kisiskolás gyerekeknek szól, játéka az ujjkarakterekre épül: az öt ujj öt kis állathoz tartozik, s a kisujj kitüntetett szerepben van, éppen mert kicsi. Evangéliumi párhuzama is ismerős, gondolatok a kicsik, kicsinyek, az utolsók, utolsó hely szerepére (Mt 18, 2–6; 20, 14–16; 20, 26–27; Lk 14, 8–11 stb.). De vajon vers vagy próza ez az ötujjas mese?

Valaki az erdőben elvesztett egy hatalmas, szőrmével bélelt bőrkesztyűt. Ott feküdt a galagonyabokor aljában. Barna színe teljesen egybeolvadt a környező avar színével. A kis állatok mégis észrevették. A kesztyű meleg volt, tágas volt, kuckórakásra kiváltképpen alkalmas. Beköltöztek hát a kesztyűbe:

*a pocok a nagyujjába,
a cinke a mutatóujjába,
a béka a középső ujjába,
a szarvasbogár a gyűrűsujjába
s az öreg, rövidlátó hangya a kisujjába.*

Ha beköltöztek be is rendezkedtek. Utána munkához láttak. Mindenki a saját mesterségéhez. Hű micsoda sürgés-forgás, micsoda kalapálás, kattogás, csattogás hallatszott a kesztyűből:

*a pocok cipőt talpalt,
a cinke ruhát varrt,
a béka órát javított,
a szarvasbogár bútort gyalult
s az öreg, rövidlátó hangya kötögetett.*

És így tovább. Folytatását megtalálod a *Gögös Gúnár Gedeonban*. A mese tördelése is mutatja, hogy bizony próza is, vers is Varga Katalin ötujjasa. Próza, hiszen egyszerű

1 Bihari gyermekmondókák. Kritérium, Kolozsvár, 1982.

nyelvi eszközökkel elmond egy történetet. Közel áll az élőbeszédhez. De versszerűvé teszi a ritmikus mondatalkotás már a folyamatosan írott szövegben is, ahogy a tömondatok sorakoznak egymás után. A mondatláncok gondolatrítmust alkotnak, ami mondókaszerűvé teszi a szöveget, már a prózaszerű részben is. De az ujjas részeknél Varga Katalin versformába töri a szöveget, nem rejti el a mondókarítmust. És persze vannak rímek is, rendszeren, rejtett rímek és sorvégi rímek, teljes rímek és ragrímek, ami szintén az ismétlésből származik.

Sorkarakterek

Finy Petra, fiatal kortárs költő verse az ujjkiolvasó mondókára épül. Gyermekhangon szólal meg, de nem gyerekeknek. Inkább ifjaknak és felnőtteknek. Felidézi a gyermekkori emléket, és továbbírja azt. Hiszen a gyermekkor élményei mélyen belénk épülnek, felnőtt korunkban is meghatároznak minket. És a növekedés, személyiségfejlődés sem nélkülözi a ritmusokat, ami a picinek adekvát, a növekvőnek is alap marad. Nem beszélve az ujjakban rejlő karakterlehetőségekről. Finy Petra így teremt az ismert ujjkiolvasóból érvényes költészetet. De valahogy megszorodtak a sorok. Mikor melyik ujjról beszél?

Finy Petra: egykezes szonáta

*ez elment vadászni puska nélkül,
ez térképet rajzol a végtelenről,
ez nem töröl lábat, hogy tudja, hol járt,
ez véletlenül meglötte a hátán,
ez mikor dühös, a felhőket rugdossa,
ez szemedbe néz, ha nem jut eszébe semmi,
ez hazavitte a belső zsebében,
ez siratódalokat dúdol a liftben,
ez szomorúan biccent, ha elhagyod,
ez megsütötte, de könnyeivel sózta be,
ez minden reggel beágyazza a férjét,
ez szereti, ha egy kézfogás termékeny,
és ez az icipici zsíros szájjal csókolózik.²*

Észreveszitek-e, mi a versalakítás logikája?

- A mondóka kulcsszavai körül – *elment vadászni, meglötte, hazavitte, megsütötte, icipici (mind megette)* – sorhármasokat alkot. Kivéve az utolsót, ott elharapja. Egyrészt: egy sorba belefér. Másrészt: nem mondja ki, hogy mind megette, mégis benne van. Hogyan? Mi teszi még izgalmassá ezt az utolsó sort? Vajon blaszfémia-e? (Vö. Énekek 4, 10–11; 7, 10).
- Váratlanság, szokatlan kontraszthatás – minden sorban van valami szokatlan ellentét, kontraszt vagy különös elem. Pl. ha egy kézfogás termékeny, az egyrészt szlogenként

2 <http://epa.oszk.hu/00300/00381/00083/lackfi.htm>

ható nyelvi sablon, vaskos közhely, másrészt ha mélyen belegondolsz az alapjelentésébe, te sem vágysz többre egy kapcsolatban, mint hogy termő legyen, megteremje a maga gyümölcsseit. (Gyümölcsseitekről ismeritek meg egymást – vö. Mt 7, 19) Vagy aki hazavisz a belső zsebében, az vajon szíve fölé rejt, vagy zsebkendőnyi tárggyá fokoz le: miniatürizál és tárgyiasít – a válaszra, azt hiszem, itt is létezik optimista és pesszimista változat, kinek-kinek a beállítottsága szerint.

- Laza asszociációs logikával épít, széles asszociációs háló veszi körül. Mennyi minden juthat eszedbe pl. a felhőrugdosó dűhről: te mikor szoktál felhőket rugdosni? Eget öklözni? És mit szoktál még rugdosni? Csipkedni. Rágni. Fogdosni. Van, aki dűhében eszik. És van, aki annyira dűhös – magára és a világra – hogy egyfolytában alszik. És folytathatnám. De arról is mennyi minden juthat eszedbe, hogy hogyan kerül a siratódal a liftbe. És kerülhet-e lift a siratódalba? Létezik-e modern, poszt- és posztposztmodern sirató? Vagy az csak az archaikus kultúrák sajátja? Vannak tudósok, akik a városi folklór tanulmányozására szakosodtak. Vajon ők hallottak – gyűjtöttek – már lift-siratókat?
- Nem mond ki mindent, úgynevezett „nyitott mű”: hagy bőven helyet a folytatásnak. Úgy is mondhatnánk, lehet még a sorok között olvasni. Lehet egy-egy sorát folytatni, tovább írni. Pl. a férjét beágyazó asszonyról Arany János nyilván azonnal írt volna egy balladát, Szabó Magda minimum egy kisregényt. De nem kell ahhoz írónak, költőnek lenni, a történet akkor is beindul, ha nem írod le, nem mondod ki. Máris ott él a fejedben a férjét beágyazó asszony mitikus alakja.
- Első hallásra szabad versről van szó, az élőbeszédet közelítő prózáról, főleg ha külön soronként olvassuk. De ritkán szoktunk sorokra tördelve olvasni, a sorok összetartoznak, és a sorok/mondatok egymásutánja már határozott ritmussá áll össze. Egyrészt hasonló szerkezetű mondatok ismétlődnek, ami gondolatritmust is alkot, és mindezt összefűzi a sorkezdő, újra és személyre mutató névmás, az „ez”, mintha spirálózva lenne a vers az ez-oldalon. Persze ebben is kilóg a kisujj: az utolsó sor ritmusa a betoldott „és”-sel megnyúlik, majd szaporít: „és ez az icipici” (tá-ti-ti-ti-ti-ti), hogy aztán jólesően csüggjön a kedves ajkán: „zsíros szájjal csókolózik” (tá-tá-tá-tá-tá-ti-tá-ti). Így válik a versbeszéd újra – már a felnőtt befogadói szintjén – mondókává.

Nem állunk meg itt. Remélem, amiről eddig beszélgettünk, nem azt a hatást kelti, hogy elemezzük, szétcincáljuk a verset, hogy aztán ne tudjuk összerakni. Sorokra sem azért vágtam fel, hogy szétszórjam, hanem hogy szétoszzam köztetek. Ki-kí válasszon egy sort, ami őt megindította, ami benne gondolatot ébresztett, amit érdemes lenne kibontani, továbbírni:

- Lehet, hogy a sorban rejlő történet ragad meg, és prózában mesélve írsz.
- Lehet, hogy a sor kontraszthatása ébreszt benned gondolatokat, és az ellentétet viszed tovább egy frappáns egypercesben.
- Lehet, hogy a sorban rejlő különös hatás olyan dolgokat juttat eszedbe, amik csak úgy jönnek egymás után, mintha naplót írnál vagy blogot.

- Lehet, hogy a ki nem mondott tartalom vonz, és észre sem veszed, már körülötte jársz a mondataiddal te is, szabad verset írsz.
- És lehet, hogy magával ragadott a vers ritmusa, átveszed ezt a határozott lüktetést, és gondolatritmus alkotta verset írsz.

Az adott sor lehet csak mottó, de idézetként bele lehet építeni a szövegbe („ez” nélkül is). Kezdő vagy záró mondat is lehet. A kisujj sora nyitott: „és ez az icipici...” – másként is folytatódhat, valami meglepővel. De továbbírhatod Finy Petra sorát is.

Csendes, elmélyült munka, majd felolvasás következik, a verssorok sorrendjében – az írások világa/szövege különböző, mégis összetartoznak, mint a kéz ujjai. Mint a legtöbb-szöröződött ujjak az egykezes szonátában. Vagy mint egy szonáta hangjai a teremtő öt ujj alatt...

Irodalmi művek etikai szempontú közelítése középiskolai hittan órákon

DR. HODOSSI SÁNDOR

A hittanoktatás legfontosabb célja diákjaink Jézus Krisztushoz segítése. Legnagyobb sikere az, amikor tanulókból tanítványokká válnak. Amikor már nem az osztályzat, a megtanulandó ismeret a legnagyobb hajtóerő számukra, mert ennél fontosabb Krisztus követése. Az, hogy mennyire vált személyes meggyőződéssé, életté a tananyag, sokszor csak jóval az iskola befejezése után derül ki. A tanítványság nem elsősorban hittan órán méretetik meg, sokkal inkább a hétköznapiok élethelyzeteiben meghozott döntésekben. Ezért kiemelkedően fontos az etikai nevelés, amely nem korlátozódhat egyetlen évfolyamra, de egyetlen tantárgyra sem. Akkor sem, ha ez az évfolyam érettségi előtt áll, és középiskolai tanulmányainak szintézise a feladat számára. Akkor sem, ha ez a tantárgy a hittan.

A középiskolai irodalmi tanulmányaik során számos olyan lírai, epikus és drámai szöveggel ismerkednek meg a diákok, amelyek kiválóan alkalmasak arra, hogy ezeken keresztül saját életkérdéseiket gondolják végig. Szembesüljenek alternatív meggyőződésekkel, és az átgondolt, megküzdött válaszaikon keresztül érettebbé váljon hitük. Ebben a tanulmányban néhány középiskolai irodalom tananyagban szereplő alkotás etikai szempontú megközelítése olvasható. Nem klasszikus műelemzések, hiszen mindegyik tárgyalt műnek jelentős a szakirodalma. Sokkal inkább tréning jellegű, a diákok aktivitására építő, vitát provokáló, alternatív életfelfogásokkal szembesítő feladatok találhatók az alábbiakban. Amíg magától értetődő volt a mindenki által elfogadott erkölcsi normák áthagyományozása a következő nemzedékekre, addig az etikai nevelés alapvető módszerei a hozzászoktatás, intés, példaadás voltak. Ma nem ilyen világban élünk. A mindenben kételkedő, individualista posztmodern ember nem fogadja el a készen kapott sémákat. Sokkal célravezetőbb az értéktisztázó, saját ítéletalkotásra serkentő aktivizálása a tanulóknak. Ennek során alakulhat ki a szabad belátáson alapuló elköteleződés.

Az alábbi gyakorlatok segítségével a hittan, irodalom vagy éppen osztályfőnöki óra egyfajta laboratóriummá válhat, ahol vélemények, tapasztalatok, világlátások ütközhetnek egymással. Legalább olyan fontos a vélemények őszinte elmondását segítő elfogadó közeg megteremtése az órán, valamint egymás véleményének tiszteletben tartása, mint a hiteles keresztyén bizonyásgtétel a vitás kérdések kapcsán. Az értéktisztázó viták sokkal többet segíthetnek a diákok világméltóságának formálásában, mint a mechanikusan felmondott, de belsővé nem váló, tananyagának megmaradó hittételek. A középiskolás korosztály egyik legfontosabb életfeladata a saját önazonosság megtalálása. Ezt segítheti, ha különböző szerepeket próbálhatnak ki játékos formában, és az így megpróbált értékeket, felfogásokat integrálják saját személyiségükbe.¹ A „netgeneráció”, vagy „digitális nemzedék” gondolkodáshoz, életviteléhez sokkal közelebb állnak a csoportokban végzett, interaktív feladatok, mint a hagyományos tanári előadásra épülő oktatás. A mai fiatalok többsége többre értékeli a mechanikus tanuláshoz az adott probléma átélését, elemzését.²

A 12. osztályos hittan anyag dogmatikai és etikai témaköröket tárgyal. A Szűcs Ferenc által összeállított tematika VI. fejezete az *Etikai alapvetés* címet viseli. Ebben a fejezetben a keresztyén ember erkölcsi tájékozódását segítő témaköröket találjuk. Az egyes leckék feldolgozása a tanulók aktivitására épít. Erkölcsi dilemmahelyzet megbeszélése, illusztrációként használt irodalmi részletek (Kosztolányi, Radnóti, Saint-Exupéry) is mutatják, hogy a szerző fontosnak tartotta az elméleti ismeretek mellett a fiatalok aktivizálását, a keresztyén erkölcsi normák mai kontextusban való tárgyalását.

Az általam választott alkotók és művek a középiskolai törzsanyag részei, velük minden diák találkozik irodalom órákon. Segítségükkel, a tantárgyi integrációt eszközként felhasználva az élet komplexitása jelenhet meg az iskola kapuin belül. A szövegek feldolgozása során a nem hívő családban szocializálódó tanulók is kénytelenek valamilyen módon viszonyulni a keresztyén meggyőződéshez a hitből fakadó életszemlélettel való szembesülés kapcsán. A hitoktatás így konkrét élet-segítséget ad a tanulóknak, segíti szellemi nagykorúságuk elérését. Mivel az így felfogott hitoktatás nyitott a kritikus kérdések iránt, lehetőséget ad hit és gondolkodás, tanulás és élet szoros összetartozásának felismerésére is. Fejleszti az empátiát, valamint a szociális perspektíva átvétel képességét. Fontos leszögezni, hogy a hitoktatás problémaközpontúsága egyben bibliaközpontúság is, hiszen „a valóság megtapasztalásának és a hit magyarázatának feszültségeiben gazdag egységről van szó.”³ A morális ítéletalkotást fejlesztő módszerek közül leginkább a morális diszkusszió, az értéktisztázás, valamint a szöveg esettanulmányként való felhasználása a leginkább kidolgozottak. A következő válogatás messze nem törekszik a középiskolai irodalomanyag teljességre törekvő feldolgozására, csupán néhány példát ragad ki belőle, amelyek mintájára bővíthető a feldolgozásra alkalmas művek köre. Arra tudatosan törekedtem, hogy epikus, lírai és drámai alkotások egyaránt szerepet kapjanak az áttekintésben.

1 Szászi Andrea, *Közösségépítő/közösségteremtő játékok serdülőkorban*. In.: Magyar Református Nevelés 2010/1 74-85.

2 Tari Annamária, *Z generáció*. Tercium, Budapest, 2011. 316.

3 Adam, Gottfried, A hitoktatás tantervei. In: Németh Dávid-Kaszó Gyula (szerk.): *Vallásdidaktikai Szöveggyűjtemény*. KGRE, Budapest, 2001. 31-59. 42.

PÉLDÁK VITÁBAN VALÓ ERKÖLCSI ÍTÉLETALKOTÁSRA

Kölcsey Ferenc: *Vanitatum vanitas*

A ma élménytársadalmában élő fiatalok gyakran találkoznak azzal a divatos véleménnyel, hogy ebben a kiszámíthatatlan, bizonytalan világban az „Élj a mának!” filozófiája a leghasznosabb. Ezzel a véleménnyel állítható párhuzamba Kölcsey műve. A Prédikátor könyve alapján azt a vitára sarkalló tételt fogalmazza meg a szerző, hogy a világon minden értelmetlen, hiábavaló, céltalan. Ezt az állítást kell cáfolni illetve védelmezni a tanulóknak előre kiosztott szerepek alapján.

Cél: Előre kiosztott szerepeken keresztül a különböző életfelfogások megismerésének, megértésének segítése, az empátia fejlesztése.

A feladat leírása: Az osztályt négy csoportra osztjuk. Az állítást védelmezők illetve cáfolók kapnak 10 percet arra, hogy csoportban dolgozva összegyűjtsék érveiket a vitához. A megfigyelők eközben azt vitatják meg, hogy milyen szempontok alapján értékelik majd a vitában elhangzó állításokat. A negyedik szerep a vitavezetőé, aki moderálja a vitát, szót ad, figyel arra, hogy mindkét fél egyenlő megszólalási lehetőséget kapjon. Az óra végén minden csoport tagjai beszámolnak arról, mi jelentett nehézséget a feladat során, mit tanultak a játékból.

Tóth Árpád: *Lélektől lélekig* és Ady Endre: *De ha mégis?* című verseinek összehasonlítása

A kamaszok számára az egyik legnagyobb életfeladat a személyes identitás megtalálása. A társas kapcsolatok minősége, vagy éppen ennek hiánya, a magány alapvető félelem a tizenévesek számára. A feladat segít átgondolni a társas kapcsolatok jelentőségét, az ezzel kapcsolatos véleményeket meghallgatva realisabb énkép és emberkép formálódását segítheti. Tóth Árpád verse az ember alapvető és mély magányáról szóló panasz. Adynak Csinszka-hoz írott költeménye arról vall, hogy a mély emberi kapcsolatok menedéket jelentenek a legnehezebb helyzetekben is.

Cél: A diák legyen képes saját véleményének megfogalmazására, felvállalására a közösség előtt.

A feladat leírása: Az előző feladathoz hasonlóan itt is csoportban dolgozva gyűjtenek érveket igazuk mellett a tanulók, ennél a feladatnál azonban maguk választhatják ki, hogy az ember reménytelen magánya vagy társas lény volta mellett kívánnak érvelni.

Kosztolányi Dezső: *Édes Anna*

Az Édes Anna című Kosztolányi regény egy „tökéletes”, mindig engedelmes cseléd lány története, aki több mint fél éves odaadó szolgálat után meggyilkolja munkaadóját. A mű a motívumokat, indítékokat csak finoman jeleníti meg, nem ad egyértelmű magyarázatot Anna tettére.

Cél: A különböző nézőpontok ütköztetése során a diákok alakítsanak ki saját, személyes véleményt. Az értékelés során elkerülhetetlen az emberi élettel kapcsolatos keresztyén meggyőződés képviselése.

A feladat leírása: Az osztály öt önként jelentkező tanulója kihúz egy dobozból egy-egy papír cetlit. A papíron egy karakter, fiktív szerep olvasható. A tanulók dolga az, hogy próbálják beleélni magukat az adott szerep által megkívánt gondolkodásmódba. Néhány perc felkészülés után mindenkinek egy percben kell értékelnie Édes Anna gyilkosságát az adott karakter nevében. A megjelenő nézőpontok: milliomos vállalkozó, református lelkész, bejárónő, bulvárlap újságírója, Anna legjobb barátnője. A beszámolók után az elhangzott monológokat, és ezzel Anna tettét, annak motívumait értékeli az osztály.

IRODALMI MŰ ESETTANULMÁNYKÉNT VALÓ FELDOLGOZÁSA

Az esettanulmány legnagyobb előnye az életszerűség. A tanulók egy nyitott kérdésre keresik a választ. Bonyolult, összetett emberi viszonyok között kell eligazodniuk, indokokat, magyarázatokat keresnek, eközben többet értenek meg önmagukról valamint a világról is.

Kosztolányi Dezső: *Édes Anna*

Az olvasó aktív közreműködését feltételező nyitottsága miatt dolgozható fel esettanulmányként is a regény.

A feladat leírása: Az osztálynak arra a kérdésre kell válaszolnia 3-4 fős csoportokban dolgozva, hogy: szükségszerű volt-e Anna gyilkossága. A csoportok egy hetet kapnak, hogy felkészüljenek, majd a következő alkalommal az osztály előtt fejtik ki véleményüket. Az egyező vélemények erősítik egymást, az ellentétes vélemények vitát eredményeznek.

Arany János: *Toldi estéje*

A Toldi estéje a modernitás és hagyományörzés konfliktusát állítja középpontba. A mai tizenévesek számára is égető kérdés, hogyan viszonyuljanak a hagyományhoz, mi az, amit értékként megtartsanak, és ezt hogyan illesszék be saját világukba.

A feladat leírása: Képzeljétek el az apródok életét a királyi udvarban! Írjátok le, mivel töltötték szerintetek egy napjukat! Mi lehetett számukra a munka, mi a szórakozás? Szerintetek miben hasonlíthattak, és miben különböztek a mai fiataloktól?

AZ ÉRTÉKFELTÁRÁS MÓDSZERE

Katona József: *Bánk bán*

Az értéktisztázás módszere azt a célt szolgálja, hogy az értékek sokféleségéből segítsen kiválasztani a fiataloknak, melyek azok, amelyekre életüket építhetik. A feladatok átgondolása

során értékekre alapuló döntéseket kell hozniuk. A tanár szerepe ebben a folyamatban az értékek átgondolására való rávezetés, a különböző döntések következményeinek mérlegelésében való segítség.⁴ A szóba jöhető alternatívák és ezek következményeinek átgondolása segíti az iskola kapuin kívül meghozott döntések megalapozását is. A Bánk bán erre kiválóan alkalmas, hiszen Katona hőséne magatartását több nézőpontból is lehet értékelni. Megkérdőjelezhető, hogy helyesen cselekszik-e mint férj, vagy akár mint politikus a dráma során. A tapasztalat az, hogy diákok érzékenyen, kritikusan reagálnak a homályos, érthetetlen mozzanatokra viselkedésében.

A feladat leírása: Képzeld el, hogy te vagy Bánk bán! Most érkeztl haza a palotába, látod, hogy mi folyik az udvarban. Nemrég beszéltél Peturral. Mit tennél? Miért?

A tanulók tíz percben leírják, hogyan cselekednének Bánk bán helyében, majd a különböző magatartások és a magatartásokat meghatározó értékek szembesítése következik. (Leggyakrabban azt róják fel a tanulók Katona hőséne, hogy elhagyta az udvart, miközben a király helyetteseként ott kellett volna lennie, és ezzel kiszolgáltatta feleségét Ottónak.)

Madách Imre: *Az ember tragédiája*

Madách drámája egy történelmi tabló, az emberiség legfontosabb korszakainak, eszméinek sajátos szempontú bemutatása. Tizenegyedik osztályban részletesen megtanulják a diákok mindazt, amit a mű forrásairól, szerkezetéről, fontosabb szereplőiről, az egyes színekben megjelenő eszmékről érettségire tudniuk kell. Hittan illetve osztályfőnöki órán az lehet a kiindulási pont, hogy a történelmi színekben láttatott kép nem objektív, hiszen a világot Lucifer szemszögéből mutatja be.

A feladat leírása: Mindenki írja meg otthon a Tragédia 16. színét! Mutassák be, hová, merre vinné el Lucifer Ádámot korunkban, mit mutatna meg neki ma Magyarországon vagy a világban, ami kétségbe ejtené, és elvenné az élet értelmébe vetett hitét? A feladat során fontos hangsúlyozni, hogy ez a kép egyoldalú, Lucifer szemüvegén át láttatott világ. Lucifer nem állít valótlan, de nem mutatja meg a teljes valóságot. Ehhez a megállapításhoz kapcsolódik a következő feladat: Válasszák ki valamelyik történelmi színt, és mutassák be úgy az adott korszakot, hogy nem Lucifer, hanem egy angyal vezeti Ádámot, mint Milton: Az Elveszett Paradicsom című eposzában. Ezeket a kreatív feladatokat nagyon szívesen oldják meg a diákok, gyakoriak a kifejezetten színvonalas, alapos, átgondolt kidolgozások, amelyek nemcsak elmélyítik a tanultakat, de egyben segít átgondolni az értékeket is.

Örkény István: *Tóték*

Katona hőséhez hasonlóan a Tót család tagjainak is különböző magatartási lehetőségek közül kell választania. A kiszolgáltatót kisember példája, aki önként vállal áldozatot, hogy

⁴ Adam, Gottfried, Az etikai nevelés módszerei. In: Németh Dávid-Kaszó Gyula (szerk.) *Vallásdidaktikai Szöveggyűjtemény*. KGRE, Budapest, 2001. 239-257. 243.

ezzel segítse a fronton szolgáló fiút, közelebb állhat a mai fiatalokhoz, mint Bánk bán archaikus alakja.

A feladat leírása: Képzeljék magukat a Tót család valamelyik tagjának helyébe! Mit tennének másként? A diákok először önállóan gondolják át a feladatot néhány percben, vázlatot is készíthetnek, majd három csoportban mondják el a véleményüket attól függően, hogy Tót úrral, a feleségével vagy a lányukkal, Ágikával tudnak leginkább azonosulni.

ÖSSZEGZÉS

A tanítás hagyományos felfogása egyfajta tőkebefektetésnek tekinthető. Eszerint a nézet szerint azért kell tanítani az ifjúságot, hogy a befektetett energia, pénz kamatostól térüljön meg. Ez a felfogás nem partnert, hanem sokkal inkább tárgyat lát a diákban, akinek az a legfőbb feladata, hogy engedelmesen megtanulja a tananyagot. Ezzel szemben áll a nevelésnek az a képe, amely nem megtölteni akar a tudással, hanem a tanulók személyiségét tiszteletben tartva párbeszédet folytatni velük. „Az ilyen tanulás nem teszi kiskorúvá a tanulót, nem kényszeríti alkalmazkodásra, hanem nagykorúként és önálló lényként bánt vele, nem idegen tanítást tölt bele, hanem önmaga megismeréséhez segíti.”⁵ A fenti néhány ötlet irodalmi művek nem irodalmi jellegű feldolgozására a tanulást ilyen módon érti. A tanítványsághoz Isten megismerésén keresztül vezet az út. Isten megismerése és az önismeret fejlődése pedig együtt járnak. Ezért lehetnek hasznosak azok a példák, amelyek nem kárhoztatják a diákokat passzív befogadásra, hanem a gyakorlatokon keresztül aktív cselekvővé válik a közösség valamennyi tagja. A tanulásnak ilyen megközelítése a hagyományostól eltérő tanárszerepet feltételez. A kinyilatkoztató, mindentudó szakember helyére a fiatalok kérdéseire, problémáira is nyitott moderátor lép. Ez a nyitottság nem zárja ki, sőt feltételezi a pedagógus hitbeli elkötelezettségét. Ellenkező esetben fennáll a parttalan és bizonytalan végkimenetelű vitákban való fuldoklás veszélye. Az irodalmi művekhez való ilyenfajta közelítés a legáltalánosabb értelemben vett dramatikus hittannak tekinthető. Hittannak, mert az Ige megélését, tanulását segíti, és dramatikusnak, mert túllép az „aktív oktató-passzív befogadó” hagyományos szerepén.⁶ Sokszor panaszkodunk, hogy diákjaink elszigetelt, egymástól független szigetként tekintenek az egyes tantárgyak anyagára. Amit történelem órán tanulnak, azt nem tudják irodalmi ismereteikhez kapcsolni és fordítva. A számonkérés, az érettségi után pedig a legtöbb információt a feledés homálya borít be. Pedig „nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk”- hangoztatjuk gyakran. De merjük-e komolyan is venni, és levonni a szükséges módszertani következtetéseket? A tét óriási, hiszen a hittanoktatás legfontosabb célja diákjaink Jézus Krisztushoz segítése. Legnagyobb sikere az, amikor a tanulókból tanítványokká válnak.

5 Ingo Baldermann, *A Biblia a tanulás könyve*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1989. 25.

6 Cs. Szabó Sándor, *Fiatalok, egyház, dráma és néhány gondolat*. In: Magyar Református Nevelés 2010/1, 99-104.

E számunk szerzői

BÖLCSFÖLDI ANDRÁS

spirituális, KRE-HTK, Budapest

Cs. SZABÓ SÁNDOR

drámapedagógus, vallástanár, Csolnok

DR. FODORNÉ DR. HABIL. NAGY SAROLTA

docens, Sárospataki Református Teológiai Akadémia, Sárospatak

DR. HODOSSI SÁNDOR

főiskolai docens, DRHE Társadalomtudományi Intézet, Debrecen

FÖRDÖS KATA

gyülekezeti hittanoktató, Budapest

KISS GYULA

iskolalelkész, Jókai Mór Általános Iskola és AMI, Miskolc

KUSTÁRNÉ ALMÁSI ZSUZSA

oktatásszervező, DRHE Felnőttképzési Központ, Debrecen

LAZSÁDI ÁKOS

hittanoktató, Budapest

MIKLYA LUZSÁNYI MÓNICA

író, szerkesztő, Kiskunfélegyháza

MIKLYA ZSOLT

költő, szerkesztő, Kiskunfélegyháza

DR. SZÁSZI ANDREA

katechetikai szakértő, Református Pedagógiai Intézet, Budapest

SZILÁGYI TAMÁS

iskolalelkész, DRHE Kölcsey Ferenc Gyakorló Általános Iskolája, Debrecen

Közlési feltételek a Magyar Református Nevelésben

A Magyar Református Nevelést negyedévente közel 80 oldal terjedelemben jelentetjük meg, a korábbi évek gyakorlatát követve tematikus számokban egy-egy átfogóbb témát járunk körül, tanulmányok írására igyekszünk olyan szerzőket felkérni, akik amellet, hogy a maguk szakterületén kiváló szakemberek egyszersmind a keresztyén szellemiséget is fontosnak tartják. A tematikus tanulmánygyűjtemény mellett minden lapszámban helyet adunk a református nevelés aktuális kérdéseinek, keressük és várjuk intézményeink híradásait belső életükről, innovációikról. Természetesen szívesen veszünk minden olyan cikket, mely a keresztyén neveléshez kapcsolódik, ezeket folyamatosan publikáljuk Múltidéző, Pedagógus identitás, Pedagógiai műhely, Jó gyakorlat és Aktuális rovatainkban.

Szeretnénk, ha a Magyar Református Nevelés az elmúlt évek hagyományaihoz méltóan továbbra is az egyik legfontosabb tájékozódási pontja lenne azoknak, akik a református oktatás-nevelés történetével és aktuális kérdésével közelebbről is szeretnének megismerkedni.

A PUBLIKÁCIÓK FORMAI KÖVETELMÉNYEI

- A kéziratot doc vagy rtf kiterjesztésű fájlban kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.
- A cikk elé kérjük feltüntetni a tanulmány címét, a szerző(k) nevét, munkahelyének pontos megnevezését, e-mail címét és levelezési címét.
- Szövegtest: 12-es betűméret, Times New Roman, minimális szövegformázással.
- Lábjegyzetek:
 - Könyv esetén:
 - Boldizsár Ildikó: *Mesepoétika. Írások mesékről, gyerekekről, könyvekről.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004. 13-14.
 - Gyűjteményben, periodikában megjelent tanulmány esetén:
 - Lovász Andrea: *A mesélő ember.* In: Közelítések a meséhez. Szerk: Bálint Péter, Didakt, Debrecen, 2003. 33.
 - Internetes hivatkozás esetén:
 - Bódis Zoltán: *Mese és szakralitás.* <http://www.jamk.hu/ujforras/040214.htm>. 2007. 09. 11.
- Irodalomjegyzék a szerzők ábécérendjében készüljön a lábjegyzetnél megadott szempontok szerint.

A képeket nagy felbontásban mellékelve kérjük, a szövegben csupán jelölve legyen a képfájl nevével (pld. pedagogus.jpg helye).

MEGRENDELŐLAP

2012-ES ÉVFOLYAM ELŐFIZETÉSE

- ☐ Megrendelem a magyar Református Nevelés című pedagógiai szaklap **2012. évi** számait (4 füzet / év), **2500 Ft** áron, példányban.

Tájékoztatásul: az egyes lapszámok utólagos megrendelése a 2012. évben 672 Ft / pld + postaköltség (kb. 200 Ft) / példány.

RÉGEBBI PÉLDÁNYOK MEGRENDELÉSE (2011-ES ÉVFOLYAM)

Megrendelem a Magyar Református Nevelés című pedagógiai szaklap 2011. évi alábbi számait:

☐ 2011/1 Médianevelés	505 Ft / pld (+postaköltség)	példány
☐ 2011/2 Gyermek az egyházban	505 Ft / pld (+postaköltség)	példány
☐ 2011/3 Hittanversenyek	505 Ft / pld (+postaköltség)	példány
☐ 2011/4 Határaink	505 Ft / pld (+postaköltség)	példány

A számlát átutalással – csekken való befizetéssel egyenlítem ki. *(A megfelelő választ kérjük aláhúzni!)*

Megrendelő neve:

Szállítási cím:

Számlakérő neve:

Számlakérő címe:

Cégszerű aláírás:

RÉGEBBI PÉLDÁNYOK MEGRENDELÉSE

A 2010-es és a 2009-es évi lapszámokat megrendelhetik a Református Pedagógiai Intézet címén. E-mail: pompor.zoltan@reformatus.hu, telefon: 06 1/351-9842.
Lapunk legújabb és 2011-es számai megvásárolhatóak közvetlenül a Kálvin Kiadótól is.

A Református Pedagógiai Intézet egyéb kiadványai megvásárolhatóak vagy megrendelhetők a Kálvin Kiadónál (valamint a Kálvin Kiadó lerakataiban az ország számos pontján):

Református Kálvin Kiadó 1113 Budapest, Bocskai út 35.
tel: 06 1/386-8267 fax: 06 1/466-9392
e-mail: kalvin.kiado@kalvinkiado.hu